

Česká zemědělská univerzita v Praze
Fakulta agrobiologie, potravinových a
přírodních zdrojů
Katedra speciální zootechniky

***Hodnocení exterierních
vlastností a užitkových typů
koní používaných ve
vojenství***

Diplomová práce

Vedoucí: Ing. Jan Navrátil, CSc.

Diplomant: Karel Hříděl

2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci na téma „Hodnocení exteriérových vlastností a užitkových typů koní používaných ve vojenství“, vypracoval samostatně a použil jsem pramenů a měření, které cituji a uvádím v přiložené bibliografii.

V Praze dne 10. 4. 2009

Podpis autora práce:.....

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat mému vedoucímu diplomové práce Ing. Janu Navrátilovi, CSc. a všem, kteří mně pomohli na dlouhé cestě hledání a sběru pramenů a informací p. Bauerovi (rovněž i za překlad německých publikací), Ing. Bratrychovi, p. Francevovi, Ing. Komárkovi, Dr. Kupkovi, p. Láškovi a pí. Markové.

Autorský referát

Cílem předložené diplomové práce je hodnocení exteriérových vlastností a užitkových typů koní používaných ve vojenství a to zejména na našem území, v návaznosti na historický vývoj chovu koní v hřebčínech a zemském chovu v Československu a Rakousko - Uhersku.

Celá práce začíná úvodem, kde se snažím o vyzdvižení důležité úlohy koní ve vojenství a v průběhu historie lidstva počínaje starověkem až do druhé poloviny 20. století.

První část se souborně zabývá starověkem, následně středověkem, plynule přechází do období třicetileté války, kdy dochází ke změně ve vývoji jezdeckta. Začíná se měnit jeho struktura a zde v tomto období dochází již ke vzniku pravidelných jezdeckých útvarů, které následně přetrvaly až do 20. století. Následuje období sedmileté války, dále napoleonských válek, kdy dochází k narůstání počtu nově se vytvářejících jezdeckých pluků v armádách, zejména evropských zemí. Dále práce pokračuje obdobím prusko - rakouské války, která se z valné části odehrála na českém a moravském území. Práce popisuje význam koně v rakouské armádě, například jeho ustájení, výcvik etc.

V následující části práce je popsán vývoj, vznik a formování jezdeckých jednotek československé armády, která vznikla na troskách rozpadlé rakousko - uherské armády a navázala na její jezdecké jednotky. V této části se popisuje struktura a organizační členění československých jezdeckých pluků a vozatajstva. Je zde popsána i přeprava koní, značení vojenských koní, typy koní, ustájení, krmení tec.

Práce navazuje na období druhé světové války a následným zánikem jezdeckých armádních jednotek v poválečném období.

Hlavní část práce je věnována zejména porovnávání exteriérových vlastností a užitkových typů na základě měřených číselných údajů jednotlivých zvířat. Jedná se o porovnání dvou základních skupin zvířat. Hřebce v zemském chovu, v první skupině se jedná o plemenné hřebce narozené v 1. pol. 20. století a ve druhé skupině o hřebce narozené nyní, mezi roky 1984 – 2005.

Porovnával jsem u obou skupin zjiřitelné základní tělesné míry v rozdílu takřka sto let. Koně používaní v armádách byli převážně vykupováni v zemském chovu, proto první skupina v porovnávání vychází z hodnocení jejich otců.

Podkladovým materiálem mi byly plemenné knihy, poznatky z měření koní, odborné publikace, odborné časopisy, internet, jakož i archivní materiály.

Práce se zabývá rovněž významem a chovem koní pro vojenskou potřebu.

Klíčová slova: kůň, význam, typ, hodnocení, chov, vojenství

Author's note

The aim of this thesis is to evaluate the external characteristics and types of horses used in the local military forces in the light of the historical development of horse breeds in stud farms and land studs across Czechoslovakia and the Austrian-Hungarian empire.

The thesis starts with an introduction, in which I attempt to highlight the important role of horses in the military and in the history of mankind generally, starting in the antiquity up to the second half of the 20th century.

The first part of my thesis deals with the antiquity, medieval ages and continues until the thirty-year war when the approach to cavalry started to change. The structure of cavalry has started to develop and regular cavalry units were formed - this lasted until the 20th century. The following parts of my thesis deal with the period of the seven-year war and the Napoleon wars which is characterised by increasing number of cavalries across especially the European army forces. Then I continue with the description of Prussian Austrian war which was mostly fought in the Bohemia and Moravia. The thesis describes the importance of horses in the Austrian military and his housing, drilling etc.

The following part of the thesis describes formation and development of Czechoslovak Army cavalry, which was created from the rest of the Austrian-Hungarian army, using their cavalry. This part of the thesis deals with the structure and organisation of Czechoslovak horse regiment, describes horse transfer, marking of horses, types of horses, stabling, feeding, etc. The thesis continues in the period of the World War II and follows with the termination of army cavalry in the post-war period.

The main part of the thesis deals with comparison of external characteristics and types of horses on the basis of measurement of individual animals. Two main breeds are compared. In the first group there are studhorses born in the first half of the 20th century and in the second one there are studhorses born between 1984 and 2005.

In both groups I was comparing basic body shapes and measurements in approximately 100 years period. Horses used in military forces were bought in country stud, therefore, the first group is compared with the evaluation of their fathers.

My sources of information were stud books, information from measuring horses, special publications and magazines, internet and archive documents.

This thesis also deals with the significance and horse breeding for army purposes.

Key words: horse, significance, type, evaluation, breeding, stud, army forces

Obsah

1. Úvod
2. Cíl práce
3. Literární přehled
  - 3.1 Jezdectvo
  - 3.2 Starověk
  - 3.3 Středověk
  - 3.4 Období třicetileté války
  - 3.5 Sedmiletá válka
  - 3.6 Napoleonské války
  - 3.7 Prusko-rakouská válka 1866
    - 3.7.1 Příčiny a vznik
    - 3.7.2 Jezdecké jednotky
    - 3.7.3 Rakouské jezdecké jednotky
    - 3.7.4 Saské jezdecké jednotky
    - 3.7.5 Pruské jezdecké jednotky
    - 3.7.6 Celkové počty armád včetně koní
    - 3.7.7 Jezdecké pluky – struktura a vnitřní členění
    - 3.7.8. Celkové ztráty včetně koní
  - 3.8 Kůň v rakouské armádě
    - 3.8.1 Nákup a prodej koní
    - 3.8.2 Dávky potravy pro koně
    - 3.8.3 Ustájení koní
    - 3.8.4 Sedla
    - 3.8.5 Remonty
    - 3.8.6 Útok kavalerie
- 3.9. Jezdecké pluky Rakousko-Uherska v r. 1913
- 3.10. Vozatajstvo
- 3.11. Prusko (Německo) – francouzská válka 1870-71
- 3.12. První světová válka
- 3.13. Rakousko-uherské hřebčiny
- 3.14. Počty koní v letech 1914-1915
- 3.15. Reorganizace Rakousko-uherského jezdeckta
- 3.16. Československé jezdecktvo 1918-1939
  - 3.16.1 Vznik československých jezdeckých pluků
  - 3.16.2 Vozatajstvo
  - 3.16.3 Přeprava koní
    - 3.16.3.1 Přeprava koní po železnici
    - 3.16.3.2 Přeprava koní automobilem
  - 3.16.4 Typy a značení vojenských koní
  - 3.16.5 Ustájení koní
  - 3.16.6 Krmení a napájení

- 3.16.7 Nakažlivé choroby koní
- 3.16.8 Účast jezdeckých důstojníků v jezdeckém sportu
- 3.17 Druhá světová válka
- 3.18 Zánik armádních jezdeckých jednotek
- 4. Materiál a metody
  - 4.1 Měření koní
  - 4.2 Měřicí pomůcky
  - 4.3 Metodika měření
- 5. Výsledky
- 6. Diskuse, závěry a doporučení
- 7. Seznam literatury
- 8. Seznam použitých zkratk
- 9. Samostatné přílohy

9. Samostatné přílohy

- 1) Plemenná kniha - Furioso XI - 2
- 2) Plemenná kniha - Gidran Počátecký
- 3) Plemenná kniha - Nonius Prelát
- 4) Plemenná kniha - Przedswit Sokol
- 5) Plemenná kniha - Shagya X – 18
- 6) Furioso Netčický III
- 7) Furioso Netčický VI
- 8) Furioso XIII - 7
- 9) Gidran Bartek
- 10) Przedswit I -2
- 11) Przedswit II
- 12) Przedswit Studenecký
- 13) Przedswit VIII
- 14) Shagya X
- 15) Schematismus c. a k. armády rok 1912 – DR č. 7
- 16) Schematismus c. a k. armády rok 1912 – HR č. 9
- 17) Schematismus c. a k. armády rok 1912 – UR č. 1
- 18) Důstojník na koni
- 19) Poručík Eduard Bauer, 3. eskadrona, dragounský pluk č. 14, květen 1901
- 20) Císařská garda, manévry 1905
- 21) Jezdeční důstojníci, jezdecké manévry 1900
- 22) Dragounský pluk č. 15, císařské manévry
- 23) Hulánští důstojníci, 1905
- 24) Generál jezdecký se štábem, 1908
- 25) Rakouští jezdci při transportu italských zajatců, Itálie Asiago
- 26) Rakouský kyrysník 1866
- 27) Rakouský husar 1866
- 28) Rakouský generál se štábem 1866
- 29) Rakouský hulán 1866
- 30) Dragouni 1895
- 31) Zdravotní služba 1895
- 31) Generální štáb 1895
- 33) Utrpení způsobené koni vlivem nedostatečné výživy a vyčerpání během 1. světové války
- 34) Československý jezdec (dragoun, 20. léta 20. století)
- 35) Československý jezdec (dragoun, 20. léta 20. století)
- 36) Dragounský pluk při odpočinku (30. léta 20. století)
- 37) Jezdecký pluk (30. léta 20. století)
- 38) Jezdecký pluk (30. léta 20. století)
- 39) Jezdecký pluk (30. léta 20. století)
- 40) Dragounské eskadrony při brodění řeky (30. léta 20. století)

- 41) Přeprava přes vodní tok pomocí lávky (30. léta 20. století)
- 42) Přeprava přes vodní tok (30. léta 20. století)
- 43) Dělostřelectvo (30. léta 20. století)
- 44) Horské dělostřelectvo (30. léta 20. století)
- 45) Dělostřelectvo (30. léta 20. století)
- 46) Vozatajstvo (1938)
- 47) P.Pl. 28, Praha, přeprava kulometů)20. léta 20. století)
- 48) Pohraniční stráž (50. léta 20. století)
- 49) Artemon
- 50) Almhirt Chlumecký
- 51) Amio
- 52) Schagya V – CZ (Salim)
- 53) Artemon
- 54) Almhirt Chlumecký
- 55) Amio
- 56) Schagya V – CZ (Salim)
- 57) Tabulka s přehledem plemenných hřebců zahrnutých pro základní biometrické výpočty.

1. Úvod

Historie vztahu mezi koněm a člověkem sahá až do období domestikace koně (cca 4.000 let př. n. l.) a během svého 6.000 let trvajících období prošla celou řadou změn a zvrátů. Kůň se stal přítelem a pomocníkem člověka a pomohl mu poznat rozsáhlé oblasti, ovládnout je a bránit, obhospodařovat a zúrodnovat je. Kůň provázel člověka od jeho narození po celý život včetně jeho cesty poslední. Naši předkové znali dobře projevy svých koní – pohledy, pohyby hlavy, stríhání ušima, stejně jako chování svých dětí. Kůň se stal prioritním zvířetem mezi hospodářskými zvířaty a vydobyl si výjimečné postavení. Úroveň chovu koní byla vždy ukázkou úrovně chovatele a hospodáře. Svě místo našel kůň i v umění, kde inspiroval celou řadu žánrů. Zejména v malířství došlo k velkému ocenění koní. Ve vojenském muzeu v Arzenálu ve Vídni například dva největší obrazy od malíře Sochora zaujímají významné místo a jsou dominantou prostoru muzea (jedná se o obrazy „Baterie mrtvých“ a „Srážka jízdy u Střezetic“). Nejlepší obrazy koní byly pýchou císařských a královských dvorů.

Koně se v počátcích používali do tahu, později jako jezdečtí a soumarští. Byli i zvířaty obětními a zdrojem masa. Ve středověku se také začal vyrábět z mléka klisen kumys. Poměrně brzo našel kůň uplatnění ve vojenství. Zejména v období křížových výprav byly evropské chovy ovlivněny importem orientálních koní (zejména hřebců). Arabskými koňmi se zušlechťovaly chovy zejména ve Francii, Španělsku, Itálii, německých zemích. Na jihu Francie působil i vliv maurských koní. V habsburské monarchii byly jezdecké jednotky pýchou eráru a jejich počet se koncem 19. století pohyboval v rozmezí 41 až 42 pluků jízdy (dragouni, husaři, huláni). Svůj význam si vojenské jízdní útvary uchovaly i po 1. světové válce, ale ve 2. světové válce jejich význam klesá a po ní postupně zanikají nebo se mění na útvary mechanizované.

Na koních závisel i hospodářský rozvoj celých zemí. Praha například byla důležitou křižovatkou cest, po kterých koně spojovali jih se severem a západ s východem.

Koně byli i při zrodu moderní pošty a u zavedení pravidelných poštovních linek Vídeň – Brusel.

Symbolem vesnic a zemědělství byli koně od nepaměti. Od ostatních hospodářských zvířat se lišili upotřebením v poskytování energie vykonáváním práce. Zvládali obdělávání i malých políček ve špatně přístupných místech, kam leckdy nedokáže zajet ani moderní traktor. Až do poloviny 20. století zajišťovali koně většinu těžké orby, jednoho z nejtěžších potahů.

Práce koní byla rovněž důležitá i v přístavech a dolech.

Svůj význam si kůň dodnes zachoval v lesnictví, kde jeho průchodnost terénem, nemůže nahradit ani moderní stroj a jeho význam při práci v lese je ekologický, nezatěžuje životní prostředí jako některé stroje.

Méně známý je i význam koně ve zdravotnictví, kde se využívá k rehabilitaci dětí i dospělých po úrazech pohybového ústrojí, při svalových onemocněních, dětské obrny apod. dále se hippoterapie využívá i v dětské psychiatrii, kde spolupráce s živým tvorem ovlivňuje psychiku pacientů. Krev březích klisen se používá i při výrobě léčebných preparátů, především sér a očkovacích látek.

Kůň si uchoval svoje místo zejména ve sportovním použití.

V celé své historii byl kůň nepostradatelným pracovním, dopravním i válečným zvířetem.

Právě významem koně ve vojenství, jakož i jeho využitím v zemském chovu se zabývá celá následující práce, neboť zabezpečit dostatečný počet jezdeckých jednotek a koní bylo závislé na zemědělském potenciálu dané země.

2. Cíl práce

Cílem předložené práce je podat pokud možno ucelený přehled o hodnocení exteriérových vlastností a užitkových typech koní používaných ve vojenství, zejména na území Habsburské monarchie, následně Československé republiky, jakož i České republiky. Význam koně v této oblasti postupně upadá v zapomenutí, přestože představoval nepřehlédnutelný faktor, působící na našem území, kde se nacházely zejména elitní jezdecké jednotky, u kterých sloužila celá řada významných osobností státu. Například u 7. dragounského pluku (Brandýs nad Labem – Stará Boleslav) sloužil na počátku 20. století poslední císař Karel I. Je takřka symbolické, že vůbec nejstarší útvar je jezdecký a k jeho vzniku došlo v Čechách již v roce 1618, Chtěl bych touto cestou připomenout význam českých zemí nejen z hlediska počtu jízdních útvarů, ale zejména z potřeby produkce koní v našich podmínkách.

3. Literární přehled

3.1. Jezdectvo

Oproti pěchotě bylo jezdecké nesporně výkonnější zbraní. Co do počtu, bylo sice oproti pěchotě menší, ale představovalo údernou, velice mobilní složku bojující armády. Do druhé poloviny 19. století byla pěchota proti jízdě v nevýhodě. Při útoku jízdy nezbylo pěchotě nic jiného než se ukrýt za nejbližší překážku (pevnost, les, vozovou hradbu apod.) pokud byla v otevřeném terénu musela vytvořit pevné a souvislé „karé“ (jakýsi čtverec či obdélník, který se ježil bodáky na puškách). Jezdectvo tvořilo na bojišti dominantní prvek. Díky vysoké přesunové rychlosti a mobilnosti

bylo schopno pohybovat se nepoměrně rychleji než ostatní jednotky (pěchota, atd.), toto však kladlo vysoké nároky na používané koně, u kterých se předpokládala houževnatost, odolnost, dobrá kondice a celá řada potřebných vlastností, což se projevilo vysokými nároky na výběr a šlechtění koní pro potřeby jednotlivých složek jezdeckva.

3.2. Starověk

Poté, co člověk ovládl koně a naučil se ho využívat i k jezdeckým účelům, využil koně nejen k pastevectví a lovu, ale i k válečným účelům. Kůň se používal nejen v jezdeckých formacích, ale i jako tažný kůň bojových vozů. O účinnosti vojsk rozhodovala síla jízdy a vozových formací, to kladlo velké nároky na úroveň chovu koní. Předností jízdy a bojových vozů byl moment překvapení, rychlost změny taktiky ve válečných operacích, jejich dynamiky. Tato změna však kladla velké nároky na součinnost jednotlivých druhů vojska. Jezdec měl i vyšší bojovou účinnost ve střetnutí s pěšákem. Velkou údernou silou vnikaly formace jízdy do nepřátelských řad, na které měly i velký psychický vliv.

Pro využití koně ve vojenství bylo i důležité ovládnutí jezdeckého umění ze strany jezdce. Proto již u starých asijských a egyptských národů byly děti vládnoucích vrstev posílány ke dvorům, kde měly dosáhnout nejen všeobecného vzdělání, ale naučit se i jezdeckému umění. Jako dobrá příprava pro vojenské akce sloužil i lov, kde jednotlivec musel využívat nejen své umění jezdecké, ale i střelecké, rovněž se i rychle přizpůsobit měnící situaci.

U Sumerů v Mezopotámii doplňovaly bojové vozy pěchotu, která tvořila jádro armády. Jednalo se o vozy dvou nebo čtyřkolové, tažené dvěma nebo čtyřmi zvířaty. Posádku vozu tvořil vozataj a voják, který byl ozbrojen oštěpem. Tyto vozy se využívaly dříve než vznikla jízda.

Po spojení Sumerů s Akkádou došlo ke změně organizace armády. V 11. století př. n. l. se dostávají k moci Asyřané a ovládají Přední Asii a v jejich vojsku je již zařazena jízda, která tvoří pravidelnou složku armády. Bojové vozy jsou však stále významnou zbraní. Byly taženy 2 – 4 koňmi, které chránily plstěné nebo kožené pokrývky. Osádku vozu tvořili 2 lukostřelci, vozataj, případně ještě 2 vojáci se štíty.

Jízda zpočátku nepoužívala sedla, později měla vyšší jednoduchá sedla, bez třmenů. Jezdci bojovali ve dvou, jeden byl lukostřelec a druhý měl kopí a ochranný štít, obal měli meče případně útočné palice.

Struktura armády v Egyptě byla stejná v období 3200 – 1700 př. n. l.. Od roku 1560 př. n. l. však dochází ke změnám, osádky bojových vozů a jízda byla tvořena z příslušníků vyšších vrstev. V Egyptě se objevují počátky organizované armády tvořené bojovými sestavami.

Peršané, kteří se stali na Předním východě nejmocnějším státem (po dobytí Babylonu roku 539 př. n. l.), již vytvořili ve svém vojsku

podmínky pro převzetí hlavní úlohy ve vojsku jízdy. Bojové vozy ztrácely pomalu na významu, i když prošly výraznou modernizací.

V perském vojsku byly mimo jezdeckých útvarů na koních použity i jezdecké útvary na velbloudech.

Perská jízdní formace byla v útoku nezadržitelná. Svou úlohu hrál i terén a seskupení nepřátelského vojska. Pokud byl terén členitý a nepřátelská formace pevná, útočnost jízdy značně zeslabila.

Vlastnictví koně bylo výsadou bohatších vrstev, proto i jízda byla privilegovanou složkou.

Sedla se objevují u jízdy ve 4. století př. n. l. a zpočátku nebyly používány třmeny, jízda na koni tím byla obtížnější. Jezdilo se zejména v kroku a ve cvalu.

Většina říší Přední Asie měla v armádě větší počet jízdy nejen z hlediska vojenského, ale i z hlediska rychlého spojení, dopravy, předávání rozkazů a zpráv po poměrně velkém prostoru.

Koně využívala i čínská armáda, zejména v bojích s jezdeckými vojsky kočujících Hunů. Boj s Huny byl ukončen roku 91 n. l., kdy byli zničeni a jen menší část byla zajata (jednalo se o cca 15.000 jezdců).

Hunům se přisuzuje vynález třmenů, sedlového vaku, šavle a skládacího luku s velkým dostřelem.

I Řekové používali jezdecko, i když v menší míře.

Rovněž i Filip II., Makedonský, zařadil do svého vojska jezdecko, které se dělilo na lehké, střední a těžké. Makedonská jízda měla kvalitní organizaci, byla výkonná a na výborných koních, s velmi kvalitní chovnou základnou v zemi.

Alexandr Veliký využíval jízdu jako silnou útočnou zbraň, v souladu s dokonalým průzkumem terénu a rozmístěním vojsk nepřítele.

Jízda se uplatnila i v legendárním římském vojsku, nejznámější armádě starověku.

Jezdecký stav se formoval z jízdních setnin. Kůň byl dokladem bohatství, jezdcí si koně vydržovali sami. Jezdci byli zařazováni do jízdních centurií. Kůň měl v této době i velký společenský význam, jeho odnětí jezdcí znamenalo celospolečenskou degradaci.

Římská armáda byla organizována do legií. Legie čítala 4.500 vojáků (3.000 těžkooděnců, 1.200 lehkooděnců a 300 jezdců). Počet legií byl dán jejich potřebou a v průběhu času kolísal (dosáhl i počtu 33). Následně se počet vojáků v legii zvýšil na 6.000. Legii tvořilo 10 kohort. Kohorta čítala 3 manipuly a ty se dělily na 2 centurie. Jízda v legii měla svou barvu červenou. Význam jezdeckva v legii byl menší oproti pěchotě. Jezdecká jednotka legie se skládala ze 300 jezdců rozdělených do 10 turen po 30 jezdcích. Při útoku jízda bojovala na křídlech bojové sestavy. Za přesunu postupovala jízda vepředu a vzadu za pochodující legii. Trén legie tvořilo cca 700 – 800 tažných zvířat. Jízda v boji obkličovala nepřátelská křídla a složila k pronásledování. Koně byli chráněni kovovými čelními, prsními a bočními pláty.

Velký rozvoj jízdy začal za Caesara. Legendární přechod řeky Rubikon vykonal na koni. Za dalších císařů nabývala jízda dále na svém významu, zejména při bojích s východními jezdeckými národy.

Zajímavým faktem je, že ve starověku bojující armády bývaly často větší než vojenská uskupení bojující ve středověku.

Zajímavý byl průběh punských válek, kdy v průběhu druhé války překročil Hanibal za 33 dní Alpy. Přechod Alp započal s 50.000 pěšáky a 9.000 jezdci a s válečnými slony. Ztráty u pěchoty dosáhly 50 %, u jízdy jen cca 33 %.

Postupem času mizely bojové vozy a na významu získávala jízda.

Zajímavý byl například vojenský střet Parthů s Římany u Karrh v roce 53 n.l., kde se Římané setkali s neobvyklou taktikou a jinou strukturou armády. Proti římským 46.000 pěšáků a 4.000 jezdců stála jízda těžkooděnců, vyzbrojených těžkými kopími, chráněných přilbou a krunýřem. Rovněž kůň byl chráněn ochranným krunýřem. Brnění bylo převážně destičkové nebo šupinaté. Helmy jezdců měly posuvné hledí. Meče měli těžkooděnci rovné a dlouhé. Sedlo s vysokými rozsochy umožňovalo pevný sed těžce obrněných jezdců, kteří byli ještě vyzbrojeni luky.

Koně této těžké jízdy byli velcí. Římané byli poraženi, neboť těžká jízda dokázala zdolat římskou těžkou pěchotu.

Zde se poprvé objevil nový válečný prvek a to středoasijský obrněný jezdec a jeho střelecká výzbroj. Obrnění jezdců s luky čelili bez vážných problémů neuspořádaným houfům makedonských obrněnců (kopiníků), ale i římské manipulující legie, kterou nejprve ohrožovali lukostřelbou na dálku a následně zblízka dlouhými píkami.

Římané, kteří stavěli na dobytých územích pevnosti (např. překročili Dunaj a posunuli se až na naše dnešní území na jižní Moravě, ale i na jižní Slovensko), využívali koně jako kurýrní, pro předávání zpráv mezi centrem a provinciemi, ale i pro hlídkovou činnost.

Koně měli velký význam i ve válce galské, kde docházelo ke střetu s galskými jezdci, kteří silným jízdním římským jednotkám zdatně čelili, ale z pěších útvarů legií však měli strach.

Začleňování a využívání koní ve vojenství přispělo výrazně k chovu koní a využívání různých plemen koní z různých oblastí. Kůň se postupně stával dominantním zvířetem při domestikaci mezi hospodářskými zvířaty (Dušek, 1982).

3.3 Středověk

V prvních stoletích byli koně používáni jako v dobách předcházejících, ale s nástupem těžké obrněné jízdy nastala ve vojenství změna. Po jednotném útoku celé rytířské formace se boj rozptýlil na jedince, kteří si hledali soupeře. Rytíři v souboji pomáhala často i jeho ozbrojená čeleď. Rytířský glév, jakousi

jednotku, tvořil rytíř, lehkooděný jezdec, tři lukostřelci a páže, většinou všichni na koních, jako průvod rytíře. Pro koně v tomto období byla důležitá tělesná hmotnost, pohyblivost a jezditelnost. Pro rytířskou těžkou a lehkou jízdu bylo potřeba připravit různé typy koní a způsoby jejich výcviku, což kladlo velké nároky na šlechtitelskou práci. Výcvik koní pro obrněnou jízdu byl dlouhodobý a to se projevilo i v jejich vysoké ceně.

Různorodá bojová technika, taktika i výzbroj mezi jednotlivými národy pozbyla významu a postupně s nástupem těžkých obrněných rytířů se sjednocoval způsob boje, výzbroj i taktika. Význam a využití těžké obrněné jízdy narušili vážně až husité s využitím naprosto jiné, na tu dobu neznámé taktiky.

Vývoj počátku středověku ovlivnili Keltové, s vysokým stupněm společenské hierarchie a válečnickým uměním. Keltové používali okované štíty a v laténském období se u nich rozšířil chov koní. V tomto období se u koní objevují podkovy, jejichž vynález se připisuje právě Keltům. Keltové používali dvoukolové vozy jako bojové a čtyřkolové jaké trén. Zároveň se u Keltů objevují i ostruhy.

Kelty postupně vytlačili Germáni, kteří měli vojsko převážně pěší, doplněné jezdci. Germáni již plně využívali ostruhy, které byly u vyšších společenských tříd postříbřené, pozlacené i jinak umělecky upravované. Jezdci Germánů používali také udidlo. Jezdec byl vyzbrojen kopím, dvousečným mečem, dřevěným kulatým nebo oválným štítem, potaženým silnou kůží a zpevněným kováním, v neposlední řadě i lukem.

Po příchodu Germánů na naše území nabýval na významu kmen Markomanů s kmenovým náčelníkem Marobudem, který germánské kmeny sjednotil a ohrožoval i mocnou říší římskou. Marobud byl jako rukojmí vychován na římském císařském dvoře Augustově a znal dobře římskou vojenskou moc. Vytvořil si armádu 70.000 pěšáků a 4.000 jezdců.

Ve 3. století počíná na naše území migrace Slovanů, ale k jejich hlavnímu příchodu dochází až v 5. a 6. století. Vojenská složka Slovanů je poměrně málo vyvinutá na rozdíl od jiných národů. Zpočátku měli jen pěší vojsko a k vývoji jezdeckva dochází později. Slované lépe bojovali v lesnatém terénu než na volných prostorách. V bojích Slovanů proti Avarům vynikl francký kupec Sámó. Slovanské kmeny se pak sjednotily proti dalším nepřátelským nájezdům. Slované byli ohrožováni i říší Franků, vzniklou na troskách říše římské.

Chov koní ve střední a východní Evropě ovlivnili i Avari, kteří v 6. století začali pronikat do střední Evropy. Avari bojovali hlavně v jezdeckých formacích, kůň byl proto pro ně životně důležitým zvířetem. Používali kovová udidla a kovové třmeny, byli výborní lukostřelci. Z luků stříleli i za jízdy. Slované přebírali od Avarů některé poznatky, např. prvky jezdecké výstroje, zejména třmeny a udidla. Moc Avarů zlomil několika taženými Karel Veliký, zvláště posledním tažením v roce 796.

Slované postupem času začali používat brnění, štíty měli dřevěné, potažené kůží a zpevněné kováním. Štíty se zřejmě staly u Slovanů

i výrobním zbožím. Slovanský jezdecký bojovník v 9. století byl vyzbrojen mečem, dlouhým nožem, sekerou, kopím.

Část družiny tvořili jezdcí, jednalo se o těžkou jízdu a tvořila ji převážně šlechta. Jízda za Velkomoravské říše čítala cca 8.000 jezdců, počet pěchoty byl přibližně 24.000.

V germánských, ale i slovanských bojových skupinách se vedle mužů objevují i ženy.

Slovanská jízda, na rozdíl od pěchoty, nepoužívala luky. Pokud v pozdějším období někteří jezdcí luky používali, jednalo se o luky kratší než u pěchoty. Pěchota se leckdy přepravovala i po vodě a jízda šla paralelně po břehu.

Kyjevská Rus používala ve svém vojsku rovněž jízdu, ale zde se objevují již žoldnéřské oddíly tvořené kočovníky ze stepí (Litevci, Polovci apod.).

Armáda Byzantské říše byla již převážně tvořena žoldněři. V organizaci jízdy se promítal řecký vliv. Jízda byla tvořena těžkou jízdu, ale i lehkou jízdu (lučištníky). Používání byli koně různých typů, převažovali koně orientálního původu.

Na organizaci franckého vojska a hlavně jezdeckva se zasloužili Karel Martel a Karel Veliký, zavedli velké luky a následně kuše. Vzrostl počet jezdeckva. Používala se také kopí.

Zdatné jezdeckvo měli i Vikingové, kteří byli ozbrojeni dvousečným mečem.

Po pádu Velkomoravské říše dochází k rozmachu českých kmenů pod vedením Přemyslovců. Zde se již tvořily základy feudálního státu, kde se zvyrazňovala moc knížat a jejich vojenských družin, ve kterých nabýval na významu těžkooděný jezdec, vyzbrojený dvousečným mečem, kopím, ochranným štítem kruhového tvaru, postupně tvaru mandlovitého a kovovou přilbou. Těžkooděnou jízdu doplňovala pěchota. Kůň bojový dobře příježděný byl drahý, proto se šetřil až pro vlastní bitvu a jezdec se přepravoval na rezervním koni.

Těžkooděný jezdec musel být výborný jezdec, ovládající výcvik koně i použité zbraně, proto se zde vytváří již vrstva profesionálních vojáků. Přípravou pro boj se staly turnaje a lov.

V zemích českých platí ve středověku „válečný řád“, kde se na výzvu krále nařizuje a provádí veřejná hotovost a na místo srazu, zejména v hraničních oblastech, soustřeďuje armáda, povolána od šlechticů až po zemany. Tímto způsobem bylo možné postavit ve 12. a 13. století v českých zemích cca 6.000 těžkooděných jezdců, k nimž patřilo asi 2.000 zbrojnošů a 10.000 – 12.000 pěšáků.

Od 11. století již převládá těžkooděná jízda, která vesměs rozhoduje bitvu. Délka válečných operací byla závislá na zásobování, zejména na objemném krmivu pro koně a nepřesahovala dobu 2 měsíců.

Přesun vojska byl poměrně rychlý, dokázalo urazit 20 – 40 km za den. Důležité bylo i místo pro táboření s přirozenou ochranou, ale důležitý byl

i zdroj pitné vody. Jestliže průměrná spotřeba vody je u dospělého koně 35 litrů denně a při velikosti jízdních útvarů 3.000 – 4.000 koní a počtu vojáků 5.000 – 20.000, byly kladeny vysoké nároky na spotřebu vody. Koně se při polním tažení ustájovali různě. Vyšší velitelé používali pro ustájení koní stany.

Taktika útoku byla založena na první útočné vlně těžkooděnců, za kterými útočili jízdní zbrojnoši a za nimi masa pěchoty. Jízda útočila proti sobě ze vzdálenosti cca 300 metrů a délka čelní fronty, podle počtu těžkooděnců, byla různá, nejdelší se uvádí cca 1,5 km. Po čelním útoku se boj rozdrobil na boje jednotlivých rytířů mezi sebou. Při boji docházelo i ke zranění koní a tím vytvoření podmíněných reflexů. Vedení koní do dalších bojů bývalo náročné a vyžadovalo jezdecké umění, bylo i testem pracovního charakteru koní. Při rytířských turnajích bývaly někdy koním zavazovány oči, v bojích trpěla zraněními nejvíce pěchota, ale i u těžkooděnců docházelo k velmi těžkým zraněním.

Pěchota postupně zlepšovala svůj způsob boje s těžkooděnci a začala pomocí různých háků a halaparten jezdců z koní strhávat a dobíjet. Těžkooděnci, na rozdíl od pěšáka, bojoval pouze jednou rukou, protože ve druhé držel štít a otěže. Při tomto systému boje byla důležitá součinnost jezdce a koně. Kuň musel dobře reagovat na pokyny jezdce a musel být odolný a odvážný.

Avaři a později staří Maďaři byli národy, které na koních doslova žili, dokonale ovládali jízdu i boj za jízdy. Používali tvrdé sedové pomůcky, na které jejich koně byli po staletí zvyklí. Měli koně konstitučně tvrdé, rychlé, skromné a vytrvalé. Chovná stáda byla velká, takže hodnota koní nebyla tak vysoká jako v evropských zemích.

I když lehká jízda avarská a maďarská nemohla těžkou jízdu evropskou ohrozit, některé poznatky byly důvodem k pozdějšímu vytváření lehkých jízdních formací. Například při křížových výpravách byli malí asijské koně, zvyklí na tvrdé podmínky, houževnatější a výkonnější než koně evropské. Asijské koně měli kohoutkovou výšku cca 120 cm oproti koním evropským se 150 cm.

Prosazování zájmů šlechty však bránilo lepšímu využití vojsk, proto se postupně vojska skládala z najatých rytířů – žoldnéřů. Žoldnéřští rytíři se objevují již za Přemysla Otakara II.. Za vlády Václava IV. se vzhledem k vysokým nákladům používání najatých rytířů omezují.

Postupem času se vyvíjela výzbroj i brnění jezdců. V 70. letech 15. století se nahrazují postupně zbroj gotického typu zbrojí maxmiliánskou, kanelovou, se žlábkováním povrchu.

Lehká jízda měla výzbroj lehčí oproti těžkooděncům a luk byl postupně nahrazen kuší.

Naprostou změnu ve válečné taktice představovalo zavedení vozové hradby, kterou zavedli husité a postupně ji stále zdokonalovali. Husité řešili svoji nevýhodu v počtu těžkooděnců oproti pěchotě. Husitské hnutí tvořené převážně venkovany a městskou chudinou, vedené kněžími a drobnou

šlechtou, nebylo schopno čelit lineárnímu útoku těžkooděnců pěchotou, zejména ve volném terénu. Používáním vozové hradby a vznikem nové taktiky dokázala pěchota odolávat náporu jízdy těžkooděnců. Pěchota stojící na voze byla ve stejné výšce jako jezdec na koni a zároveň byla kryta bočnicemi vozu. Vozová hradba se postupně zdokonalovala a tvořila několik řad za sebou. Jestliže se těžké jízdě podařilo prorazit první řady, nikdy nebyla schopna probít se přes tuto, do té doby neznámou, zbraň.

Vozová hradba nezůstala jen bojovým prvkem husitů, postupně ji převzaly i další bojující armády a udržela se i po rozpadu husitského hnutí.

Lehká jízda sloužila často i jako průzkum, zjišťovala sílu nepřítele, zkoumala a vyhledávala výhodný terén pro další případnou bitvu. Používala lehčí a rychlejší koně než těžkooděnci, převážně se jednalo o teplokrevníky.

Před bitvou samotnou nejzkušenější rytíři prozkoumávali terén bojiště a rozestavení nepřítele a následně byla bitva přijata nebo od ní bylo upuštěno.

Čelní útok řady těžkooděnců býval ve 13. a 14. století nahrazován útokem ve tvaru klínu. Na hrotu klínu útočila těžká jízda, za ní postupovala lehká jízda, případně pěchota. Těžká jízda dokázala čelit lukostřelbě a po prvním úderu kopími bojovala s mečem nebo sekerou.

Rozpoznávacím znakem jezdců i koní byla heraldika a barevná rozlišení.

V bitvě na Moravském poli (v roce 1278) byli rytíři Přemysla Otakara II označeni zelenými kříži s bílým přepásáním a rytíři Rudolfa I. Habsburského měli kříže bílé nebo červené. Český král byl v bitvě zabit. Rudolf byl z koně sražen, ale pád přežil. Bitva trvala asi 2 hodiny.

Jízda se ve středověku neúčastnila dobývání hradů, kde nemohla být příliš použita, ale plenila kraje a zásobovala obléhací jednotky. Při obléhání byla důležitá jeho poloha, síla opevnění, velikost posádky, zásoby potravin a krmiva pro zvířata, zejména koně. Například Přemysl Otakar se vzdal, když byl obléhán vojsky Václava I. Na Pražském hradě, protože na hradě bylo málo potravin, zejména píce pro koně, což dokládá, jak velkou cenu měl dobře vycvičený válečný kuň.

Jezdecké hlídky střežily i hranici, případně pronikaly na sousední území a zajišťovaly průzkumnou činnost. Pro průzkum strategický i taktický byla vhodná lehká jízda, hlavně u vojsk polských a uherských.

Těžká jízda, na které spočívala tíha bitvy, tvořila však jen cca 10 až 20 % vojska, zbytek byl tvořen pěšáky vyzbrojenými luky, kušemi, kopími apod. Lehká jízda postupně nabývala také na svém významu a zvyšovala tak početní stav jezdeckva. V lehké jízdě již sloužili nižší šlechtici nebo jezdcí nešlechtického původu.

Francouzský král Karel VII. zřídil první stálou jízdu složenou z 15 setnin, které tvořili námezdní žoldněři, kterým veleli rytíři, šlechtici. Vznikem stálé jízdy odpadla postupně rytířská hotovost a tento systém zaváděli postupně ostatní panovníci.

Burgundský vévoda Karel Smělý sestavil pro jezdeckvo v roce 1465 jakási pravidla.

Významný přínos do vojenské taktiky vypracoval i zavedl Jan Žižka, který propracoval zejména součinnost vozové hradby, pěchoty a jezdeckva.

Postupným rozvojem střelných zbraní a změnou taktiky začala těžká obrněná jízda postupně zanikat (Dušek, 1996).

3.4 Období třicetileté války

Třicetiletá válka znamenala významný mezník ve vývoji jezdeckva. Definitivně uzavřela éru těžké rytířské jízdy. Nový vývoj směřoval postupně ke vzniku pravidelných jízdních útvarů, vyzbrojených novými, zejména střelnými zbraněmi. Na evropských bojištích se v boji proti císařským armádám objevuje švédská armáda, zprvu vedená švédským králem Gustavem II. Adolfem (1594 – 1632). Švédský král umírá v listopadu roku 1632 v bitvě u Lützen. Jeho jízdu tvořili kyrysníci a dragouni, v císařské armádě bojovali kyrysníci, karabiníci, dragouni a husaři.

Během třicetileté války docházelo k velké migraci koní po evropském území. Kůň byl svým vojenským významem stále výrazem moci státu.

Gustav II. Adolf byl nejen významným vojevůdcem ale i hippologem. Zemřel jako jezdec na bitevním poli. V bitvě u Lützen se snažil pomoci těžce zkoušené pěchotě na druhé straně cesty a převzal velení nad smálandskými dragouny, když jejich velitel Fredrik Stenbock byl raněn kulí z muškety do nohy, a vedl ji do útoku. Pluk se v mlze srazil s Götzovými kyrysníky. Krále zasáhla kulka šikmo zezadu do levé ruky a rozdrtila mu loket. Pro stará zranění nemohl nosit krunýř. Musel odhodit kord a vzít opratě svého koně Streiffa do pravé ruky. Pokusil se uniknout z nejhroší vřavy se svým doprovodem a oddělil se od smálandských dragounů. Zbloudil však v mlze a najel přímo do skupiny císařských kyrysníků. Moritz von Falkenberg, císařský důstojník, vystřelil z několika metrů švédskému králi do zad. Kulka vnikla pod pravou lopatku, prostřelila plíce a začalo silné krvácení. Falkenberg byl zasažen kordem muže z králova doprovodu a spadl z koně. František Albrecht Sasko – Lauenburský se snažil držet krále v sedle. Další výstřel zasáhl králova koně do kohoutku a ten se vzepjal. František Albrecht musel odrazit pistoli, kterou na něj mířil jeden z císařských jezdců, a proto byl nucen krále pustit. Král se svezl ze sedla vzpínajícího se koně, zachytil se levou ostruhou v levém třmeni a kůň ho chvíli vlácel. Ve chvíli, kdy zůstal král ležet na zemi, ještě žil. Náhle se objevili tři císařští jezdci, sesedli z koní a jeden probodl králova hrud' opancéřovaným bodcem. Levou paží mu probodl druhý jezdec kordem. Poté odjeli. Pak na místo dorazil velitel císařské jízdy Ottavio Piccolomini (během bitvy byl pětkrát raněn a bylo pod ním zabito pět koní, jeho pluk byl skoro zničen), který se dověděl, že švédský král byl zabit. Ale Gustav II. Adolf ještě žil. Několik jezdců krvácející postavu okrádalo. Pak krále několikrát bodli a posledním výstřelem do spánku král zemřel (Englund, 2000).

Popis smrti Gustava II. Adolfa dokazuje, jak v bojích vedle lidí trpělo a umíralo velké množství koní.

Jízda nebyla zprvu členěna na pluky, ale na kornety, setniny, kterým velel rytmistr. Setnina čítala 100 až 250 koní. Pět setnin mohlo tvořit pluk, který podléhal plukovníkovi jízdy, ten byl podřízen polnímu maršálkovi.

Na konci 16. století se členění jízdy na pluky stalo běžným. Počaly vznikat nové druhy vojsk – jako mušketýři a fisilíři na koních, kteří již používali ruční střelné zbraně. Objevují se i jízdní granátníci. Mimo běžné píky a meče se objevují u jízdy nové zbraně – šavle, kordy, arkebuzy, pistole atd. Používala se helma a brnění nahradil kyrys na prsa.

Odlehčením jízdy se zvýšila její pohyblivost. Vznikají nové druhy jízdy jako **kyrysníci**, kteří tvořili těžkou jízdu. Zbroj sice bojovníka nechránila před střelnými zbraněmi, ale chránila proti bodným a sečným ranám. Používala se plátová zbroj, která sahala až ke kolenům, na nohou měli silné kožené jezdecké boty. Na hlavě nosili přilbu s hledím. Postupně u nich docházelo k redukci zbroje, zmizela plátová ochrana nohou, rukou a nakonec zůstal jen přední a zadní plech zbroje, tzv. kyrys. Pod kyrys nosili kabátce ze silné hovězí kůže, přilbu s hledím nahradila lehká útočná přilba, tzv. papenheimka. Na levé ruce nosili kovovou rukavici, na pravé jen koženou prstovou rukavici s dlouhou manžetou, ve které se lépe držel meč nebo pistole. Hlavní zbraní kyrysníků byly meč nebo palaš, pár dlouhých pistolí, někdy to byla ještě dlouhá karabina.

Ke kyrysníkům byli později přidělováni karabiníci, vyzbrojení kratší karabinou a vycvičení ve střelbě za jízdy. Často museli za sebe vzít pěšáka pro rychlou přípravu pěchoty na místo vojenského zásahu, což podnítilo vznik jízdní pěchoty dragounů.

Dragouni, vzniklí jako jízdní pěchota, se přemísťovali na koních a bojovali jako pěšáci. Část dragounů hlídala koně, když ostatní bojovali. Dragoun byl zpočátku mušketýr a pikenýř (kopiník). Nosili kabátce volného střihu a místo klobouku nosili útočnou přilbu. V 17. století obdrželi také jezdecké boty, ale lehčí než nosili kyrysníci. Přes levé rameno měli bandalír s měrkou na prach a váček s kulkami. Hlavní zbraní byla mušketa, kopí (které během třicetileté války vymizelo) a přímý meč. U sedla měli malou sekerku, lopatku a náradí, které používali při táboření a budování polních opevnění. Švédský král Gustav II. Adolf využíval dragouny nejen jako jezdeckou pěchotu, ale i jako zvláštní druh jezdeckta, postupem času se ve všech armádách stali z dragounů běžné jezdecké jednotky. V 17. století se proslavili v bojích s tureckými hordami pronikajícími z jihovýchodu do Evropy. Počty dragounských pluků narůstaly, objevily se první plukovní stejnokroje. Kabátce byly modré nebo červené barvy, úzké jezdecké kalhoty bílé nebo modré, zasunuté do vysokých jezdeckých bot. Ozbrojeni byli palašem, karabinou a dvěma pistolemi. Na hlavách nosili černý třírohý klobouk. U ostatních jednotek nebyli zprvu oblíbeni, protože byli napůl jízdu a napůl pěchotou. Říkalo se jim posměšně „napůl lidé, napůl zvířata“. Tehdy ovšem nikdo netušil, jak plně se v budoucnu osvědčí, a že v 19. století dojde

v některých státech ke změně tradičních jezdeckých jednotek na dragouny. Např. významný je rok 1867, kdy se v Rakousku-Uhersku reformovali kyrysníci na dragouny. V armádě Československé republiky byli až do roku 1939.

Arkebuzíři (lehké jezdecké), pojmenování podle druhu své zbraně – arkebuzy, kratší ručnice s kolečkovým zámkem, používali lehčí, rychlejší koně. Kromě předního plechu (plastronu) a přilby nepoužívali jinou ochrannou zbroj. Mimo arkebuzy byli vyzbrojeni pistolemi, mečem a šavlí. K dalším doplňkům patřily prachovnice, tašky na střelivo, klíč k natahování zámků ručnice a vaky na osobní potřeby.

Ve středověku se vycházelo při výcviku koní z toho, že bojuje jezdec s jezdcem a to mělo vliv na výcvik koní, uplatňoval se zde také výcvik koní k napadání nepřítele kousáním a kopáním.

V 15. a 16. století je nutné z hlediska vývoje jízdy zmínit další typy lehké jízdy.

Husaři svým původem patří do Uher (dnešní Maďarsko). Vznikli ze součásti zemské hotovosti, z nepravidelného uherského a chorvatského jezdeckva. Původně bojovali v maďarském národním kroji, který si ponechali i ve službě v habsburské armádě. Postupně se po různých úpravách ustálila husarská uniforma, poplatná svým stylem maďarskému kroji. Používali krátké soukenné přiléhavé kabátky (dolmany), zdobené na prsou vodorovnými řadami barevných šňůrek. Přes levé rameno měli husaři zavěšeny soukenné kožíšky podšité a lemované kožešinou, zdobené šňůrami podobně jako dolmany. Oblékali přiléhavé kalhoty, které zasunovali do polovysokých kožených holínek, tzv. čížem. Na hlavu si nasazovali měkkou kožešinovou čapku s převislým barevným dýnkem. Typické pro husary byly kroucené kníry a vlasy spletené do copánků. Kolem pasu měl husar obepnut vlněný opasek, na němž měl zavěšenu tzv. husarskou tašku a typickou zbraň, zakřivenou šavli, dále měl pár pistolí, případně krátkou jezdeckou karabinu. V habsburské monarchii vznikaly první pluky husarů od roku 1688 (Schematismus c. a k. armády, 1913).

Ve Francii pomáhali zorganizovat první husarské pluky pro francouzskou armádu v roce 1692 maďarští důstojníci. V Prusku se vytvářely první husarské pluky v letech 1721 až 1731 za Fridricha II. A jejich počet stoupl na deset. V Rusku se husaři objevili v roce 1707 za vlády Petra I.

Ve všech zemích, kde husaři působili, měli své typické stejnokroje, jen někde se barva oděvu přizpůsobila domácímu vkusu a zvyklostem. Pro husary však vždy zůstala typická velká barevnost stejnokrojů. Výjimku tvoří francouzští husaři, kteří podle předpisu z roku 1752 nosili stejnokroje (dolmany, kožíšky a kalhoty) jednotné, světle modré barvy, i když časem se barva dolmanů stala opět různobarevná. Stejnokroje husarů nepodléhaly tak často módním vlivům a změnám jako jiné uniformy. Nejčastěji se měnila pokrývka hlavy. Uherští husaři vyměnili kalpak za tzv. čáku okolo roku 1770, kalpak zůstal pouze důstojníkům. Pruští husaři používali mimo kalpaků i tzv. křídlové čepice (vysoké homolovité plstěné pokrývky hlavy). Na jejich čelní

straně měl 5. husarský pluk symbol umrlčí hlavy a 8. husarský pluk ležící kostru s přesýpacími hodinami a nápisem „Vincere aut mori“ (zvítězit nebo zemřít). Téměř ve všech armádách začali husaři nosit čáky od počátku 19. století. Ve Francii v roce 1803, v Prusku od roku 1804 a v Rusku od roku 1806. Na kalhoty oblékali do pole kamaše. Do poloviny 19. století se jejich ošacení prakticky nezměnilo.

Naprostou výjimku tvořili **polští husaři**. Objevili se již okolo roku 1501 a skládali se ze Srbů, kteří přišli z Uher. Vyzbrojeni byli kopím s praporkem a šavlí. Jednalo se o lehkou nepravidelnou jízdu, která útočila v semknutém šiku na lehkých koních. Když se v 16. století počala z bojišť vytrácet rytířská jízda, scházelo v Polsku těžké jezdecktvo, které by svým útokem prolamovalo nepřátelské řady v rozhodujícím okamžiku boje. Tuto úlohu převzali polští husaři. Lehké kyrusy (plátové nebo šupinaté) připomínaly polské šlechtě zašlou slávu rytířské jízdy, proto se hlásila do útvarů husarů. Základní jednotkou byla korouhev čítající 50 – 100 jezdců. Používání koně silní a spolehliví. Polští husaři byli vyzbrojeni přilbou, rukavicemi, pancířem, kopím, krátkou dýkou, šavlí nebo mečem a dvěma pistolemi. Výjimkou této jízdy, oproti jiným jezdeckým útvarům, byla typická husarská křídla, které mají dodnes ve svém označení i tanková vojska polské armády. Křídla tvořila lehká dřevěná okovaná a někdy drahou látkou potažená kostra (jakési lišty), která se upevňovala na záda zbroje, případně na sedlo nebo na ramena. Křídla vystupovala do výšky a klenula se obloukem dopředu nad hlavou jezdce. V konstrukci hřidel byla zastrčena pera orlí, sokolí, supí nebo jen obarvená husí brka. Tato křídla měla svůj praktický význam. Jednak to byl psychologický moment, za jízdy křídla šuměla a plašila koně protivníka. Jednak to byl prvek obranný. Poláci často bojovali s Tatary a Turky, kteří používali i lasa a díky křídům nemohli husara chytit do smyčky. Polští husaři měli svůj význam ve všech válkách, které vedl polský stát v 16. a v 17. století. Rozvojem palných zbraní na počátku 18. století se však již stali přežitkem. Byli začleněni do lehké jízdy a jejich stejnokroje se přestaly lišit od ostatních husarů evropských armád. Polské jezdecké útvary setrvaly dlouho na tradičním způsobu boje a výzbroji, ale v období třicetileté války již přestávaly být schopny čelit moderní a efektivnější švédské jízdě.

Dnes již téměř zapomenutým druhem jízdy byli **švališeři**, příslušníci lehkého jezdecktva, ozbrojení šavlí, pistolemi a karabinou. Jejich úkolem byly jízdní rozvědky, nečekané výpady do týlu nepřítele a pokud to bylo nutné, mohli útočit v lineární sestavě jako jiné jezdecké jednotky.

Název švališér pochází z francouzštiny, skládá se ze dvou slov, chevaux – kůň a légér – lehký. První švališéřské pluky vznikly ve Francii v roce 1498, brzy však zanikly a až v polovině 18. století byly znovu obnoveny, ale jen jako tělesná gardová stráž panovníka.

V Rakousku vznikly švališéřské pluky v roce 1757, ale v roce 1798 byly změněny na lehké dragounské. Znovu obnovili švališery v Rakousku opět v roce 1802. definitivně byli švališeři zrušeni v roce 1852 a mužstvo bylo

převedeno mezi dragouny a hulány. V 19. století postupně švališeři mizí ve většině zemí.

Stejnokroje švališerů bývaly podobné zejména dragounským nebo husarským uniformám.

V českých zemích byli švališeři oblíbení, protože jejich mužstvo tvořili převážně Češi.

Huláni, další významná součást jezdeckých formací, se objevili poprvé v tatarsko-mongolském vojsku ve 13. až 14. století. Tvořili lehkou jízdu a byli vyzbrojeni jen kopím s praporkem. První hulánské pluky zřídili v 16. století v Polsku. Do jejich řad byli verbováni krymští Tataři z jižních hraničních oblastí polského království. V 18. století se objevili první pluky hulánů, ve kterých sloužili výhradně Poláci, jež se osvědčili jako kvalitní jezdecko. Při prvním dělení Polska v roce 1772 mezi Rakousko, Prusko a Rusko začlenili tyto státy hulánské pluky do svých armád. Zachovány byli tradiční stejnokroje. Typická byla čtyřhranná barevná čapka s kožešinovým okolkem, tzv. konfederatka. Na přelomu 18. a 19. století dostala podobu čáky s předním štítkem, závěsnými šňůrami a podbradním řemenem.

V ostatních evropských zemích se huláni objevili až na přelomu 18. a 19. století. Během napoleonských válek dostal stejnokroj typickou podobu. Skládal se z kurtky s krátkými šůsky vzadu a dlouhých kalhot. Barevnost stejnokrojů zvyšovaly různobarevné límce, manžety, pásky, epolety a lampasy na kalhotách. Píky dlouhé 2,5 m zdobily barevné praporky v barvách eskadron. Na dolní části píky byla smyčka, která sloužila k držení píky v ruce (viz příloha huláni).

V padesátých letech 19. století se ve většině armád zaváděly nové kabáty, tzv. waffenrocky, huláni začali používat jiný kabát, tzv. ulánku. V šedesátých letech zavedli v řadě zemí pro hulány jezdecké kalhoty, které se zasunovaly do vysokých bot, a čapky nového typu (Klučina, 1988).

Třicetiletá válka svojí délkou a rozsahem oblastí, které zasáhla, naprosto zdecimovala celá území. Dramaticky poklesl počet obyvatel, v Čechách o polovinu, někdy zmizely celé vesnice. Tento nepříznivý stav se projevil i ve velkém snížení počtu koní v Evropě. Zemědělství se jen velmi těžce vzpamatovávalo z drancování nejen švédských, ale i vlastních armád.

3.5 Sedmiletá válka

Celé období od ukončení třicetileté války bylo poznamenáno celou řadou vojenských střetů, z nichž pro habsburskou říši byly důležité války s Turky, kterých se zúčastnily i jezdecké formace. Turci pronikali do Evropy zejména na koních z důvodů větší mobility. Chovy koní byly v tomto období konfrontovány s koňmi, na kterých se objevili Turci z jihovýchodních oblastí Evropy a části Asie.

Jezdecké formace zasáhly do bojů i v sedmileté válce (1756 – 1763). Rakousko dohodlo spolek s Francií, k němuž se přidalo i Rusko. Spolek směřoval proti Fridrichovi II. (Prusko), který bez vypovězení války vpadl do Saska a Čech. Porazil Rakušany u Lovosic (1756). Následně Fridrich II. zvítězil nad Karlem Lotrinským u Štěrbohol a oblehl Prahu, které přišel na pomoc hrabě Daun, který Fridricha II. porazil v bitvě u Kolína v roce 1757. Závěr bitvy rozhodlo svým útokem rakouské jezdectvo, které zde slavně zvítězilo a byl mu později postaven pomník nedaleko obce Křechoň (cca 5 km od Kolína).

3.6 Napoleonské války

Velká francouzská revoluce v roce 1798 předznamenala pro evropský kontinent dobu velkých změn. Zejména doba Napoleona Bonaparta (1795 – 1815) byla dobou válečných operací, na kterých se podílelo jezdectvo mnoha zemí. Jedním z nejdůležitějších střetů bylo tažení do Ruska v roce 1812. Z hippologického hlediska byly napoleonské války velmi zajímavou epochou. V Rusku došlo k diferenciaci mezi celou řadou plemen koní, z nichž někteří výborně obstáli v tvrdých podmínkách ruského klimatu a jiní umírali po stovkách. Tzv. Velká armáda byla, mimo dominující Francouze, složena i z Rakušanů, Prusů, Poláků a dalších národů. Byla to směsice různých jezdeckých formací, s různými plemeny koní.

Klimatické podmínky v Rusku doslova zdecimovali koně Velké armády, jízdní i tažné. Tažení začalo 24. června roku 1812, když takřka půlmilionová armáda překročila řeku Němen. Během letního tažení padali koně denně po stovkách vysílením, nedostatkem ovsa i vody. Léto bylo mimořádně suché a teplé, koně nebylo prakticky ani kde napást. Jen při přesunu z Vilna do Vitebska jich padlo z počtu 22.000 přibližně 8.000. Byl to zánik císařské jízdy. Celé jezdecké útvary zůstaly opěšalé. Do Moskvy dorazila polovina francouzské jízdy bez koní (Munzar, Pejml, Krška, 1990). Po odchodu z Moskvy a při následném ústupu počet koní neustále klesal. To vytvářelo nebývalé komplikace. Selhával průzkum, nedařily se obchvatné manévry, pronásledování, vážla doprava děl i trénu. Po suchém létu přišel vlhký podzim, prašné cesty se změnily ve stoky hlubokého bláta, doprava vážla. Doplňování koní prakticky neexistovalo. Ústup započal za relativně příznivého počasí. Mrazy přišly později než je v Rusku běžné. 7. listopadu 1812 začala zima a napadl sníh, nakonec udeřily mrazy. Po 15. listopadu se oteplilo a pršelo, tato změna klimatu měla katastrofální následky při přechodu přes řeku Berezinu. Řeka byla volná a pluly po ní ledy. Znovu udeřily tuhé mrazy, ale ledová vrstva na řece nebyla dost silná. Došlo k tragédii, známé jako „Přechod přes Berezinu“. V rychlosti se stavěly mosty a na předmostí se tísnily zbytky Velké armády, na které dotírala ruská jízda, zejména kozáci. Zbytky bojeschopné jízdy a pěchoty se dostaly za řeku.

Ruský tlak zesílil, mosty musely být strženy. Za Berezinou zůstaly zbytky ustupujících (nemocných, trénů apod.). Zima likvidovala nejen jízdu Velké armády, ale i ruskou jízdu. Ruské tažení roku 1812 bylo příčinou praktického zániku francouzské jízdy, který dokončily ztráty v bitvě u Lipska (1813). Francouzské zemědělství i vojenský chov koní nebyly již schopny tak obrovské ztráty koní nahradit. Tisíce mrtvých koní během celého tažení se staly mementem této katastrofy.

Během tohoto období se výrazně uplatnil ardenský kůň. Jeho energie a vytrvalost z něj učinily nenahraditelného vojenského koně během revoluce, v období císařství a zvláště během nechvalně proslulého ruského tažení. Během první světové války byl ardenský kůň žádaným dělostřeleckým koněm (Draperiová, 1999).

3.7 Prusko – rakouská válka 1866

3.7.1 Příčiny a vznik

Po napoleonských válkách nastalo z vojenského i hospodářského hlediska poměrně klidné a stabilní období. Zemědělský i vojenský chov se věnoval dalšímu šlechtění koní. Válka rakousko-italská v r. 1859 se českých zemí přímo nedotkla. K významnému střetu na území Čech a Moravy došlo až v roce 1866.

V německém spolku bylo Rakousko vedoucím činitelem. To se nelíbilo Prusku, zejména jeho kancléři Bismarckovi. Válka v roce 1866 byla celkem logickým vyústěním tohoto sporu. Na stranu Rakouska se připojilo Sasko. Prusko zaútočilo na Sasko. Slabší saská armáda pod pruským tlakem ustoupila do Čech a spojila se zde s rakouskou severní armádou, vedenou jejím hlavním velitelem Benedekem. Rakouská armáda čítající 10 armádních sborů byla rozdělena na severní armádu (7 armádních sborů) a jižní armádu (3 armádní sbory). Jižní armáda v bojích s Itálií obstála a vítězila.

Severní armáda byla soustředěna v okolí Olomouce. Benedek předpokládal, že pruský útok přijde ze Slezska přes Moravu směrem na Vídeň. Předpokládal, že útok zastaví a přenese boje na území Pruska. Pruská armáda vedená Moltkem však překvapila. Moltke vytvořil na tu dobu novou teorii: „Odděleně pochodovat a společně bojovat.“ Pruskou armádu rozdělil na tři části. První armáda útočila ve směru Liberec-Jablonec, druhá armáda překročila českou hranici u Broumova, labská armáda přišla ze směru od Drážďan. Benedek přesunul severní armádu od Olomouce směrem do východních Čech, kde stálo jen několik rakouských divizí, bránících tzv. jizerskou linii na řece Jizeře. Po celé řadě srážek a bitev ustoupila rakouská armáda od Liberce, Turnova, Trutnova, Náchoda, Mnichova Hradiště k Jičínu a následně až ke Hradci Králové. Labská a první armáda se spojily u Jičína

a postupovaly směrem na Hradec Králové, druhá armáda přišla k Hradci Králové od severu.

3.7.2 Jezdecké jednotky

Celé této války se významně zúčastnilo jezdectvo. Dne 27. června došlo ke srážce jízdy u Vysokova, ale nejvýznamnější byla srážka jízdy u Střezetec v rámci bitvy u Hradce Králové 3. července 1866.

Nejprve však k jízdám formacím pruským, saským a zejména rakouským.

Rakouskou jízdu tvořilo v roce 1866 12 pluků kyrysníků, 2 pluky dragounů, 14 pluků husarů, 13 pluků hulánů (Schematismus c. a k. armády, 1866).

3.7.3 Rakouské jezdecké jednotky

Jezdecké jednotky v útvech **severní armády**:

- I. armádní sbor
Husarský pluk Mikulášův č. 4
- II. armádní sbor
Hulánský pluk císaře Františka Josefa č. 6
- III. armádní sbor
Hulánský pluk knížete Liechtensteina č. 9
- IV. armádní sbor
Husarský pluk knížete Bedřicha Karla č. 7
- VI. armádní sbor
Husarský pluk knížete Clama č. 10
- VIII. armádní sbor
Hulánský pluk arcivévody Karla č. 3
- X. armádní sbor
Hulánský pluk hraběte Grüneho č. 1
  - I. divize lehké jízdy
    - Brigáda plukovníka Appela
    - Dragounský pluk knížete Windischgrätze č. 2
    - Husarský pluk knížete Liechtensteina č. 9
    - Brigáda plukovníka hraběte Wallise
    - Dragounský pluk prince Eugena Savojského č. 1
    - Husarský pluk krále pruského č. 10
    - Brigáda plukovníka Fratričeviče
    - Husarský pluk hraběte Radeckého č. 5
    - Husarský pluk vévody z Hessen-Kasselu č. 8

- II. divize lehké jízdy
    - Brigáda plukovníka Bellegarda
    - Husarský pluk barona Cseha č. 4
    - Husarský pluk barona Hallera č. 12
    - Brigáda plukovníka z Westphalenu
    - Husarský pluk krále Württemberského č. 6
    - Husarský pluk hraběte Pálffyho č. 14
  - I. divize rezervní jízdy
    - Brigáda generálmajora prince Solmse
    - Kyrýsnický pluk císaře Ferdinanda č. 4
    - Kyrýsnický pluk prince Hessenského č. 6
    - Hulánský pluk císaře Maximiliana č. 8
    - Brigáda generálmajora Schindlöckera
    - Kyrýsnický pluk hraběte Stadionu č. 9
    - Kyrýsnický pluk císaře Františka Josefa č. 11
    - Hulánský pluk císaře Františka Josefa č. 4
  - II. divize rezervní jízdy
    - Brigáda generálmajora Boxberga
    - Kyrýsnický pluk krále Jana saského č. 3
    - Kyrýsnický pluk vévody brunšvického č. 7
    - Hulánský pluk knížete Schwarzenberka č. 2
    - Brigáda generálmajora hraběte Soltika
    - Kyrýsnický pluk Františka Josefa č. 1
    - Kyrýsnický pluk cara Mikuláše č. 5
    - Hulánský pluk hraběte z Wallmodenu
  - III. divize rezervní jízdy
    - Brigáda knížete Windischgrätze
    - Kyrýsnický pluk Wranglův č. 2
    - Kyrýsnický pluk prince Karla pruského č. 8
    - Hulánský pluk arcivévody Karla Ludvíka č. 4
    - Brigáda generálmajora Mengena
    - Kyrýsnický pluk krále Ludvíka bavorského č. 10
    - Kyrýsnický pluk generála hraběte Neipperga č. 12
    - Hulánský pluk cara Alexandra č. 11
- (Jedlička, 1883)

3.7.4 Saské jezdecké jednotky

Jezdecké jednotky spojeneckého **saského sboru** byly složeny z jedné divize jízdy a sestávaly ze 16 škadron s 2.574 mužů jízdy (Jedlička, 1883).

3.7.5 Pruské jezdecké jednotky

Jezdecké jednotky v útvorech **pruské armády**:

První armáda

- II. armádní sbor
  - Husarský pluk Blücherův č. 5
  - Pomořanský hulánský pluk č. 4
- III. armádní sbor
  - První braniborský hulánský pluk č. 3
  - Braniborský dragounský pluk č. 24
- IV. armádní sbor
  - Magdeburský husarský pluk č. 10
  - Duryňský hulánský pluk č. 6
- IV. Sbor jízdy
  - První brigáda těžké jízdy
    - Pluk Gardes du Corps
    - Pluk gardových kyrysníků
  - První brigáda lehké jízdy
    - První pluk gardových dragounů
    - První pluk gardových hulánů
    - Druhý pluk gardových hulánů
  - Druhá brigáda těžké jízdy
    - Braniborský kyrysnický pluk cara Mikuláše I. č. 6
    - Magdeburský kyrysnický pluk č. 7
  - Druhá brigáda lehké jízdy
    - Druhý pluk gardových dragounů
    - Husarský pluk Ziethenův č. 3
    - Druhý braniborský hulánský pluk č. 11
  - Třetí brigáda lehké jízdy
    - Pomořanský kyrysnický pluk královny č. 2
    - Druhý pomořanský hulánský pluk č. 9

Druhá armáda

- I. armádní sbor
  - Litevský dragounský pluk č. 1
  - První husarský královský pluk č. 1
    - Brigáda rezervní jízdy
  - Kyrysnický pluk č. 4
  - Hulánský pluk č. 8
  - Hulánský pluk č. 12
- V. armádní sbor
  - Slezský dragounský pluk č. 4
  - Husarský pluk č. 2

- VI. armádní sbor
  - Druhý slezský dragounský pluk č. 8
  - Druhý slezský husarský pluk č. 6
- IV. sbor jízdy
  - První divize gardy
  - Gardový husarský pluk
    - Druhá divize gardy
  - Třetí gardový hulánský pluk
    - Divize záložní jízdy
  - Devátá brigáda jízdy
  - Desátá brigáda jízdy
  - Jedenáctá brigáda jízdy
  - Dvanáctá brigáda jízdy

Labská armáda

- Westfálský dragounský pluk č. 7
  - První porýnský královský husarský pluk č. 73
    - Záložní jízda
  - Porýnský kyrysnický pluk č. 7
  - Porýnský hulánský pluk č. 7
  - Westfálský hulánský pluk č. 5
- (Jedlička, 1883)

3.7.6 Celkové počty armád včetně koní

Spojenecká armáda rakousko-saská

223 praporů pěchoty	210.930 mužů pěchoty
171 škadron jízdy	25.406 mužů jízdy
794 děla	25.332 mužů dělostřelectva
celkem	261.668 mužů bojových útvarů
s ostatními technickými sbory	309.449 mužů celkem
celkem	74.407 koní

z toho:

1) <i>Rakouská severní armáda</i>	
203 praporů pěchoty	192.089 mužů pěchoty
155 škadron jízdy	22.832 mužů jízdy
736 děl	23.288 mužů dělostřelectva
celkem	238.209 mužů bojových útvarů
s ostatními technickými sbory	283.184 mužů celkem
celkem	66.847 koní

2) <i>Saská armáda</i>	
20 praporů pěchoty	18.841 mužů pěchoty
16 škadron	2.574 mužů jízdy
56 děl	2.044 mužů dělostřelectva
	celkem 23.459 mužů bojových útvarů
s ostatními technickými sbory	26.265 mužů celkem
celkem	7.560 koní

Pruská armáda

226 praporů pěchoty	227.564 mužů pěchoty
206 škadron jízdy	32.029 mužů jízdy
840 děl	32.145 mužů dělostřelectva
	celkem 291.738 mužů bojových útvarů

Do bojů v Čechách však bylo nasazeno jen 278.600 mužů bojových útvarů a 5.510 mužů technických sborů (Jedlička, 1883).

Celkový počet koní na pruské straně není přesně znám, ale odpovídá přibližně počtu nasazených koní v rakousko-saské spojenecké armádě.

Z celkových počtů koní vyplývá, že zhruba jednu třetinu tvořili koně jezdeckí a dvě třetiny tažní koně trénu a dělostřelectva.

Těžší koně používali kyrysníci, dělostřelci a trén, lehčí koně používali naopak dragouni, huláni a husaři.

3.7.7 Jezdecké pluky – struktura a vnitřní členění

Jezdectvo se dělilo na:

- 1) Lehkou jízdu
  - a) Dragouni (DR)
  - b) Husaři (HR)
  - c) Huláni (UR)
- 2) Těžkou jízdu – kyrysníky (KR)

Pluky se označovaly podle typu zbraně, pořadového čísla a názvu majitele. Vzhledem k tomu, že úředním jazykem byla v rakouské armádě němčina, jsou pro příklad uvedeny některé pluky v původním rakouském označení.

Příklad:

- a) Dragonerregiment
Fürst zu Windisch-Graetz
Nr. 2
Dragounský pluk knížete Windischgrätze č. 2
- b) Husarenregiment
Friedrich Wilhelm III. König von Preussen
Nr. 10
Husarský pluk Fridricha Viléma III., krále pruského č. 10
- c) Ulanenregiment
Erzherzog Carl
Nr. 3
Hulánský pluk arcivévody Karla č. 3
- d) Kürassierregiment
Wilhelm Herzog von Braunschweig
Nr. 7
Kyrýsnický pluk Viléma, vévody brunšvického č. 7
(Schematismus c. a k. armády, 1866)

Pluk lehké jízdy se skládal (v míru i ve válce) ze štábu a 6 škadron (eskadron). *Pluk těžké jízdy* se skládal (v míru i ve válce) ze štábu a 5 škadron (eskadron). Pouze kyrýsnický pluk č. 8 (od 1.10.1867 dragounský) měl privilegium a měl 6 škadron. O tomto pluku bude ještě hovořeno v celkovém přehledu pluků v další části této práce. Jedná se o nejstarší rakouský pluk vůbec, vznikl v roce 1618. V roce 1867 byly kyrýsnické pluky zrušeny a převedeny na dragounské pluky.

Následující tabulka udává celkové počty jezdeckých lehkých pluků (dragouni, huláni, husaři) a jezdeckých těžkých pluků (kyrýsníků) a kyrýsnického pluku č. 8. (Petrossi, 1865).

	Kyrýsníci	Dragouni Huláni Husaři	Kyrýsnický pluk č. 8
Štáb a důstojníci	31	37	37
Úředníci	23	27	26
Poddůstojníci	80	94	95
Mužstvo	699	849	705
Celkem mužů	833	1.007	863
Koně jezdeckí	703	854	723

V případě válečného konfliktu odcházel pluk do pole a zanechával v garnizoně jednu škadronu, která cvičila a odesílala za plukem do pole doplňky mužstva a koní. Některé pluky ještě dle potřeby předávaly jednu škadronu do pevností, k jejich obraně (např. Terezín, Josefov, Hradec Králové, etc.)

3.7.8 Celkové ztráty včetně koní

Rakouská armáda ztratila dne 3. července 1866 během bitvy u Hradce Králové celkem (Jedlička, 1883):

	důstojníků	mužů	koní
Mrtvých	330	5.238	2.743
Pohřešovaných, které lze ale považovat za mrtvé	43	7.367	2.149
Raněných	431	7.143	739
Raněných (v zajetí)	307	8.984	273
Zajatých	202	12.677	106
Celkem	1.313	41.499	6.010

Rakouská severní armáda udává ztráty během celého tažení:

- koně: 6.830
- vozy: 1.630

(Chaura, 1902)

Z hlediska velitelů jezdeckých formací se nejlépe osvědčil generálmajor jízdy baron Edelsheim –Guylay, velitel I. divize lehké jízdy, kterou tvořily tři brigády. Pod jeho velení patřily 2 pluky dragounů a 4 pluky husarů. Byl nejspolehlivějším a nejlepším jezdeckým generálem své doby. Osvědčil se v bojích v roce 1859 i v roce 1866. Patřil k velmi vzdělaným generálům se správným úsudkem. Byl mladý, silný a ve vojsku velice oblíben a ctěn. Tvořil elitu rakouské jízdy (Chaura, 1902).

Přestože Rakousko toto tažení prohrálo, jezdecké jednotky splnily své úkoly tam, kde byly nasazeny, vždy výborně a osvědčily se jako výkonná a útočná zbraň.

3.8. Kůň v rakouské armádě

3.8.1 Nákup a prodej koní

Velké péče se dostávalo koním, zejména jezdeckým, v armádě. Jízda byla organizovaná do pluků, kterým velel plukovník. Pluk byl členěn na 5 – 6 škadron. 2-3 škadronám velel podplukovník nebo major. Škadroně velel rytmistr 1. tř. (kapitán).

Zařazování koní z hřebčinů a hřebčinců a jejich rozdělování k jezdeckým plukům patřilo do kompetence generálního inspektorátu hřebčinů a hřebčinců, který rozhodoval kolik koní, kdy a za jakých podmínek bude kam přiděleno.

Jezdecké pluky však měly povolenou výjimku. Mohly doplňovat své stavy koní volným nákupem koní z civilního sektoru. Počet takto nakoupených koní směl být do 12 % ročně. Volný nákup koní se prováděl, pokud k tomu dislokace a podmínky pluku odpovídaly. Plnou odpovědnost za takovýto nákup měl velitel pluku. Volným nákupem museli být pověřeni odborníci určení velitelem pluku, Na volném nákupu se mohli podílet i důstojníci pluku a to zcela dobrovolně a z lásky ke koním. Nebyla to však jejich povinnost.

Nadřízené velitelství jezdecké brigády mělo za povinnost 2x ročně nakoupené remonty prohlédnout a informovat o výsledku nadřízené ministerstvo. Sledoval se zdravotní stav koní, kondice, sevičenost, výstroj etc.

V případě, že došlo k zaběhnutí koně a ten byl chycen civilní osobou a ta ho vrátila zpět k příslušnému útvaru, měla nárok na výplatu odměny ve výši 2 zlatých.

V případě, že na koni dezertoval voják a civilní osoba koně našla a vrátila ho zpět k příslušnému útvaru, měla nárok na výplatu odměny ve výši 16 zlatých.

Koně byli vyjímáni ze stavu pluku např. při převelení důstojníka k jinému pluku. U pluku, odkud důstojník odcházel, koně vyjmuli ze stavu a byl zapsán do stavu pluku, ke kterému byl důstojník přidělen.

Pokud důstojník používal stejného koně déle než 5 let a tento kůň již zdravotně nevyhovoval pro službu, měl důstojník nárok požádat o nového koně.

Vyřazení koně pro další neschopnost vykonávat službu se řešilo odprodejem koně. Odprodej se prováděl formou dražby. Přednost odkupu však měl důstojník armády, který chtěl koně používat pro civilní potřebu. Musel tento odkup uskutečnit na základě žádosti. Odprodej podléhal velmi přísným podmínkám, aby nedocházelo ke šmelení s koňmi (Petrossi, 1865).

3.8.2 Dávky potravy pro koně

Nároky na dávky potravy pro erární a vlastní koně.

Většina koní u pluku byla erární. Důstojníci mohli však používat koně vlastního. Oba druhy koní měli nárok na denní stravní dávky.

Stravní dávky byly stanoveny předpisem. Každý kůň měl nárok na dávku ovsu a sena, případně řezané slámy. Samozřejmostí byl nárok na podestýlku.

Objem krmiva v denní dávce pro koně byl odlišný. Záleželo na stavu koně a rovněž jeho vytížení ve službě.

Za běžných služebních podmínek měl každý kůň nárok na:

- 1/8 měřice ovsu
- 1 porce sena (dle určení koně) = 8-10 pfundů
- 1 porce řezané slámy = 1,5 pfundů (1 pfund = 0,56 kg)

Napájení bylo dostatečné, dle potřeb koně (Petrossi, 1865).

3.8.3 Ustájení koní

Při pobytu v garnizoně se používalo pro ustájení koní standardních stájí jezdeckých útvarů. Při pobytu v poli byli koně ustájeni venku nebo v provizorních prostorách k tomu upravených dle možností.

Ve stájích musel být udržován pořádek a čistota stejně jako na ubikacích mužstva. Dveře a okna musela být umyta a udržována v pořádku. Stání pro koně byla oddělena dřevěným přehrazením. Při nedostatku materiálu se mohla použít i hladká ohoblovaná kulatina, ve výši 3 stop (1 stopa = 0,316 m) od podlahy, obalená slámou. U každého stání byly odtokové kanálky, které musely být čištěny a proplachovány vodou.. Žlaby se vždy před krmením, když nebyli koně ve stáji, musely očistit, zbavit prachu a omést.

Osvětlení ve stáji, když koně odpočívali, muselo být zakryto, aby bylo tlumené a koně neobtěžovalo. Při práci ve stáji však musela být stáj plně osvětlena. K osvětlení se používaly petrolejové lampy s filtry na zastínění. Muselo se dbát na protipožární prevenci, aby nedošlo ve stáji k požáru.

Do stáji nesměla mít přístup drůbež.

Nádoby k napájení koní musely být uloženy ve zvláštním prostoru tak, aby byly vždy snadno přístupné i v případě požáru.

Ve stáji musel být i prostor a zařízení na ukládání sedel a postrojů, které musely být vždy v dobrém stavu a řádně vyčištěné a ošetřené.

Krmení nesmělo být skladováno ve stáji, ale v přilehlých budovách, které musely být řádně označené a uzamčené, aby do nich neměl přístup nikdo cizí.

Během vizity ve stáji musely být dodržovány i předpisy, které vizitou neztrácely na významu.

Pokud se u strážce stáje objevil důstojník, velela stráž pozor. Když nebyl ve stáji stájník, nesměla stráž vizitu do stáje pustit. Při vizitě plukovníka nebo vyšších štábních důstojníků musel být stájník ve stáji a očekávat vizitu.

Řádná péče o koně obsahovala ustájení, udržování koní v čistotě, řádnou výživu, pravidelný pohyb zvířete a všechna ostatní pravidla bezpečnostní, která sloužila k udržování koní v náležitém stavu.

Čistota a pořádek byly vždy pro koně nutné.

Důraz byl kladen na řádné větrání, osvětlení a na dostatečný prostor pro koně.

Každé stání muselo být velké minimálně 4x2 kroky (1 krok = 28,8 vídeňského palce = 75,5 cm).

Kůň musel být dostatečně dlouze uvázán, aby měl pohodlí při odpočinku.

Souprava na čištění se skládala z:

- kartáč
- hrubý kartáč na kopyta
- hřeben s dlouhými hřeby
- lněná utěrka
- vlněná utěrka
- hřeblo

Mytí koní se provádělo řídce, v zimním období bylo zakázáno. Doporučovalo se koním umýt hlavu, nozdry, oči, vypláchnout hubu čerstvou vodou.

Na pochodech a v polních táborech musela být koni věnována zvýšená péče.

Po celodenním pochodu bylo nutno provádět čištění a hřebelcování koně. Nejprve se nechal kůň cca 1 hodinu odpočinout, pak se nakrmil a následně čistil.

Po celý rok se koni čistili podkovy, v létě i nohy.

Dozorčí důstojník pluku musel ve dnech volna se službu konajícím veterinářem kontrolovat stáje a všechny koně, jakož i jejich správnou životosprávu.

V polním táboře se doporučovalo krmit koně ráno při východu slunce, kdy bývají nejvíce neklidní.

Časně ráno koně vůbec nepijí, proto je potřeba zkusit koně napájet až po čištění.

Při krmení zelenou pící pijí koně velmi málo. Mimo dávek ovsa se doporučuje koně přikrmovat navlhčeným ječmenem i komisním chlebem, popřípadě suchary, které jsou považovány za tvrdou stravu.

Chléb a suchary se doporučuje osolit.

Zelená píce se dává v malém množství. Kůň se nesmí přivazovat k akácii, aby neokusoval kůru, která je velmi škodlivá.

Každý služební kůň musí být nejméně jedenkrát za 40 dnů zkontrolován kovářem, zda nemá podkovy obroušeny a případně překovány (Petrossi, 1865).

3.8.4 Sedla

Vojenská sedla se rozlišovala na sedla pro důstojníky a mužstvo. Důstojníci používali standardní rakouské sedlo, mohli však dle předpisu používat anglické sedlo (o něco větší) a uherské sedlo (to používali někteří důstojníci z Uher).

Mužstvo používalo sedla a postroje univerzální pro všechny druhy zbraní.

Na sedle byly zavěšeny a připnuty:

- a) obal s kabátem
- b) vak s krmením
- c) obal s kotlem na vaření (1 kotel připadal na 4 jezdce a v jeho dopravě se střídali)
- d) dvě pouzdra na pistole (z každé strany jedna)
- e) dvě zavazadlové torny (vepředu před nohama, na každé straně jedna, jedna jako polní jezdce a druhá na čistící potřeby pro koně)
- f) kabát
- g) obal se senem
- h) vázací kolík

Jezdec vezl krmení na dva dny pro koně, oves a seno. Seno bylo slisováno mezi dvěma deskami a tvořilo balíček.

Váha dopravovaných předmětů kompletně nastrojeného koně i s kotlem na vaření byla 134 pfundů (75,04 kg) a bez kotle 130 pfundů (72,80 kg) (Petrossi, 1865).

3.8.5 Remonty

Od vojenského jezdeckého koně se požadovalo, aby byl vytrvalý, poslušný, šel vpřed, držel rovnoměrné požadované tempo, překonával obvyklé překážky, v každém tempu byl lehce obratný, ovladatelný.

Toto se projevovalo i ve výcviku remont, jejich zaježdění se dělilo na 4 úseky:

- 1) Kůň by měl svého jezdce klidně nést. Vhodnou stravou by se měl zajistit nárůst jeho síly a měla by zesílit jeho kondice a pohyblivost.

- 2) Ve druhém úseku začíná vlastní drezůra. Koně jsou vedeni k rovnoměrné chůzi, zaučují se na povely uzdou a koleny. Učí se mít správný postoj hlavy a krku, dále aby byli pohybliví. Důležité je, aby se pohyby koně sžili s požadavky jezdce a aby pochopil navedení ke klusu.
- 3) Ve třetím úseku se kůň učí sjíždění ve skupinách, aby dodržel určenou frekvenci chůze a aby se dokončila pohyblivost na příkaz (uzda, kolena). Musí se u koně upevnit správný moment přechodu do klusu.
- 4) Kůň se cvičí běhat dokola na úvazu, což funguje zároveň jako dechové cviky.

Délku výcviku remonty nelze přesně určit. Úsek č. 2-4 by mohl být ukončen do 6 měsíců.

Jezdec při výcviku remont by měl být trpělivý a názorně a srozumitelně koně vést při výcviku.

Je velmi špatné používat ostré metody a koně při výcviku remont trestat. Výcvik by měli obstarávat důstojníci a poddůstojníci, kteří jsou sami dobrými jezdci a mohou z remont vychovat dobré jezdecké koně (Petrossi, 1865).

3.8.6 Útok kavalerie

Útočící skupinu musí tvořit více jak jedna škadrona. Musí být kryta z boku, ze vzdálenosti cca 50-80 kroků (1 krok = 75,5 cm) jinou jednotkou, aby nebyla z boku nepřítelem napadena.

Útok kavalerie se skládá ze tří fází:

1. fáze – očekávání na dobře zvoleném a zajištěném postavení. Velící důstojník je povinen sledovat průběh bitvy, nepřítele, terén a to buď přímo opticky nebo pomocí vysílaných hlídek. Aby se mohl ve zlomovém okamžiku rozhodnout a správně konat.
2. fáze – vytvoří-li se situace přivést oddíl k nepříтели, pokud možno nepozorovaně, aby ve vhodném okamžiku mohl plně využít sílu vlastní jednotky.
3. fáze – rozhodnutí velícího důstojníka k využití a uplatnění všech získaných výhod z přiblížení a vyčkávání, aby v omezeném čase napadl nepřítele a rychle dospěl k vítězství (Petrossi, 1865)

3.9 Jezdecké pluky Rakousko-Uherska v roce 1913

Rakousko a následně Rakousko-uhersko udržovalo vždy poměrně vysoký počet jezdeckých pluků. Jejich počet během let neklesal pod 40.

Např. v roce 1866	41 pluků
v roce 1867	41 pluků
v roce 1868	41 pluků
v roce 1869	41 pluků
v roce 1870	41 pluků
v roce 1912	42 pluků
v roce 1913	42 pluků

V roce 1867 byly zrušeny definitivně kyrysnické pluky a většinou byly přeměněny na dragounské pluky.

V předvečer první světové války disponovala monarchie Rakousko-Uherská 42 pluky jízdy.

Jednalo se o pluky:

Dragounský pluk císaře Františka č. 1 (český)

Sídlo štábu – Most

Divizní štáb – 1. Most, 2. Most

Založen: 1768

Dragounský pluk hraběte Paara č. 2 (český)

Sídlo štábu – Tarnopol

Divizní štáb – 1. Czortkow, 2. Trembowla

Založen: 1672

Dragounský pluk Fridricha Augusta, krále pruského č. 3 (dolnorakouský)

Sídlo štábu: Vídeň

Divizní štáb: 1. Gr. Enzerdorf, 2. Vídeň

Založen: 1768

Dragounský pluk císaře Ferdinanda č. 4 (hornorakouský-salcburský)

Sídlo štábu: Enns

Divizní štáb: 1. Enns, 2. Wels

Založen: 1672

Dragounský pluk cara Mikuláše I., ruského č. 5 (štýrsko-korutansko-kraňský)

Sídlo štábu: Görz

Divizní štáb: 1. Görz, 2. Wind. – Feistritz

Založen: 1721

Dragounský pluk Fridricha Františka IV., velkovévody meklenbursko-šverinského (moravský) č. 6

Sídlo štábu: Přemyšl

Divizní štáb: 1. Hruszow, 2. Gródek Jagiellonski

Založen: 1701

Dragounský pluk vévody Lotrinského č. 7 (český)

Sídlo štábu: Stanislav

Divizní štáb: 1. Stanislav, 2. Kolomea

Založen: 1663

Dragounský pluk hraběte Montecuccoli č. 8 (český)

Sídlo štábu: Jaroslav

Divizní štáb: 1. Jaroslav, 2. Radymno

Založen: 1618

Nejstarší pluk monarchie. Za pomoc Ferdinandu II. v roce 1619 při obraně Vídně dostal pluk mimořádná privilegia. Na památku této události smí pluk projíždět Hofburgem a městem Vídní za zvuků trub a s vlajícími prapory. Velitel pluku má právo v plné zbroji, neohlášen, vstoupit před císaře. Tento pluk nesmí být nikdy zrušen. Žádný muž pluku, který v něm slouží nesmí být pro zločin, který spáchal, popraven. Pokud se dopustil skutku, za který má být popraven, musí být nejdříve přeložen k jinému pluku a pak může být teprve popraven.

Dragounský pluk arcivévody Albrechta č. 9 (haličsko-bukovinský)

Sídlo štábu: Brody

Divizní štáb: 1. Kamionka Strumilova, 2. Brody

Založen: 1682

Dragounský pluk knížete Liechtensteina č. 10 (český)

Sídlo štábu: Krakov

Divizní štáb: 1. Krakov, 2. Krakov

Založen: 1631

Dragounský pluk císařský č. 11 (moravský)

Sídlo štábu: Brno

Divizní štáb: 1. Brno, 2. Göding

Založen: 1688

Dragounský pluk Nikolaje Nikolajeviče, velkoknížete ruského č. 12 (moravsko-slezský)

Sídlo štábu: Olomouc

Divizní štáb: 1. Olomouc, 2. Bisenz

Založen: 1798

Dragounský pluk prince Egona savojského č. 13 (český)

Sídlo štábu: Klatovy

Divizní štáb: 1. Mies, 2. Klatovy

Založen 1682

Dragounský pluk knížete Windischgrätze č. 14 (český)

Sídlo štábu: Brandýs nad Labem

Divizní štáb: 1. Brandýs nad Labem, 2. Dobřany

Založen: 1725

Dragounský pluk arcivévody Josefa č. 15 (dolnorakousko-moravský)

Sídlo štábu: Žolkiew

Divizní štáb: 1. Žolkiew, 2. Žolkiew

Založen: 1891

Husarský pluk císařský č. 1 (maďarský)

Sídlo štábu: Vídeň

Divizní štáb: 1. Vídeň, 2. Vídeň

Založen: 1756

Husarský pluk Fridricha Leopolda, prince pruského č. 2

Sídlo štábu: Brassó

Divizní štáb: 1. Brassó, 2. Brassó

Založen: 1743

Husarský pluk hraběte z Hadiku č. 3

Sídlo štábu: Šoproň

Divizní štáb: 1. Nezider, 2. Šoproň

Založen: 1702

Husarský pluk vévody Artura z Connaugt a Strathearn č. 4

Sídlo štábu: Nagyszeben

Divizní štáb: 1. Szaszsebes, 2. Nagyszeben

Založen: 1734

Husarský pluk hraběte Radeckého č. 5

Sídlo štábu: Komárno

Divizní štáb: 1. Komárno, 2. Komárno

Založen: 1798

Husarský pluk krále Viléma II. württemberského č. 6

Sídlo štábu: Klagenfurt

Divizní štáb: 1. Villach, 2. Klagenfurt

Založen: 1734

Husarský pluk německého císaře a krále Viléma II. pruského č. 7

Sídlo štábu: Debrecín

Divizní štáb: 1. Nagyvárad, 2. Debrecín

Založen: 1798

Husarský pluk č. 8

Sídlo štábu: Kecskemét

Divizní štáb: 1. Kecskemét, 2. Czegléd

Založen: 1696

Husarský pluk hraběte Nádasdy č. 9

Sídlo štábu: Mitrowitz

Divizní štáb: 1. Ruma, 2. Mitrowitz

Založen: 1688

Husarský pluk Fridricha Viléma III., krále pruského č. 10

Sídlo štábu: Budapešť

Divizní štáb: 1. Budapešť, 2. Budapešť

Založen: 1741

Husarský pluk Ferdinanda II, krále bulharského č. 11

Sídlo štábu: Lancut

Divizní štáb: 1. Lancut, 2. Přemyšl

Založen: 1762

Husarský pluk č. 12

Sídlo štábu: Arad

Divizní štáb: 1. Nagykikinda, 2. Arad

Založen: 1800

Jazygerský a kumaněský **husarský pluk** Viléma, korunního prince císařství německého a korunního prince pruského č. 13

Sídlo štábu: Székesfehérvár

Divizní štáb: 1. Tolna, 2. Székesfehérvár

Založen: 1859

Husarský pluk č. 14

Sídlo štábu: Nyiregyháza

Divizní štáb: 1. Nyiregyháza, 2. Nyiregyháza

Založen: 1859

Husarský pluk arcivévody Františka Salvátora č. 15

Sídlo štábu: Gyöngyös

Divizní štáb: 1. Gyöngyös, 2. Miskolcz

Založen: 1701

Husarský pluk hraběte Üxküll-Gyllenbanda č. 16

Sídlo štábu: Marburg

Divizní štáb: 1. Graz, 2. Radkersburg

Založen: 1798

Hulánský pluk rytíře z Brudermannu č. 1 (haličský)

Sídlo štábu: Lvov

Divizní štáb: 1. Lvov, 2. Mosty wielkie

Založen: 1791

Hulánský pluk knížete Schwarzenberga č. 2 (haličský)

Sídlo štábu: Tarnow

Divizní štáb: 1. Tarnow, 2. Bochnice

Založen: 1790

Hulánský pluk arcivévody Karla č. 3 (haličský)

Sídlo štábu: Krakow

Divizní štáb: 1. Krakow, 2. Bielitz

Založen: 1801

Hulánský pluk císařský č. 4 (haličský)

Sídlo štábu: Vídeňské Nové Město

Divizní štáb: 1. Vídeňské Nové Město, 2. Vídeňské Nové Město

Založen: 1813

Hulánský pluk Mikoláše II., cara ruského č. 5 (maďarsko-chorvatský)

Sídlo štábu: Szombathely

Divizní štáb: 1. Szombathely, 2. Szombathely

Založen: 1848

Hulánský pluk císaře Josefa II. č. 6 (haličský)

Sídlo štábu: Rzeszow

Divizní štáb: 1. Rzeszow, 2. Debica

Založen: 1688

Hulánský pluk arcivévody Františka Ferdinanda č. 7 (haličský)

Sídlo štábu: Stockerau

Divizní štáb: 1. Stockerau, 2. Stockerau

Založen: 1758

Hulánský pluk hraběte Auersperga č. 8

Sídlo štábu: Černovice

Divizní štáb: 1. Černovice, 2. Neu-Zuczka

Založen: 1718

Hulánský pluk č. 9

Zrušen roku 1873 a změněn na dragounský pluk č. 10.

Hulánský pluk č. 10

Zrušen roku 1893 a změněn na husarský pluk č. 16

Hulánský pluk č. 11

Sídlo štábu: Pardubice

Divizní štáb: 1. Pardubice, 2. Pardubice

Založen: 1814

Hulánský pluk svobodného pána Bothmera č. 12 (maďarsko-chorvatsko-slovinský)

Sídlo štábu: Warasdin

Divizní štáb: 1. Agram, 2. Csáktornya

Založen: 1854

Hulánský pluk č. 13 (haličský)

Sídlo štábu: Zloczow

Divizní štáb: 1. Zborov, 2. Zloczow

Založen: 1860

(Schematismus c. a k. armády, 1913)

3.10 Vozatajstvo

Oddíly vozatajstva (trénu) v míru zajišťovaly dopravu v garnizoně a ve válce zajišťovaly příprahu pro mobilní armádu, spojení mezi polní jednotkou a garnizonou (pokud to mohly zajistit).

V míru činil počet transportních škadron 48 s pořadovými čísly 1-48. Za války tento počet stoupl dle potřeb.

V míru existovalo 10 stálých vozatajských dep:

č. 1 Vídeň	č. 7 Verona
č. 2 Graz	č. 8 Pest (Budapešť)
č. 4 Praha	č. 10 Hermannstadt
č. 5 Brno	č. 11 Krakov
č. 6 Laibach	č. 12 Lvov

Ve válce byl počet vozatajských dep dle potřeb rozšířen. Vozatajská depa doplňovala stavy koní, mužů, vozů pro vozatajstvo (nikoliv stavy jezdeckta a dělostřelectva).

Pro vozatajská depa neexistoval pevný stav mužstva a koní (v případě války), ten určovalo dle válečných potřeb ministerstvo války.

Vozatajská materiální depa zajišťovala například výrobu a skladování technického materiálu pro vozatajstvo, např. vozy, koňské postroje, etc. Dále zajišťovala depa potřeby pro polní lazarety, pro polní pekárny etc.

Přípřež pro:	vůz trénu	2 koně (dvojspřeží)
	polní těžká pekárna	6 koní (šestispřeží)
	polní kovárna	4 koně (čtyřspřeží)

Dopravní vozatajstvo používalo pro koně běžné postroje. Dělostřelci a ženisté používali pro tahání nejtěžších děl a mostních soustav až osmispřeží, zde se používaly postroje pro větší zatížení (širší a silnější postroje) (Petrossi, 1865).

3.11 Prusko (německo) – francouzská válka 1870-71

Konflikt mezi Francií a německými státy pod hegemonií Pruska si vyžádal velké nasazení jízdy, ale i trénu na poměrně velkém prostoru. Vzhledem k tomu, že se však tento konflikt neudál na našem území, není v této práci popisován, přestože jezdecké srážky na polích u Gravelotte, Rezonville, Vionville, St. Privat, v okolí Sedanu, ale i u Belfortu etc., byly významné a nasazení koní v těchto střetech bylo obrovské.

3.12 První světová válka

Válečný požár, který vypukl v roce 1914 si vyžádal velké nasazení jezdeckých jednotek a trénu, zejména na východní frontě v bojích s Ruskem. Rakouská Halič rozkládající se za hřebeny Karpat, byla poměrně rovná a velká. Jízda zde našla své uplatnění. Zejména v prvním období války, kdy se fronta pohybovala sem a tam. Pro současníky takřka neznámý pojem „Přemyšl“ byl ústředním bodem bojů o Halič. Přemyšl, nejvýchodnější rakouská fortová pevnost na východě. Několikrát obklíčena a znovu vyproštěna se po půlročním obležení dne 22. března 1915 vzdala. Legenda na řece San padla. Později byla znovu osvobozena, ale to již rakouští vojáci i koně byli pryč. Obklíčený Přemyšl změnil osudy mnoha koní. Během obklíčení bylo poraženo a snědno 16.326 koní. Koně koncem obklíčení byli krmeni jen dřevěnými pilinami. Přišli na řadu po skotu a prasatech, která byla již snědena. Přemyšl měl povinnost udržet se 3 měsíce, vydržel 137 dnů. Než se Přemyšl vzdal, byla nařízena likvidace celé pevnosti, jejího vybavení, ale i vojenského materiálu, rovněž i zbylých koní.

Všichni koně, s výjimkou pevnostního velitelství a velitelů útvarů a dále dvou koní na každý povoz u útvaru museli být zastřeleni. V časných ranních hodinách 22. března 1915 bylo na polním letišti u Hurka

zastřeleno 5.000 koní, rozřezány uzdy a sedla, zapáleny povozy a zdemolovány automobily.

Po dvou měsících byl Přemyšl vyproštěn z ruského držení a do konce války už zůstal rakouský. Přemyšl byl nejdéle se bránící pevností v I. světové válce, ale více než 21.000 mrtvých koní byla příliš vysoká cena (Kupka, 1999). Postupem války se armády zakopaly a využití jezdeckva na stabilizované frontové linii bylo problematické.

První světová válka ukončila používání pestrobarevných uniforem a třpytících se doplňků. Voják se začal maskovat a uniforma se začala přibližovat barvě terénu. Tuto změnu jako první pocítili dragouni, kteří své helmy začaly natírat šedou barvou, aby se příliš na slunci neleskly a nebyly na dálku moc vidět.

Při mobilizaci v létě roku 1914 probíhaly hromadné odvody civilních koní. Koně bývali svými majiteli převážně dobře živeni (zejména těžcí koně). Byli ve velmi dobrém stavu a proto byli nároční, méně vytrvalí a hůře snášeli zpočátku útrapy války. Na koně mělo vliv krmení, přesuny a soustředění většího množství koní (šíření chorob), používání nových postrojů, práce ošetřovatelů, nedostatek odpočinku. Rakousko-uherská armáda ztratila vysílením za půl druhého roku 250.000 koní. Z jezdeckva se časem stala de facto pěchota. Dalším problémem byly choroby, zejména svrab, na který bylo v r. 1917 ošetřeno v rakousko-uherské armádě 350.000 koní, což činilo víc než třetinu koní v armádě. Vozhřivkou onemocnělo během války 24.000 koní. Koncem války se nedoporučovalo obsazení neznámých stájí a koně se nechávali raději venku (Chladek, 1938).

3.13 Rakousko-uherské hřebčiny

Chovu koní se v Rakousko-Uhersku věnovala velká péče a hřebčinů, zejména vojenských, byla celá řada. Nejproslulejší byly Radovec, Mezöhegyes a Bábolna.

Radovec

Vévodství Bukovina, jak se často nazývalo, bylo nejvýchodnějším územím rakousko-uherské monarchie. Zde byl také zřízen jeden z největších evropských hřebčinů, Císařsko-královský státní hřebčín Radovec. Na jednom z nákupních shromaždišť byl například v Cozmeni-Radovci zřízen „divoký hřebčín“, kde ve stádě pobíhali i hřebci. Brzy se však začalo s organizovaným provozem. Rok 1774 platí jako letopočet založení hřebčina a jeho prvním velitelem se stal na základě svých schopností a vědomostí kapitán jízdy Joseph Cavaller, později polní maršálek. Hřebčín měl výměru 9.810 ha a pozemky náležely řecko-orientálnímu náboženskému fondu a byly

pronajaty císařsko-královským ministerstvem zemědělství. V roce 1844 již hřebčín disponoval šesti sty klisnami v šesti stádech. Brzy dosáhl celkový stav 1.909 koní

Hřebčín Radovec se vyznačoval především chovem koní s mimořádnou tvrdostí a vytrvalostí. Nemalý vliv mimo horských a klimatických podmínek měli od počátku založení hřebčína koně s arabskou krví. U arabských koní se stalo cílem vytvořit koně evropského typu, kostnatějšího s korektním fundamentem. Výběr probíhal tvrdě a především koně kmene Shagya splňovali uvedené požadavky, což se žádnému jinému hřebčínu nepodařilo. Celá řada kmenů po arabských hřebcích nemilosrdně padla za oběť selekci, neboť nesplňovala stanovený cíl.

V srpnu roku 1914 po vypuknutí první světové války a ruské invazi do Haliče a Bukoviny byl hřebčín Radovec donucen k evakuaci. Hřebčín opouštělo, rozděleno v jednotlivých stádech, 1.757 koní. Směr pěších pochodů (30 až 60 km denně) vedl do kraje Bestercze v Sedmihradsku.

Ve dnech 2.-6.září 1914 byla zahájena přeprava koní po železnicích s cílem šestnácti určených stanovišť ve vnitrozemí Rakouska-Uherska. Celkem bylo přistaveno 10 osobních a 345 nákladních vagonů. Ke konci války převzal hřebčín v Poberu stádo Shagya-arabských klisen a stádo lipické. Několik angloarabských ryzích klisen z linie gidran přišlo do hřebčína Wieselburg. Velký počet klisen příslušejících arabským kmenům byl přislíben nástupnickým státům Rakouska a Uherska a levně odprodán. Také Státní hřebčín v Kladrubech nad Labem získal později z likvidační podstaty rakousko uherských hřebčínů 15 anglických polokrevných klisen a 6 klisen kmene Gidran. Dne 6.dubna 1919 bylo převedeno 176 radoveckých koní do Polska. Státní hřebčín Topolčianky založil své Shagya-arabské stádo na podkladě radovecké krve. Ze třiceti zakládajících klisen pocházelo 23 z Radovce. Dne 1.srpna 1919 byl hřebčín Radovec s konečnou platností rozpuštěn a historie největšího evropského hřebčína tak definitivně skončila. Zkoumáme-li rodokmeny koní plemene Shagya-arab, zjistíme, že radovecká krev pozadí zůstává základem chovu evropského rozvoje speciálního arabského plemene. Již před 150 až 200 lety byl stanoven cíl a dnes můžeme tuto trnitou cestu plemenitby a rozvoje chovu je obdivovat.

Mezőhegyes

József Csekonics (1757-1824) byl mimořádně nadaný odborník v chovu koní. Byl to on, který připravil v průběhu studií a v dobách své vojenské služby (1783 rytmistř-kapitán jízdy) obsáhlý návrh týkající se pozdvižení a rozšíření chovu koní na území Uher. Po předložení Jeho veličenstvu císaři Josefu II byl jeho plán schválen a už 20.prosince 1784 bylo vydáno nařízení k založení královského hřebčína. K tomuto účelu měl sloužit venkovský statek Mezö-Hegyész ležící 70 km severovýchodně od Segedína. Základní stádo se skládalo z klisen sedmihradských, moldavských, maďarských a několika čerkeských. Později Josef II pověřil Csekonice nákupem 2.000 vhodných klisen. Už v roce 1793 zde bylo chováno 4.388 koní. Maximální stav koní však hřebčín v

roce 1810, celkem 13.326 koní, z toho 4.018 klisen !! V prvních letech choval hřebčín nejvíce koně arabského původu a později koně anglické. Byly zde založeny kmeny koní, které se rozšířily po celé Evropě. Nejvíce se hřebčín proslavil vytvořením kmene Nonius. Další kmen pocházel z arabského plnokrevného hřebce Gidran. V Mezöhegyesi mají také původ anglické polokrevné kmeny Furioso a North Star. V roce 1876 bylo přikročeno k úplné likvidaci arabského stáda a velkou část arabských klisen získal hřebčín v Bábolně.

Bábolna

Za prospěšný uznal císař Josef II návrh Józsefa Csekonicse, zakladatele a prvního velitele hřebčína Mezöhegyes, k budování „filiálního“ hřebčína. Csekonics byl v roce 1788 pověřen výběrem vhodných pozemků a objektů v oblasti Komárom, kde se nejvýhodněji jevila Bábolna-puszta, tehdy v majetku hraběte Szapáryho. Pro tehdejší znamenitou působnost mocenské mašinerie habsburské monarchie nebylo těžké, aby hrabě Szapáry svolil ke směně svých statků za jiné majetky. Po roce 1789 a v průběhu dalších 50 let vyrostl nový komplex hřebčína. Historie hřebčína v Bábolně se může vyjádřit slovy „nahoru a dolů“, občas psána krví a slzami. K radikálnímu rozhodnutí o úloze působnosti hřebčína došlo v roce 1816. Do budoucna měly být všechny ustájené klisny připouštěny pouze orientálními hřebci. Některé ze základních klisen vytvořily své rodiny a ty v celé řadě zemí přežívají až do dnešních dnů. Za nákupem orientálních hřebců zamířila postupem času celá řada expedic, a to většinou v čele s veliteli hřebčína. Na příklad v roce 1836 a v roce 1843 to byl plukovník Eduard von Herbert, následoval plukovník R.von Brudermann, v roce 1852 major Ritter von Gottschlig, v roce 1885 a 1902 rytmistr, později plukovník Miháli Fadlallah el Hedad. Někteří z importovaných hřebců založili dnes nám známé linie. Jsou to linie Shagya, Koheilan, Dahoman, Siglavy Bagdady, O'Bajan. V Bábolně se rozvinula linie Gazal, Jussuf, Kemir, Hadban Kuhailan Zaid. Vrcholné slávy dosáhl hřebčín v letech 1932 až 1942 pod vedením velitele Tibora von Pettkó-Szandtnera. V té době prohlásil známý hipolog Dr.Gustav Rau „Bůh nechť zachová Bábolnu, a to nejen pro Maďarsko, nejen pro Evropu, ale pro celý svět“. V Květnu 1944 činil celkový stav v Bábolně 800 koní, z toho 24 hlavních plemeníků, 58 klisen arabských plnokrevných, 182 klisen Shagya-arabských, 89 klisen lipických a 447 mladých koní všech ročníků. Když se na podzim roku 1944 přibližovala Rudá armáda, bylo rozhodnuto evakuovat pouze polovinu koní celkového stavu. Po železnici bylo přepraveno do Bergstettenu v jižním Bavorsku 400 koní. Tam však došlo v roce 1945 ze strany okupační armády k několika překvapujícím rozhodnutím v neprospěch evakuovaného hřebčína. V prosinci 1947 se organizoval návrat koní do prázdného a značně poškozeného hřebčína v Bábolně. Až v roce 1962 došlo v nové organizaci a hřebčín měl opět sloužit pouze pro chov arabských koní. Díky inspiraci starými tradicemi se stala Bábolna opět ozdobou až do dnešních dnů (Dlabola, 2003).

Marie Terezie a Josef II. významně chovem koní přispěli k rozvoji a vytvoření lehké jízdy (Navrátil, 1999).

Z hřebčinů a hřebčinců na našem území byly neznámější:

Nemošice

Hřebčinec cca 4 km od Pardubic. Vojenská správa zde v roce 1790 přistavěla obytné budovy a postranní stáje. V roce 1830 byly do Nemošic přemístěny hřebčince č. 1 z Pardubic a č. 4 z Josefova. Po výstavbě dalších stájí v roce 1833 i hřebčince č. 2 a 3 z Chlumce nad Cidlinou. Všechny čtyři východočeské hřebčince byly sice až do roku 1876 samostatnými pododdíly, ale byly umístěny v jednom objektu. A od tohoto roku byly sloučeny a nazvány „Stanoviště hřebců č. 2 v Nemošicích „.

Východní Čechy s rozdílnější a rovnější půdou si udržovaly převahu chovu koně teplokrevného nad chovem chladnokrevného; v jižních a západních Čechách s nerovným terénem, namnoze kamenitými nebo těžkými a nerozdělnými půdami, převládal chov chladnokrevného koně.

Kladruby nad Labem

Hřebčín na pravém břehu Labe nedaleko Pardubic vznikl v druhé polovině 16. století. Po oslavě vítězné bitvy u Kolína v roce 1757 vyhořel zámek a stáje. Byly zničeny i důležité plemenářské záznamy. V roce 1770 nařídil císař Josef II. znovu zřízení hřebčína. V letech 1829 – 1831 dal císař František I. postavit nové stáje. Celková plocha tvořila veliký přírodní park a měla rozlohu 1.400 ha, s přímočarě řešenou komunikační sítí, se staletými stromy, zelenými lučními plochami a pastvinami, prostoupenými ornými plochami. V Kladrubech byl postupem času od konce 18. století vyšlechtěn legendární Starokladrubský bělouš. Kladrubský hřebčín nebyl hřebčínem vojenským, patřil císařskému dvoru a následně byl státním hřebčínem.

Písek

Impozantní budova státního hřebčince v Písku byla postavena v roce 1902, ale již v roce 1811 patřil Písek mezi deset stanovišť hřebců, která byla v Čechách tehdy zřízena jako střediska hřebčích stanic. Za prusko-rakouské války v roce 1866 bylo stanoviště hřebců v Písku, současně s ostatními z nařízení velitelství hřebčinců v Čechách, evakuováno až do Radkesburgu ve Štýrsku. Na podzim se však celý ústav vrátil zpět.

V roce 1789 bylo pod správou velitelství hřebčinců v Čechách 7 stanovišť hřebců a to: v Písku, Praze, Nemošicích, Staré Boleslavi, Plzni, Bzí a Domažlicích (Šulc, 1946).

3.14 Počty koní v letech 1914-1915

Podle statistických zpráv byl celkový počet koní 94.000.000.

Evropa	43.000.000	koní
Německo	4.300.000	koní
Francie	3.190.000	koní
Velká Británie	2.000.000	koní
Rakousko-Uhersko	3.900.000	koní
Evropské Rusko	24.000.000	koní
Asijské Rusko	9.000.000	koní
USA	23.000.000	koní
Japonsko	1.500.000	koní
Argentina	7.500.000	koní
Austrálie (přes)	2.000.000	koní

Válčící státy:

Trojspolek (Německo a Rakousko-Uhersko bez Itálie) 8.200.000 koní

Trojdhoda (Rusko, Velká Británie, Francie + spojenci) 40.000.000 koní

V Rakousko-Uhersku a Německu však bylo zásadou spojovat potřeby zemědělství s vojenskými potřebami a koně byli chováni tak, aby kdykoliv byli k dispozici pro případ mobilizace a případné války. Tento efektivní způsob a kvalita chovu v sepětí zemědělství a státu u trojdhodových států nebyl (autor neuveden, Světová válka 1914-1915, rok vydání neuveden).

3.15 Reorganizace Rakousko – uherského jezdeckta

Po zániku Rakousko-uherské armády se vojenské útvary, včetně všech druhů koní vracely do svých původních posádek a následně se stávaly základem nově se tvořících armád vznikajících států

3.16 Československé jezdeckto 1918-1939

3.16.1 Vznik československých jezdeckých pluků

K formování prvních československých jezdeckých útvarů po 28. říjnu 1918 bylo využito sítě jezdeckých náhradních eskadron bývalých rakousko-uherských dragounských, husarských, hulánských, jezdeckých střeleckých a honvédských husarských pluků. Tyto náhradní eskadrony a jimi vytvořené jezdecké útvary, které si v přechodném období až na výjimky podržely

dosavadní názvy a číslování, byly během roku 1919 redukovány a při reorganizaci v říjnu 1920 unifikovány s jezdectvem československého zahraničního vojska v jednotný systém československého jezdeckva, jehož základem bylo deset jezdeckých pluků.

**Přehled
čs. domácích útvarů jezdeckva a dislokace jejich náhradních těles
v období do října 1920**

Dragounský pluk	Náhradní eskadrona
č. 1	Most (Unifikovaný jezdecký pluk č. 1)
č. 2.	Dobřany (Unif. jezd. pluk č. 4)
č. 6	Brno (Unif. jezd. pluk č. 6)
č. 7	Stará Boleslav (Unif. jezd. pluk č. 7)
č. 8	Pardubice, od ledna 1919 Bohdaneč, od března 1919 Pardubice (Unif. jezd. pluk č. 8)
č. 10	Jindřichův Hradec (Unif. jezd. pluk č. 10)
č. 12	Olomouc (Unif. jezd. pluk č. 2)
č. 13	Postoloprty (Unif. jezd. pluk č. 8)
č. 14	Klatovy (Unif. jezd. pluk č. 4)
Husarský pluk	Náhradní eskadrona
č. 5	Komárno. Pluk v dubnu 1919 zrušen.
č. 12	Košice, od června 1919 Moravské Budějovice, od září 1919 Košice, od ledna 1920 Komárno (Unif. jezd. pluk č. 3)
Hulánský pluk	Náhradní eskadrona
č. 11	Terezín (Unif. jezd. pluk č. 1)
Jezdecký střelecký pluk	Náhradní eskadrona
č. 1	Prostějov. V lednu 1919 pluk zrušen.
č. 2	Vysoké Mýto (Unif. jezd. pluk č. 9)
č. 4	Olomouc. V červenci 1919 pluk zrušen.
č. 5	Košice, od června 1919 Třešť a Znojmo, od 26. září 1919 Košice. Dne 1. února 1919 honvédký husarský pluk č. 5 (Unif. jezd. pluk č. 5)
č. 6	Písek. V lednu 1919 zrušen.
Kombinovaný prapor pěších eskadron	Od května 1919 Praha-Vršovice. V září 1919 zrušen.

Jezdecké pluky československých legií na Rusi:

Č. 1	Jízdní pluk „Jana Jiskry z Brandýsa“, založen 1.7.1918
Č. 2	Založen 4.10.1918

Jezdecké pluky vytvořené v říjnu 1920 byly organizovány ve tři jezdecké brigády, podléhající zemským vojenským velitelstvím v Praze, Brně a Bratislavě.

V červenci 1920 přikročeno k unifikaci jezdeckta takto:

1. jezdecká brigáda Pardubice			2. Jezdecká brigáda Brno			3. jezdecká brigáda Bratislava		
Nové č. pluku	Vznikl z býv. pluků	Velitelství	Nové č. pluku	Vznikl z býv. pluků	Velitelství	Nové č. pluku	Vznikl z býv. pluků	Velitelství
1.	1. leg. 11. hul. 1. drag.	Terezín	2.	2. leg. 12. drag.	Olomouc	3.	12. hus.	Nové Zámky
4.	2. drag. 4. drag.	Klatovy	6.	6. drag.	Brno	5.	5. střel. jezd.	Košice
8.	8. drag. 13. drag.	Pardubice	7.	7. drag.	Brno (Hodonín)	10.	10. drag.	Dobřany (Trnava, Berehovo)
9.	2. střel. jezd.	Vysoké Mýto	-	-	-	-	-	-
cykl. eskadrona 1.		Pardubice	cykl. eskadrona 2.		Brno	cykl. eskadrona 3.		Trnava (Nové Zámky)

(Churavý, 1938)

V souvislosti s vytvořením čtvrté jezdecké brigády v obvodu zemského vojenského velitelství v Košicích v září 1933 byl k deseti jezdeckým plukům zřízen jedenáctý.

Jezdecký pluk měl kromě velitelství dvě korouhve o třech eskadronách a náhradní korouhev. V 1. korouhvi po 1. a 2. eskadroně v pořadí třetí byla technická eskadrona, složená ze zákopnické čety a ze spojovací jezdecké čety. Později byla změněna v 1. kulometnou eskadronu. V II. korouhvi byla třetí eskadrona v pořadí za 3. a 4. eskadronou kulometná eskadrona, později nazvaná 2. kulometná eskadrona. Od 1. května 1928 bylo zavedeno průběžné číslování od 1. do 6. eskadrony. Náhradní korouhev byla složena z náhradní eskadrony a remontní eskadrony. Reorganizace k 15. září 1933 se dotkla obou kulometných eskadron, označených jako 3. a 6. eskadrona. Byly zrušeny a nahrazeny novou kulometnou eskadronou, která byla vyčleněna ze svazku

korouhví a přímo podřízena velitelství pluku. Měla dvě čtyř těžkých kulometů a jednu četou doprovodných zbraní. Obě korouhve měly napříště jen dvě jezdecké eskadrony. Velitelství pluku bylo při reorganizaci 15. září 1933 posíleno přímo podřízenou pomocnou eskadronou, složenou z družstva zákopníků, spojovací čety a pomocné čety.

Jezdecké pluky byly s platností od 1. ledna 1936 přejmenována na dragounské pluky. Toto rozhodnutí bylo zdůvodňováno lidovou tradicí. Jezdecké pluky byly dislokovány takto:

Jezdecký (dragounský) pluk č. 1 „Jana Jiskry z Brandýsa“

Vznikl unifikací 1. jízdního pluku československých legií, dragounského pluku č. 1 domácího a hulánského pluku č. 11. K pluku byly od 15. září 1933 přiřčleněny vozatajské eskadrony č. 1 a 3.

Jezdecký (dragounský) pluk č. 2 „Sibiřský“

Pluk vznikl v říjnu 1920 unifikací 2. jízdního pluku československých legií a domácího dragounského pluku č. 12 s umístěním v Olomouci. K pluku byla přiřčleněna od 15. září 1933 vozatajská eskadrona č. 7 a 8 a od 1. září 1937 vozatajská eskadrona č. 17. Pluk byl pojmenován roku 1923.

Jezdecký (dragounský) pluk č. 3 „Svatopluka knížete Velkomoravského“

Vznikl v říjnu 1920 z husarského pluku č. 12. Velitelství pluku a náhradní korouhev byly posádkou v Nových Zámčích.

Po okupaci pohraničí v listopadu 1938 bylo velitelství pluku s pomocnou eskadronou od 15. prosince 1938 umístěno v Malackách, I. korouhev ve Velkých Levárech, II. korouhev v Plaveckém Podhradí, 3. kulometná eskadrona v Malých Levárech a náhradní korouhev v Novém Dvoře u Malacek. Pluk byl pojmenován 23. října 1929. K pluku byly přiřčleněny od roku 1933 vozatajská eskadrona č. 9 a 13, a do roku 1935

Jezdecký (dragounský) pluk č. 4 „Antonína Švehly“

Pluk vznikl z domácího dragounského pluku č. 2 a č. 14 v říjnu 1920 v Klatovech, kde bylo umístěno velitelství, pět eskadron pluku a náhradní korouhev. Pojmenování dostal pluk 16. prosince 1933. K pluku byly od roku 1933 přiřčleněny vozatajské eskadrony č. 2 a 5.

Jezdecký (dragounský) pluk č. 5

Při svém vzniku z domácího jezdeckého střeleckého pluku č. 5 v říjnu 1920 měl pluk velitelství, pět eskadron a náhradní korouhev v Košicích.

Dne 26. září 1936 byl celý pluk přemístěn do Čech. Velitelství pluku s pomocnou eskadronou a II. korouhev byly umístěny v Praze. I. korouhev a náhradní korouhev se dostaly do Staré Boleslavi a 3. kulometná eskadrona do Kostelce nad Labem. Roku 1938 si vyměnily své sídlo.

K pluku byly od 15. září 1933 do 1. ledna 1938 přiřčleněny vozatajské eskadrony č. 11 a 12, od 1. září 1937 vozatajská eskadrona č. 15, od 1. ledna 1938 vozatajská eskadrona č. 1.

Jezdecký (dragounský) pluk č. 6

Sídlem velitelství pluku, náhradní korouhve a 1. a technické eskadrony bylo při vzniku pluku z domácího dragounského pluku č. 6 v říjnu 1920 Brno. K pluku byla přiřčleněna od 15. září 1933 vozatajská eskadrona č. 6, od 1. září 1937 vozatajská eskadrona č. 16.

Jezdecký (dragounský) pluk č. 7 „T. G. Masaryka“

Posádkou pluku byl Hodonín, kde od vzniku z domácího dragounského pluku č. 7 v říjnu 1920 sídlilo velitelství.

Pojmenování bylo pluku uděleno 26. února 1930.

Jezdecký (dragounský) pluk č. 8 „Knížete Václava Svatého“

Pluk vznikl z domácích dragounských pluků č. 8 a 13 v říjnu 1920. Velitelství pluku a náhradní korouhev byly v Pardubicích. Pluk byl pojmenován 18. září 1929. K pluku byla od 15. září 1933 přiřčleněna vozatajská eskadrona č. 4.

Jezdecký (dragounský) pluk č. 9

Pluk vznikl v říjnu 1920 z domácího jezdeckého střeleckého pluku č. 2 a byl jen s malými výjimkami umístěn ve Vysokém Mýtě.

Jezdecký (dragounský) pluk č. 10

Pluk vznikl z domácího dragounského pluku č. 10 v Dobřanech, kde od 11. října 1920 působilo velitelství a náhradní korouhev a od 15. listopadu 1920 1. a 2. eskadrona 1. korouhve. 3. eskadrona a kulometná eskadrona byly od 11. října 1920 v Horšovském Týně. V květnu 1921 byl pluk přeložen do Berehova. K pluku byly přiřčleněny od 1. září 1937 vozatajská eskadrona č. 19 a od 1. ledna 1938 vozatajská eskadrona č. 11 a 12.

Jezdecký (dragounský) pluk č. 11 „Krále Carola II. Rumunského“

Pluk byl zřízen 15. září 1933 s velitelstvím pomocnou eskadronou, I. korouhví, 3. kulometnou eskadronou a náhradní korouhví v Bratislavě. Velitelství II. korouhve a 4. eskadrona byly umístěny v Rimavské Sobotě a 5. eskadrona v Lučenci. Remontní eskadrona náhradní korouhve byla v Malackách. Pojmenování bylo pluku uděleno 26. října 1936.

K pluku byly přiřčleněny od 15. září 1933 vozatajská eskadrona č. 10 a 14 a od 1. září 1937 vozatajská eskadrona č. 18.

Krátce byly součástí jezdeckva čtyři eskadrony obrněných automobilů, a to od 15. září 1933 do 1. října 1935 (Sander, 1985)

3.16.2 Vozatajstvo

Při reorganizaci armády k 15. září 1933 byly k náhradním korouhvím některých jezdeckých pluků začleněny vozatajské eskadrony. Byly to některé roty bývalých vozatajských praporů, které dříve tvořily samostatnou pomocnou zbraň vozatajstvo. Počet čtrnácti eskadron byl k 1. září zvětšen o dalších pět eskadron.

Vozatajská eskadrona č. 1 Praha

Vozatajská eskadrona č. 2 Rokycany

Vozatajská eskadrona č. 3 Terezín, od 16. září 1938 Dolní Slivno

Vozatajská eskadrona č. 4 Josefov

Vozatajská eskadrona č. 5 České Budějovice

Vozatajská eskadrona č. 6 Brno

Vozatajská eskadrona č. 7 Olšany

Vozatajská eskadrona č. 8 Opava, od 20. září 1933 Lipník nad Bečvou

Vozatajská eskadrona č. 9 Bratislava, od 25. srpna 1938 Nemšová

Vozatajská eskadrona č. 10 Bratislava, od 14. května 1935 Zvolen

Vozatajská eskadrona č. 11 Košice, od listopadu 1938 Poprad

Vozatajská eskadrona č. 12 Prešov

Vozatajská eskadrona č. 13 Bratislava

Vozatajská eskadrona č. 14 Spišská Nová Ves

Vozatajská eskadrona č. 15 Praha. Vznik 1. září 1937.

Vozatajská eskadrona č. 16 Brno. Vznik 1. září 1937.

Vozatajská eskadrona č. 17 Valašské Meziříčí. Vznik 1. září 1937.

Vozatajská eskadrona č. 18 Bratislava. Vznik 1. září 1937.

Vozatajská eskadrona č. 19 Košice, od listopadu 1938 Poprad, od 6. ledna 1939 Velká u Popradu. Vznik 1. září 1937.
(Sander, 1985)

3.16.3 Přeprava koní

Na delší vzdálenosti se k přípravě koní používala železnice, případně automobily.

3.16.3.1 Přeprava koní po železnici

Velitelem byl vždy nejstarší poddůstojník. Označování vozů:

- 1) pro přepravu mužstva (36 mužů) „G voj.“ nebo „Z voj.“
- 2) Pro přepravu koní (6 koní nebo soumarů a 4 muži) „G koň“ nebo „Z koň.“

Vůz pro přepravu koní obsahuje:

- 2 vagonová břevna
- 1 přehradní břevno (vždy 1 pro 2 vozy)
- 1 svítilnu
- schůdkové prkno

Nakládání

Nakládacími můstky se spojoval vůz s rampou. Místo můstku se mohlo použít dvou schůdkových prken na sebe položených a přisunutím dveří z obou stran zajištěných. Na každou stranu můstku se postavili dva muži, kteří zabraňovali koni, aby nevybočil a můstek se neposunul. Nebo se na každé straně postavilo ochranné prkno jako nízké zábradlí.

Nejprve se nakládal nejklidnější kůň, a pak co nejrychleji ostatní koně. Každého koně vždy vedl jeden muž.

Nechtěl-li kůň do vozu, zavedl se za nejblíže koněm nebo se vtáhl dvěma muži popruhem.

Kůň se po vstupu do vozu obrátil a vsunul na své místo zadkem. Nejprve se plnila jedna polovina vozu, hned se založilo vagonové břevno. Mezi nepokojné koně ještě přehradní břevno. Pak se naložila druhá polovina vozu a nakonec zavazadla mužstva, které zůstalo u koní, jakož i krmivo na dva dny do středu vozu. Postroje se uložily vždy pro tři koně společně u zavřených dveří na sebe tak, aby postroje pro koně stojícího nejbliž byly vespod. Konečně se vložilo zevnitř před dveře ochranné prkno, křídla dveří se posunula blíže k sobě. Dveře, které nebyly chráněny prkny se zavřely na hák a zůstaly zavřeny po celou dobu jízdy. Při nakládání koní bylo třeba

zachovávat klid, aby se koně neplašili. Pro snadnější vstup do vozu stačilo dát koni trochu ovsu a vstoupil do vozu sám. Pokud byli koně za jízdy neklidní nebo pokud se mladí koně báli, dávalo se jim pro uklidnění trochu ovsu (autor neuveden, Rukověť pro poddůstojníky, 1935).

3.16.3.2 Přeprava koní automobilem

K naložení koní do vozidla bylo potřeba 6 mužů. Jeden muž vedl koně po nakládacím můstku a dva muži podle potřeby tlačili koně zezadu popruhem (Dvěma spjatými podbřišníky).

Koně se stavěli zpravidla hlavou ve směru jízdy a převážně 3 na automobilu (v závislosti na velikosti vozu). Jeden voják stál při přepravě u hlav koní. Ve volné části zadního prostoru se uložila píce a postroje, pokud bylo vzadu více místa, mohlo se tam ještě přepravovat mužstvo (autor neuveden, Rukověť pro poddůstojníky, 1935).

3.16.4 Typy a značení vojenských koní

Ve vojenské službě se používal kůň pod sedlo, ale i do tahu.

Jezdecký kůň

Vynikal pohyblivostí, musel být způsobilý nést na hřbetě břemeno, mimo rychlost se od něj žádala i obratnost. Byl to kůň lehkého typu – teplokrevník.

Soumar

Malý koník, který nosil na hřbetě mrtvý náklad. Sloužili jako dopravní prostředek u horského trénu a horského dělostřelectva. Využívali se v těžkém horském terénu bez cest.

Vozatajský lehký kůň

Tažný kůň lehčího rázu, způsobilý uvézt naložený průměrný povoz v kroku a klusu.

Dělostřelecký lehký kůň

Musel mimo to být ještě způsobilý unést jezdce a ve spřežení podle potřeby i cválat.

Vozatajský těžký kůň

Byl chladnokrevník, který vzhledem ke své váze byl schopen uvézt těžký náklad, ovšem jen v kroku. Používal se k odvážení nejtěžších nákladů (př. mostní soupravy, etc.).

Dělostřelecký těžký kůň

Byl většinou kříženec chladnokrevného a teplokrevného koně. Musel být pohyblivější než těžký vozatajský kůň a musel být způsobilý nést jezdce. Musel podle potřeby ve spřežení klusat.

Malý tažný kůň

Používal se v kárách pro menší náklady, ale i u hudby k vezení bubnu.

Remonta

Mladý kůň, který neměl za sebou ještě výcvik. Zvláštní a déletrvající výcvik vyžadovali jezdecké remonty.

Pro uvedené druhy koní se užívaly zkratky:

J	Jezdecká remonta
Jc	Cvičený jezdecký kůň
VI	Vozatajský lehký tažný kůň
DI	Dělostřelecký lehký tažný kůň
Vt	Vozatajský těžký tažný kůň
Dt	Dělostřelecký těžký tažný kůň
S	Soumar
St	Soumar těžký pro horské dělostřelectvo
MI	Malý tažný kůň

Každý vojenský kůň měl své jméno, jehož počáteční písmeno vyjadřovalo ročník nástupu (př. jména koní nakoupených v roce 1934 začínala písmenem P). Dále měl každý kůň své remontní číslo. Remontní číslo a roční písmeno tvoří odvodní značku koně, která je při odvodu vypálena na levou stranu krku (autor neuveden, Rukověť pro poddůstojníky, 1935).

3.16.5 Ustájení koní

Základní ustanovení o službě ve stáji obsahoval „Služební řád“, který stanovoval podmínky pro ustájení koní.

Vzduch

Musí být ve stáji udržován čistý. Ventilace slouží k výměně vzduchu a regulaci teploty ve stáji. Nejlépe větrat stáj, když jsou koně venku, nebo otevřít okna na jedné straně stáje. Lepší je stáj chladnější než horká a dusná.

V zimě se kůň přikrývá houní, až když teplota klesne pod 8 stupňů Celsia. Ve stáji nesmí být průvan. Ve stáji musí být teploměr.

Trus

Musí se včas odklízet, aby nebyl rozšlapán.

Uvázání koní nesmí být krátké, ale musí být spolehlivé. Předměty, o které se koně mohou opírat nebo uhodit, jsou opleteny slámou.

Stání koní jsou oddělena zavěšenými břevny, která musí být snadno odnímatelná. Stání z upěchovaného jílu musí být dle potřeby obnovováno.

Kouření ve stáji je zakázáno. Pokud vypukne požár, zachraňují se nejprve koně, které je potřeba venku uvázat, aby se nevrátili zpět do stáje. Krmivo a postroje se uskladňují mimo stáj.

Při táboření v poli nebo při přepravě se nesmí koně, kteří se náhodně odvázali, dostat k uskladněnému ovsu. Neznají míru a může dojít k těžkým i smrtelným přeplněním žaludku.

O způsobu podestýlání rozhoduje velitel a musí být suché, čisté, měkké. Nejlépe se hodí žitná pšeničná sláma. V nouzi lze použít i rašelinu, tříslo, piliny nebo listí.

Dávky stelivové slámy pro koně na den:

Dt, Vt .....3 kg

Ostatní .....2,5 kg

Přídavky stelivové slámy se povolují při nakažlivých nemocech nebo v zimě (autor neuveden, Rukověť pro poddůstojníky, 1935).

3.16.6 Krmení a napájení koní

Používá se přirozené krmivo (tráva) a dále oves (obrok) a píce (seno, krmná sláma ve formě řezanky). Řezanka se přidává k ovsu, aby koně museli oves dobře žvýkat. Řezanka nesmí být kratší než 2 cm, aby koni neuvízla v záhybech hltanu. Oves musí být dobře rozžvýkán, jinak projde střevy bez užitku.

Oves nesmí být silně zaprášený, znečištěný, načernalý, vlhký, zatuchlý, vyklíčený, příliš drobného zrna (zadina). Novým ovšem lze krmit až 4-6 týdnů po žních.

Senno má být z první sklizně a kvalitní (v míru se otavou nekrmit). Novým senem lze krmit nejdříve koncem srpna, kdy je již vykvašeno.

Slámu lze krmit nejlépe ovesnou a ječnou.

Základní dávky krmiva pro koně na den

Druh koně	Výměra dávky v kg		
	oves	seno	Sláma
Dt, Vt	5	7	2
DI, VI	4	5	1,5
J, Jc	4	4,2	1
St	3,5	4,5	1
S, MI	2,5	4	1

K této dávce lze dle rozhodnutí velitele dát přídatek ve výši 1 kg pro těžké a velké koně (Dt, Vt, DI, VI, J, Jc) a 0,5 kg pro malé koně (St, S, MI). Tento přídatek lze přiznat koním max. 180 dní v roce při zvýšeném výkonu.

Mimořádný přídatek je stanoven pro koně těžce nemocné, březí klisny a pro jezdecké remonty.

Kůň špatně trávící po těžkém onemocnění a koním horší výživy v době jarní výměny srsti se poskytne přídatek soli 20 g na den.

Koně se v míru krmí ráno, v poledne a večer, v poli při každém odpočinku, protože se neví, co bude následovat.

Koně lze přikrmit i chlebem a suchary (v menších kusech a trochu osoleným), nebezpečný je chléb čerstvý nebo plesnivý.

Cukr lze přidávat nejlépe v nápoji (100 g cukru na 1 l vody). Napájí se pramenitou vodou o teplotě 10-15 stupňů Celsia (autor neuveden, Rukověť pro poddůstojníky, 1935).

3.16.7 Nakažlivé nemoci koní

Svrab – nejobávanější nemoc v poli (přenosný i na člověka)

Vozhřivka – snadno přenosná (i na člověka)

Chřipka koní

Prsní nákaza

Hřiběcí

Opar lysiny

Vnitřní nemoci koní

Koliky – přeplnění žaludku

zácpová

plynová (nadmutí)

křečová

kolikové onemocnění při požití písku (velmi nebezpečné)

Vnější nemoci koní

- odřeniny
- odpařeniny
- otlaky sedlem
- otlaky podbřišníkem
- otlaky chomoutem
- zlomeniny kostí
- zranění v ohbí spěnky
- zášlap (zranění korunky ozubem jiné nohy nebo cizím koněm)
- zánět kopyta
- etc.

Prohlídky koní

1x za 14 dní prohlíží koně velitel setniny a kůň musí být k prohlídce přiveden vyčištěný s nenamaštěnými kopyty a uzděním.

1x měsíčně (u útvarů bez vlastního veterináře a s malým počtem koní 6-12 týdnů) prohlíží koně veterinář.

Pravidelné prohlídky nemocných koní se konají denně na ošetřovně. V nutných případech kdykoliv. Pro nemocné koně je zřízena zvláštní stáj chorých. Pro koně s přenosnou chorobou jsou stáje zvlášť umístěny (izolace). (autor neuveden, Rukověť pro poddůstojníky, 1935).

Po okupaci zbytku Československa v roce 1939 byly postupně všechny jezdecké pluky zrušeny a jízdní útvary přestaly existovat.

3.16.8 Účast jezdeckých důstojníků v jezdeckém sportu

Armádní důstojníci se mimo jiné účastnili i jezdeckých soutěží. Řada z nich byla velmi dobrými jezdci, z nichž k nejlepším patřili například škpt. Rudolf Popler (viz příloha), dále ppkl. František Ventura, jezdící na koni Eliot, který úspěšně reprezentoval ČSR (zlatá medaile) na olympijských hrách v roce 1928 v Amsterdamu. Dalšími výbornými jezdci byli i major Franjo Aubrecht, mjr Josef Dobeš a celá řada dalších.

3.17 Druhá světová válka

Přesto, že v druhé světové válce bojovali jezdecké jednotky, jejich význam postupně klesal, neboť nemohli čelit plně mechanizovaným útvarům moderních armád. To se projevilo například již na začátku války při německém útoku do Polska, kdy polská armáda útočila jezdeckými

jednotkami proti německým tankovým sborům s katastrofálními ztrátami na koních i mužstvu.

Německá armáda nasadila 22.6.1941 mimo obrněných a jiných jednotek a v rámci své armády 750.000 koní. Prakticky denně zahynulo v průměru 1.000 koní. Úbytek zvířat bylo třeba nahradit, proto Němci vykupovali a rekvírovali koně po celé Evropě. Ze statistik vyplývá, že cca 75 % bylo pobito střepinami granátů a palbou z letadel. 17 % koní pošlo na selhání srdce nadměrnou námahou a zhruba 8 % měly na svědomí nemoci, převážně svrab a vši.

Těžké podmínky ruského klimatu lépe snášeli koně místních plemen, někteří poměrně dobře snášeli nízké teploty, vyznačovali se vysokým stupněm imunity vůči většině nemocí, byli neúnavní a houževnatí. Byli však menší a s hustší srstí. (Lukas, 1997)

Druhá světová válka byla poslední válkou, ve které byl kůň ještě v poměrně velkém množství nasazen.

3.18 Zánik armádních jezdeckých jednotek

V roce 1945 již československá armáda jezdecké jednotky neobnovila a na počátku 50. let postupně zanikly i poslední zbytky vozatajstva. Armáda již byla plně motorizována.

4. Materiály a metody

4.1. Měření koní

Měření koní se provádělo již v antickém období, kdy se hodnotila jeho výška a jeho délka. Ve středověku se koně rozlišovali na velké a malé, jako mezní hodnota byla výška 150 cm. Rozvoj měření tělesné stavby koní byl zaznamenán v 19. Století. Největšího rozmachu dosáhlo měření koní ve 20. století v rozmezí obou světových válek. Tehdy vznikla „hipologická biometrika“, sledující vztahy tělesných tvarů a hmotností k dosahované výkonnosti. Kromě tělesných rozměrů se měřily i úhly kostí, podle označených bodů na těle koně. (Dušek,2007)

4.2. Měřicí pomůcky

Hůlka

K měření výškových a délkových rozměrů se používá, nejčastěji tzv. Lydtinova hůl. Měří se výškové, délkové i případně šířkové rozměry. Jiné měřidlo má formu vycházkové hole. Tyto hole se používají k měření převážně výškových rozměrů. Přesnou je Duerstrova modifikace Martinova antropometru.

KVH – kohoutková výška hůlková

V.s. – výška sedlová

V.kř – výška kříže

V.k.o. – výška kořene ocasu

Š.hr.za lop. – šířka hrudníku za lopatkou

ŠDT – šikmá délka těla

Páska

Výška se měří také orientačně páskovou mírou.

KVP - kohoutková výška pásková

OHR – obvod hrudi

Ohol – obvod holeně

V.k. hr. – výška kosti hrudní

Hl. hr. – hloubka hrudi

Kružidlo

Š. v prsou – šířka v prsou

Př.š.p – přední šířka pánve

Stř.š.p. – střední šířka pánve

Dél.p. – délka pánve

Základní tělesné míry

KVP

KVH

OHR

Ohol

Hmotnost

Hlavní tělesné míry

Výška sedlová

Výška kříže

Výška kořene ohonu

Výška kosti hrudní

Hloubka hrudníku

Šířka v prsou

Šířka hrudníku

Šířka pánve

Přední šířka pánve
Střední šířka pánve
Délka pánve
Délka těla

4.3 Metodika měření

Jako podklad pro konkrétní tělesné míry byly převzaty údaje z plemenné knihy hřebců působících v zemském chovu v období 1. poloviny 20. století. Vzhledem k tomu, že se nepodařilo zjistit základní tělesné míry konkrétních tehdy nakupovaných koní, proto byly jako podklad použity míry plemenných hřebců působících v té době (1. pol. 20. stol) v zemském chovu (Převzato z Honzík, Suchánek, 1956). Pro porovnání s tehdejšími typem koní popsaných v plemenné knize a současným typem koní, kteří jsou uvedeni v plemenné knize českého teplokrevníka, který byl z těchto typů vyšlechtěn. Do biometrických výpočtů byl zahrnut soubor 116 plemenných hřebců plemene Furioso, Gidran, Nonius, Przedswit, Shagya narozených v letech 1902 – 1942 a soubor 91 plemenných hřebců plemene Český teplokrevník, Furioso, Shagya – arab narozených v letech 1984 – 2005 (www.schct.cz). Oba soubory plemenných hřebců viz . tabulka v přílohách č. 57.

Údaje z obou souborů byly využity k biometrickým výpočtům a porovnáním v rámci souborů z hlediska měření plemenných hřebců, jejich exteriérových vlastností a užitkových typů.

5. Výsledky

Tab. 1

Výpočet z obou základních souborů

	počet N	prům. x	sm.odchyl. s	min	max
KVP	207	173,95	4,07	161	187
KVH	144	164,58	4,04	153	178
OHR	207	192,40	5,76	160	206
OHol	207	21,82	1,08	19,5	32,5
hmotnost	136	592,13	40,27	485	680
rok nar.	206	1957,40	33,86	1902	2005

Tab. 2

Porovnání obou základních souborů

	věk1				věk2			
	prům. x	sm.odchyl. s	min	max	prům. x	sm.odchyl. s	min	max
KVP	172,3	3,5	161	180	176,1	3,8	163	187
KVH	162,2	3,6	153	170	166,0	3,6	155	178
OHR	192,2	6,4	160	206	192,7	4,9	175	206
OHol	22,0	1,2	20	32,5	21,6	0,8	19,5	24
hmotnost	600,0	37,9	530	680	566,6	37,4	485	620
rok nar.	1928,1	8,4	1902	1942	1994,5	5,6	1984	2005

Tab. 3

Porovnání 5 kmenů v prvním souboru

označení	Obs	Variable	N	Mean	Std Dev	Min.	Max.
Furioso	66	KVP	66	172,4697	3,109389	165	179
		KVH	31	162,3226	3,187341	155	168
		Ohr	66	192,5	6,152548	160	204
		OHol	66	21,96515	0,745962	20	23,2
		hmotnost	62	601,3226	39,00936	530	675
		rok nar.	65	1929,14	7,865822	1902	1942
Gidran	21	KVP	21	171,381	3,866215	164	177
		KVH	11	161,2727	5,061441	153	169
		Ohr	21	190,5238	5,501082	179	199
		OHol	21	21,75714	0,899762	20,4	23,2
		hmotnost	16	600,9375	30,7798	550	660
		rok nar.	21	1924	9,208692	1906	1935
Nonius	6	KVP	6	172,1667	3,060501	167	175
		KVH	3	161,6667	2,309401	159	163
		Ohr	6	187,5	7,341662	173	192
		OHol	6	23,23333	4,571943	20,7	32,5
		hmotnost	4	608,75	30,10399	570	635
		rok nar.	6	1920,83	9,806461	1904	1934
Przedswit	18	KVP	18	173,1111	4,364144	161	180
		KVH	7	164,4286	2,935822	161	170
		Ohr	18	194,7778	6,864706	183	206
		OHol	18	21,96111	0,753142	20,7	23,4
		hmotnost	18	598,1667	44,05111	540	680
		rok nar.	18	1931,22	5,946384	1921	1941
Shagya	5	KVP	5	170,6	2,701851	167	174
		KVH	2	159,5	0,707107	159	160
		Ohr	5	191,2	6,760178	182	200
		OHol	5	21,48	0,576194	20,5	22
		hmotnost	4	575	28,86751	550	600
		rok nar.	5	1928,2	8,927486	1913	1935

Tab. 4

Porovnání 3 časových období v prvním souboru, z hlediska historického vývoje

Podskup.	Obs	Variable	N	Mean	Std Dev	Min.	Max.
1	12	KVP	12	168,9167	3,146667	164	174
		KVH	0	.	.	.	.
		OHR	12	186,5	5,600325	179	199
		OHol	12	20,85833	0,590005	20,4	22,3
		hmot.	1	585	.	585	585
		rok nar.	11	1908,09	3,672997	1902	1913
2	98	KVP	98	172,6224	3,316672	161	180
		KVH	49	162,2449	3,682903	153	170
		OHR	98	192,6224	6,103093	160	205
		OHol	98	22,10918	1,270529	20	32,5
		hmot.	97	599,0103	37,41142	530	680
		rok nar.	98	1929,57	4,957552	1918	1937
3	6	KVP	6	173,3333	2,94392	169	177
		KVH	5	162,2	2,863564	159	166
		OHR	6	196,3333	5,887841	189	206
		OHol	6	21,95	0,697854	21	22,8
		hmot.	6	618,3333	48,02777	550	675
		rok nar.	6	1939,83	1,47196	1938	1942

6. Diskuse, závěry a doporučení

Na základě biometrických výpočtů ve čtyřech tabulkách lze konstatovat celou řadu poznatků.

Tab. 1

Výpočet z obou základních souborů

Do této skupiny bylo zahrnuto 207 hřebců z celkové populace za posledních cca 100 let.. Byl zhodnocen dlouhodobí celkový poměr všech hřebců dohromady, včetně celkového průměru a směrodatné odchylky v jednotlivých měřeních KVP, KVH, OHR, OHol a hmotnosti.

Tab. 2

Porovnání obou základních souborů.

Výpočtem se prokázalo, že se tělesné míry výrazně nezměnily.

U KVP byl prokázán nepatrný rozdíl 3,8 cm

U KVH byl prokázán nepatrný rozdíl 3,8 cm

U OHr byl prokázán velmi nepatrný rozdíl 0,5 cm

U Ohol byl prokázán velmi nepatrný rozdíl 0,4 cm

U hmotnosti byl prokázán větší rozdíl o 33,4 kg

Tab. 3

Porovnání 5 kmenů v prvním souboru

Výpočtem bylo prokázáno, že kmen Przedswit je co do exteriérových vlastností nejmohutnější, pouze s výjimkou Ohol, kde je nejvyšší údaj prokázán u kmene Nonius. Naopak exteriérové vlastnosti u kmene Shagya jsou prokázány jako nejnižší, což je dáno jeho původem.

Tab. 4

Porovnání 3 časových období v prvním souboru, z hlediska historického vývoje

Výpočtem byla porovnávána tři historická období, která měla velký vliv na zemský chov plemenných hřebců. První období do 1. světové války a rozpadu Rakousko – Uherska, druhé období meziválečné, kdy došlo k velkému rozvoji biometrických měření (Dušek, 2007) a třetímu období protektorátnímu. Zde je patrná absence měření KVH, které se v prvním období takřka neprovádělo. Toto srovnání není však příliš biometricky průkazné, protože v první a třetí skupině je poměrně menší počet plemenných hřebců oproti druhé skupině.

V 50. letech 20. století se uzavřela velká kapitola využití koní ve vojenství, kdy po mnoho století byl kůň k těmto účelům využíván. Práci koní nahradily stroje.

Tím se uzavřela rovněž i úloha vojenského i civilního chovu koní pro potřeby armády.

Zanikla jedna z významných zbraní, která v armádách, působících na našem území v minulosti, byla velmi účinná. Úroveň každého státu se odvíjela od jeho ekonomického a zemědělského potenciálu, a to se projevovalo i v počtu a využití jezdeckých vojenských jednotek. Československá republika jako následník podunajské monarchie vycházela v chovu koní z vyspělých tradic a kvalitního chovu, které v celé monarchii byly na velmi vysoké úrovni.

Nejdůmyslnější sepětí mezi zemědělstvím a vojenským chovem koní bylo právě v Německu a Rakousko-Uhersku, kde došlo k výborné symbióze a neustálému zkvalitňování ve šlechtitelské činnosti.

Hřebčince byly zřizovány převážně tak, aby tvořily samostatně hospodařící jednotku, ke které patřily pastviny, louky, orná půda, hospodářské budovy etc. Tím se vytvářely podmínky pro jejich ekonomickou nezávislost a samostatnost a zároveň se jednalo o komplexy vhodně umístěné do krajiny. Nenarušovaly významným způsobem své okolí a dá se říci, že to byly jakési ekologicky hospodařící celky.

Ve vojenském chovu koní byla na vysoké úrovni šlechtitelská činnost, která se kladně odrážela i do chovu civilního. Vlivem křížení s hřebci, případně i klisnami dovážených plemen, docházelo k vytváření lepšího potenciálu jak koní teplokrevných, tak i chladnokrevných.

Pro určité oblasti podunajské monarchie byly typické i různé druhy jezdeckých jednotek. Pro Rakousko a české země byly charakterističtí např. dragouni. Z uherské pusty pocházeli převážně husarské pluky a pro rakouskou Halič (dnešní část Polska a Ukrajiny) byli typičtí huláni. Naopak koně a soumaři horských jednotek byli využíváni v alpských a karpatských oblastech monarchie.

Kůň byl vždy pýchou a vizitkou státní vojenské státní správy a byla mu věnována náležitá péče.

Rozpadem Rakousko-Uherska a vznikem následnických států byly některé tradice v chovu koní značně narušeny a část hřebčínů a hřebčinců zanikla úplně.

Jezdecké armádní jednotky se staly dnes již pouze legendou. Několik málo žijících pamětníků, veteránů těchto jednotek, tvoří již nepatrný zlomek kdysi velké slávy a dobrého jména chovu našich vojenských koní.

Koně splnili svoji historickou úlohu, kterou plnili po staletí ve vojenství, a své tradice přenechali mechanizovaným jednotkám, které z jezdeckých jednotek postupně vznikali v různých státech světa.

K využití koní v armádě dochází dnes již jen velmi omezeně. Někteří naši vojáci nasazení v zahraničních misích v Afganistánu, používali v nedávné době koně místních plemen pro snadnější přesuny v členitém terénu.

7. Použitá literatura

- Bílek F. a kol.: Speciální zootechnika – chov koní, SZN Praha 1957, str. 1032
- Brauer Carl: Die Gestute des In – und Auslandes Dresden 1901, str. 400
- Brüch O.: Das K. u K. Heer 1895, Stocker , Graz 1997, str. 105
- Brusilov A. A.: Vzpomínky na světovou válku a vlastní životopis, Čin a Orbis Praha 1929, str. 205
- Dlabola O.: Plemenná kniha čistokrevných arabských koní Shagya – Arab Česká republika, svazek I, Photopress Praha, 2003, str. 175
- Dorazil O.: Světové dějiny v kostce, Papyrus Vimperk 1992, s. 288-326
- Draperiová J.: Plemena koní celého světa, Svojtka Praha 1999, s. 42
- Dušek J.: Kůň ve službách lidstva – starověk, VSCHK Slatiňany 1982, s. 88-117
- Dušek J. a kol.: Chov koní v Československu, Brázda Praha 1992
- Dušek J.: Kůň ve službách člověka-středověk, APROS Praha 1996, s. 236-259
- Dušek J. a kol.: Chov koní, Brázda, Praha 1999, str. 350
- Dušek J. a kol.: Chov koní, 2. doplněné vydání, Brázda, Praha 2007, str. 400
- Englund P.: Nepokojná léta, Lidové Noviny, Praha 2000, str. 452
- Heller S.: Válka z roku 1866 v Čechách, Beaufort Praha 1895, str. 202
- Honzík F., Suchánek F.: Plemenná kniha koní, díl I a II, SZN, Praha 1956, str. 1271
- Chaura E.: Válka Prusko-Rakouská r. 1866, Píša Brno, 1902, str.196
- Chládek V.: Veterinární služba, Naše armáda, Svaz čs. důstojnictva Praha 1934, s. 150-154
- Chládek V.: Zkušenosti s koňmi ze světové války, Selská jízda, 2, 1938, č. 7, str. 108-109
- Churavý J.: Organizace armády, 20 let armády v osvobozeném státě, MNO Praha 1938, str. 180
- Jedlička O.: Boje v Čechách a na Moravě za války r. 1866, Hoblík Pardubice, 1883, str. 305
- Klučina P.: Od zbroje k stejnokroji, Naše vojsko Praha 1988, str. 88
- Kupka V.: Pevnosti Krakov a Přemyšl, FORT print Dvůr Králové 1999, str. 252
- Kudela J.: Československá zahraniční armáda, Armáda a národ, Národní rada československá Praha 1938, s. 89-110
- Kolektiv: Rakousko-uherská armáda v 19. stol (rok vydání neuveden)
- Kolektiv: Světová válka 1914-1915, Šolc Karlín 1915, s. 308
- Lucas J.: Válka na východní frontě, Mustang Plzeň 1997, str. 189
- Munzar J., Pejml K., Krška K.: Meteorologie skoro detektivní, Horizont Praha 1990, str. 112-125
- Navrátil J.: Historie a současnost chovu Shagya-Araba, přednáška na Odborném semináři mezinárodní výstava Kůň, Lysá nad Labem září 1999

- Petrossi F.: Das Heerenwesen des Österreichischen Kaiserstaates I . a II. díl, Braumüller , Vídeň 1865, str. 1092
- Sander R.: Organizační a dislokační vývoj československé armády v letech 1918-39, VHÚ Praha 1985, s. 96-103
- Sárfy P.: Bábolna, Palart, Druck, 1999, str. 14
- Seemann H., Lunzer Ch.: Album die K. u K. Armee 1860-1914, Rema print Wien, 1996, str. 120
- Špryňar L.: Chov koní v Čechách (zemský chov, jeho vývoj a dnešní stav), vlastní náklad, Praha 1932, str. 194
- Šulc K.: Zajatá krása, Jednotný svaz českých zemědělců v Praze 1946, str. 158
- Tarle J. V.: Napoleonovo tažení na Rus 1812, Naše vojsko, Praha 1950
- Urban O.: Vzpomínka na Hradec Králové, Panorama, Praha 1986, str. 186
- v. Vos W.: Illustrierte Geschichte der deutschen Einigungskriege 1864-1866, Leipzig (rok vydání neuveden)
- Situační a výhledová zpráva - koně, Mze, Praha, 12/2008, str. 98

www.schct.cz

www.shagya-arab.cz

www.shagyaarab.cz

Archivní prameny:

- Schematismus c. a k. armády rok 1866
- Schematismus c. a k. armády rok 1868
- Schematismus c. a k. armády rok 1868
- Schematismus c. a k. armády rok 1869-70
- Schematismus c. a k. armády rok 1912
- Schematismus c. a k. armády rok 1913
- Schematismus c. a k. armády rok 1914

Výcvik v jízdě koňmo, MNO Brno 1936, str. 95

Rukověť pro poddůstojníky, I. díl, MNO Praha 1935, str. 350

8. Seznam použitých zkratk

KVP	kohoutková výška pásková
KVH	kohoutková výška hůlková
O _{Hr}	obvod hrudi
O _{Hol}	obvod holeně
H _{mot}	hmotnost
DR	dragounský pluk
HR	husarský pluk
UR	hulánský pluk

9. Samostatné přílohy

1)

33 Furioso XI-2 2/29, teplotekvník moravského chovu

tmavý bělouš

Nar.: 11. ledna 1928.

Rozměry a váha: 173, 192, 22.—, 585.

Chovatel: Zemský hřebčín, Pohorčelice.

168, 190, 21.5		Furioso IX 1880	H	Furioso VI 269 Cenerie	Furioso IX 672 North Star Cenerie 89 Goldfinder Przedswit Prophetie Cavaller 138 Manfred Furioso 5 Gyözös I Cavaller 114 Troubadour Ostreger Attraction Nonius XXII Nonius XIX
290 Furioso XI-2 Rad		376 Prälät		Prälät 26 Cavaller	Przedswit Prophetie Cavaller 138 Manfred Furioso 5 Gyözös I Cavaller 114 Troubadour Ostreger Attraction Nonius XXII Nonius XIX
1895	H	Furioso VIII 1887	H	Furioso VII 73 Cavaller	Furioso VII 73 Cavaller Antonius 188 Nonius XXII
163 Furioso VIII		45 Antonius		Antonius 188 Nonius XXII	Antonius Attraction Nonius XXII Nonius XIX
1911	H	Shagya VII		Shagya II	Shagya VII Shagya 10 297 Shagya 7 El Bedavi V 256 Siglavi XXXI Sheraky Zaira I Tadmor 6 Samhan XIII Gidran XXI 101 Dahoman III Shagya IV 128 Shagya II Ostreger Attraction Nonius XXIV
170, 195, 21.—, 650		Shagya X Rad		361 El Bedavi V	Shagya 10 297 Shagya 7 El Bedavi V 256 Siglavi XXXI Sheraky Zaira I Tadmor 6 Samhan XIII Gidran XXI 101 Dahoman III Shagya IV 128 Shagya II Ostreger Attraction Nonius XXIV
22 Shagya X - Gidran		246 Sheraky		Sheraky 380 Tadmor	Sheraky Zaira I Tadmor 6 Samhan XIII Gidran XXI 101 Dahoman III Shagya IV 128 Shagya II Ostreger Attraction Nonius XXIV
1899	B	Gidran XXVIII 1894	B	Gidran XXIV 251 Shagya IV	Gidran XXI 101 Dahoman III Shagya IV 128 Shagya II Ostreger Attraction Nonius XXIV
180, 195, 22.5		47 Gidran XXVIII		Antonius Nonius XXIV	Ostreger Attraction Nonius XXIV
47 Gidran XXVIII		151 Antonius		Antonius Nonius XXIV	Ostreger Attraction Nonius XXIV
1921	B			Nonius XXIV	Nonius XXIV

Synové v plemenitbě: 138 Furioso Týmec, 160 Furioso Peněžický, 40 Furioso Lípňanský, 211 Furioso Blatecký, 171 Furioso Peněž. .

Dcery v plemenné knize: 1/I, 15/II, 18/III.

2)

237 Gidran počátečný 37/32, teplokrevník českého chovu

tmavý ryzák, obě zadní nad spěnkou nestejně vysoko bílé

Nar.: 8. března 1932.

Rozměry a váha: 173, 162, 196, 22.5, 630.

Chovatel: Štefl Ant., Straně, okres Kamenice nad Lípou.

170, 161, 192, 21.6, 575	167, 186, 21.2	Gidran XXVII 1892	R	Gidran XXIV 177 Gidran XXII	Gidran XXI 101 Dahoman III
218 Gidran - 9	278 Gidran XXVII-7 1910	228 Gidran XXXVI		Gidran XXVI 247 Dahoman VIII	Gidran XXII 74 Gidran XIX Gidran XXIII 170 Gidran XX
1924	224 Gidran XXVII	Gidran XXVII 1892	R	Gidran XXIV 177 Gidran XXII	Dahoman VIII 221 Shagya IV Gidran XXI 101 Dahoman III Gidran XXII 74 Gidran XIX
	172, 192, 22.—	197 Gidran XXV		Gidran XXV 217 Dahoman VIII	Gidran XXI 53 Samhan XV Dahoman VIII 221 Shagya IV
	128 Essex tč	605 Essex 1910	Oi	Essex 1875	Ehrenberg 1563 Docke II 12403 Girello 1414 Ceres 3857
	1914	zemská klisna	H	453 Lord zemská klisna	Nonius L-4 zemská klisna
	zemská klisna	179 Peper Bernhard 1896	H	525 Bernhard zemská klisna	Bernhard 803 východofryzská klisna Landessohn zemská klisna
	zemská klisna	zemská klisna			

Synové v plemenitbě: 49 Gidrov, 50 Gidrol, 270 Gidrant, 24 Gidrop.

Tepry v plemenitbě: 871, 10711, 8/111, 9/111, 9/111.

3)

74

73 Nonius Prelát 89/24, teplokrevník českého chovu

ryzák, špičatá hvězda, obě zadní do půl holeně bílé

Nar.: 1. března 1924.

Rozměry a váha: 170, 159, 187, 21.5, 600.

Chovatel: Novotný Jan, Rymburk 19, okres Kamenice n. Lipou.

169, 188, 21.7	167, 197, 20.5	496 Nonius XXI 1877	Nonius XXI	Nonius XII Nonius LI	Mez Mez
24 Nonius Široký tč	33 Nonius Široký tč	zemská klisna	461 Široký zemská klisna	56 Nonius po Joung Landessohn	
1897	1897	zemská klisna	Bang up	Little-wonder Prickwillow	
zemská klisna	zemská klisna	340 Bang up	289 The Great Gun	The Great Gun 125 Justice to Kisher	
1911	150 Prelát	Prelát	Przedswit		
zemská klisna	zemská klisna	zemská klisna	Prphetie		
		512 Joung Emigrant	295 Cavalier zemská klisna		
	zemská klisna	zemská klisna	Emigrant		
		zemská klisna	Miss Pratt		

Synové v plemenitbě: 497 Nonius Prelát hradecký, 371 Nonius.

4)

75

53 Przedswit Sokol 20/35, teplokrevník moravského chovu
 vraník, obě pravé patky bílé
 Nar.: 18. ledna 1935.   Rozměry a váha: 174, 164, 193, 23.2, 600.   Chovatel: Seeláček Viktor, Sokolnice č. 81, okres Brno.

168, 200, 21.5, 590	172, 205, 21.5	Przedswit II 1889	H	Przedswit I	Przedswit	XX
68 Przedswit II Poh	24 Przedswit II-11 1903	51 Furioso IX	H	17 Outremer	51 Eclatante	XX
	1903			Furioso IX	Outremer	XX
	166, 185, 19.—, 540	Shagya X 1899	B	34 Antonius	55 John Bull	
	25 Shagya X - Trix 1921	479 Trix		Shagya VII	Furioso VI	
1928	170, 192, 23.—	49 Heino 1903	Oi	246 Sheraky	289 Cenerie	XX
	58 Heino tč	zemská klisna	Vr	Cid	Antonius	XX
165, 188, 20.—	1922	489 Erhard	Oi	Tulia	235 Filon d'Or	
Eluše zemská klisna	zemská klisna	zemská klisna		Heino 1439	Shagya II	
1927				Andächtige 10827	361 El Bedavi II	
				Kurfürst	Sheraky	
				zemská klisna	380 Tadmor	
				Sellasia 11381	Landturn	XX
					Crimea	
					Kisbér öcsese	
					uherská klisna	
					Andreas 1317	
					Siria 5343	
					Tello 1190	
					Aufwäscherin 3335	
					The Great Gun	
					zemská klisna	
					Ehrenberg 1383	
					Winterblume 8398	
					Armin 1363	
					Sippe II 5962	

Synové v plemenitbě: 192 Przedswit Bystročický.
 Decry v plemenitbě: 9/I, 15/II, 19/III, 5/IV.

5)

315 Shagya X-18, orientální polokrevník

tmavý bělouš, pravá zadní ve spěnce nepravidelně vysoko bílá

Nar.: 24. března 1913.

Rozměry a váha: 167, 182, 205.

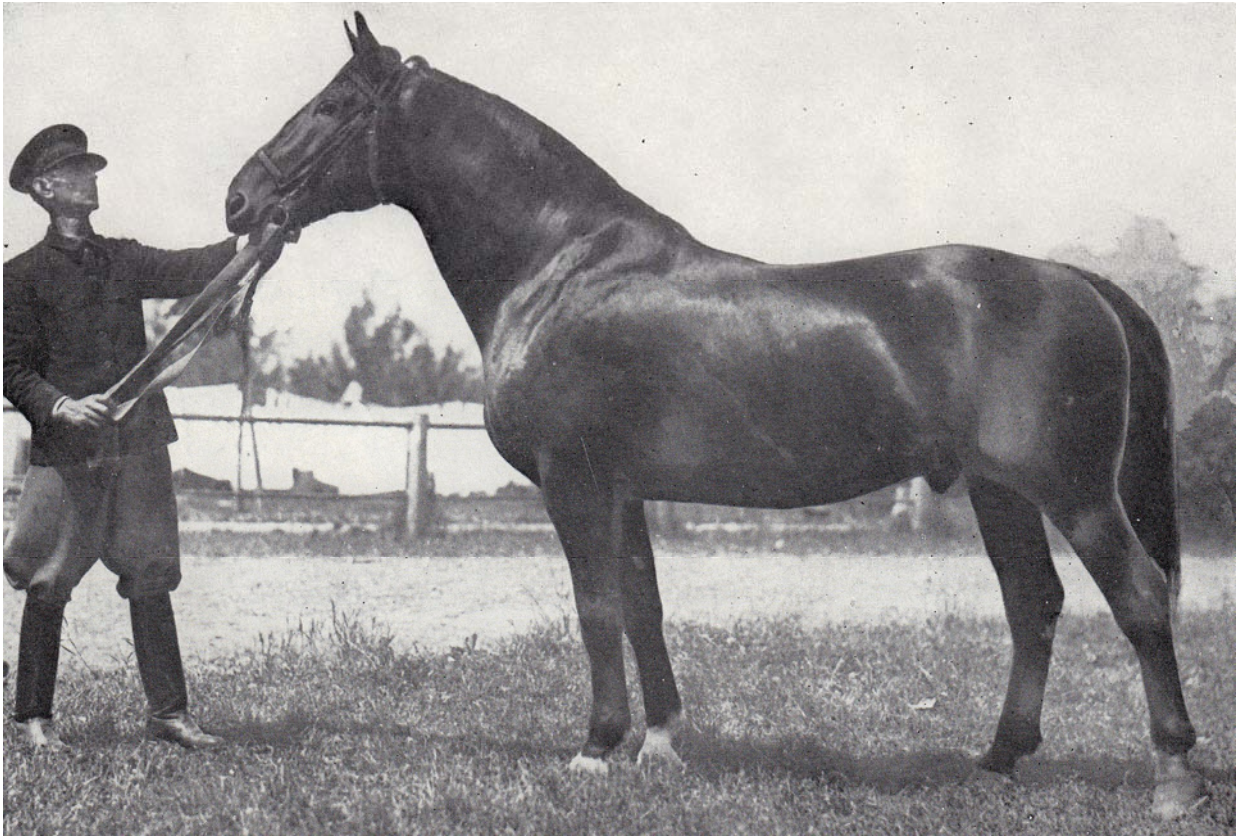
Chovatel: Státní hřebčín Radovec.

165, 180, 203, 500	Shagya VII 1881	Shagya II 361 El Bedavi V	Shagya X 279 Shagya VII El Bedavi V 256 Siglavi XXXI	Shagya IV 307 Samhan Shagya VII 67 Siglavi XV El Bedavi II 238 Mustapha I Siglavi XXXI Tanesch VII Gadir Hamma I Hedban II Fatime II Tadmor Medfet Samhan XIII 514 Siglavi XX Gidran XXVIII
Shagya X 1899	246 Sheraky	Sheraky 380 Tadmor	Sheraky Zaira II Tadmor 6 Samhan XIII	Gidran XXVI Asslan Gidran XXXIII 664 Abugress III Shamar IV
380 Gidran XXVI	Gidran XXVI 1884	Gidran XXIII 1878	Gidran XXI 61 Asslan I Gidran XX 94 Shamar IV	237 Gidran XXXVI Asslan Gidran XXXIII 664 Abugress III Shamar IV
	117 Amurath	Amurath 136 Shagya IV	Tajar Kohheil III Shagya IV 166 Dahoman III	Tajar Obeja Mehemed Ali Selma V Shagya II 145 Tadmor Dahoman III 270 El Bedavi XXI

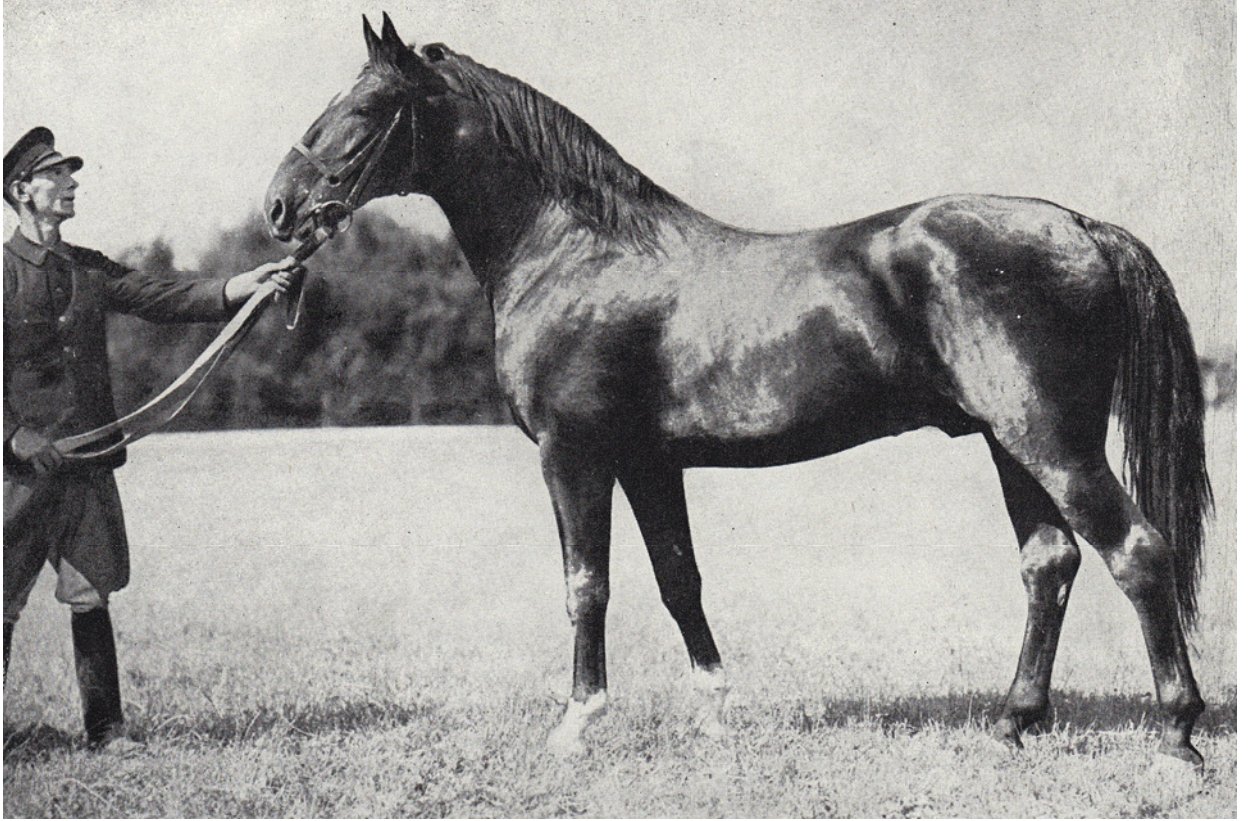
Synové v plemenitbě: 122 Shagya Lednický, 172 Shagya Gajdoš.

Deery v plemenné knize 9/II, 4/III, 4/III.

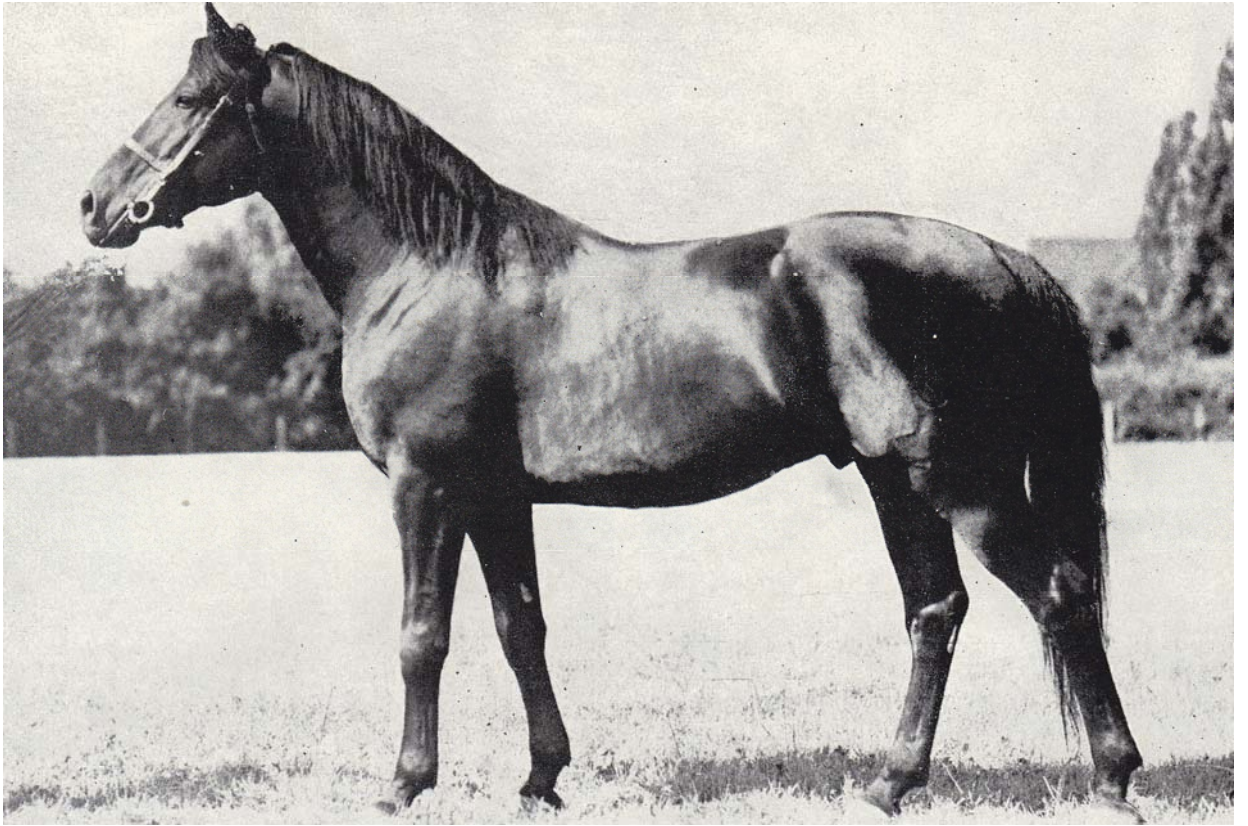
6)

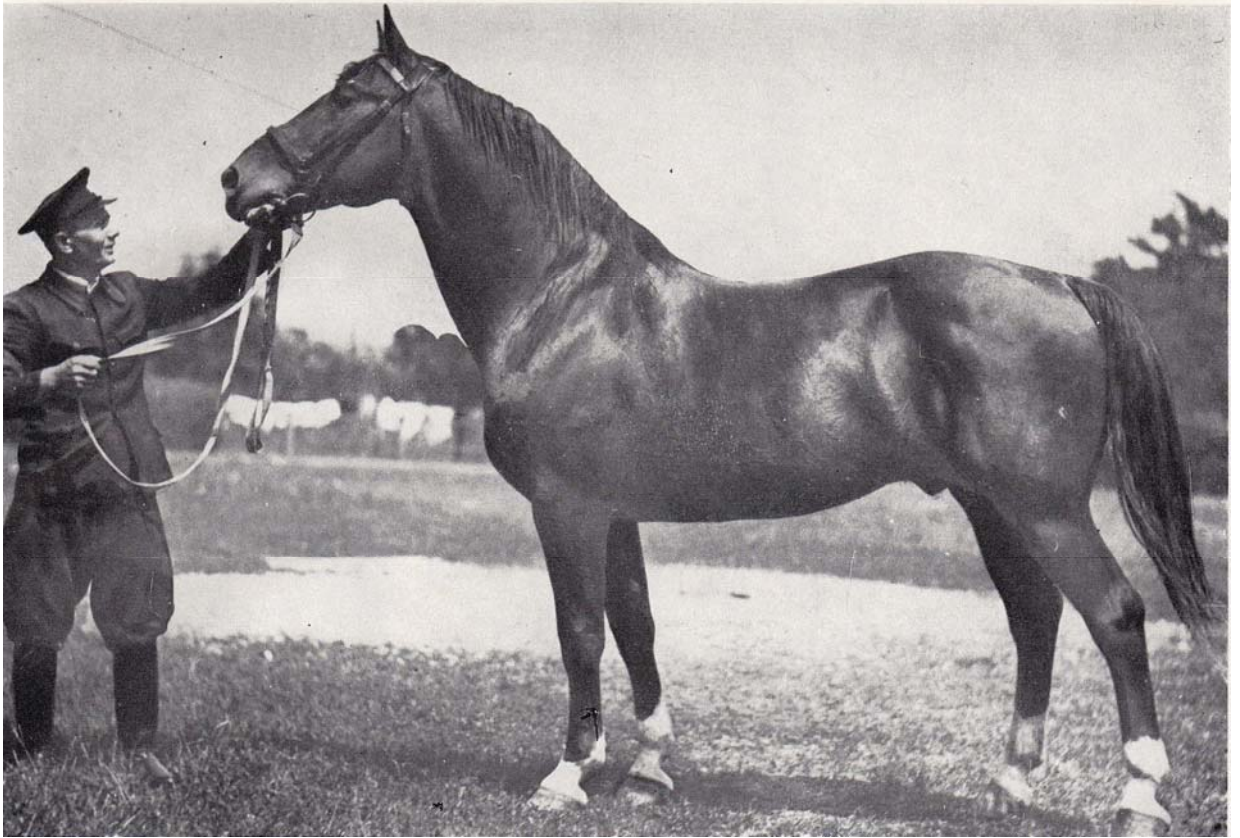
7)

8)

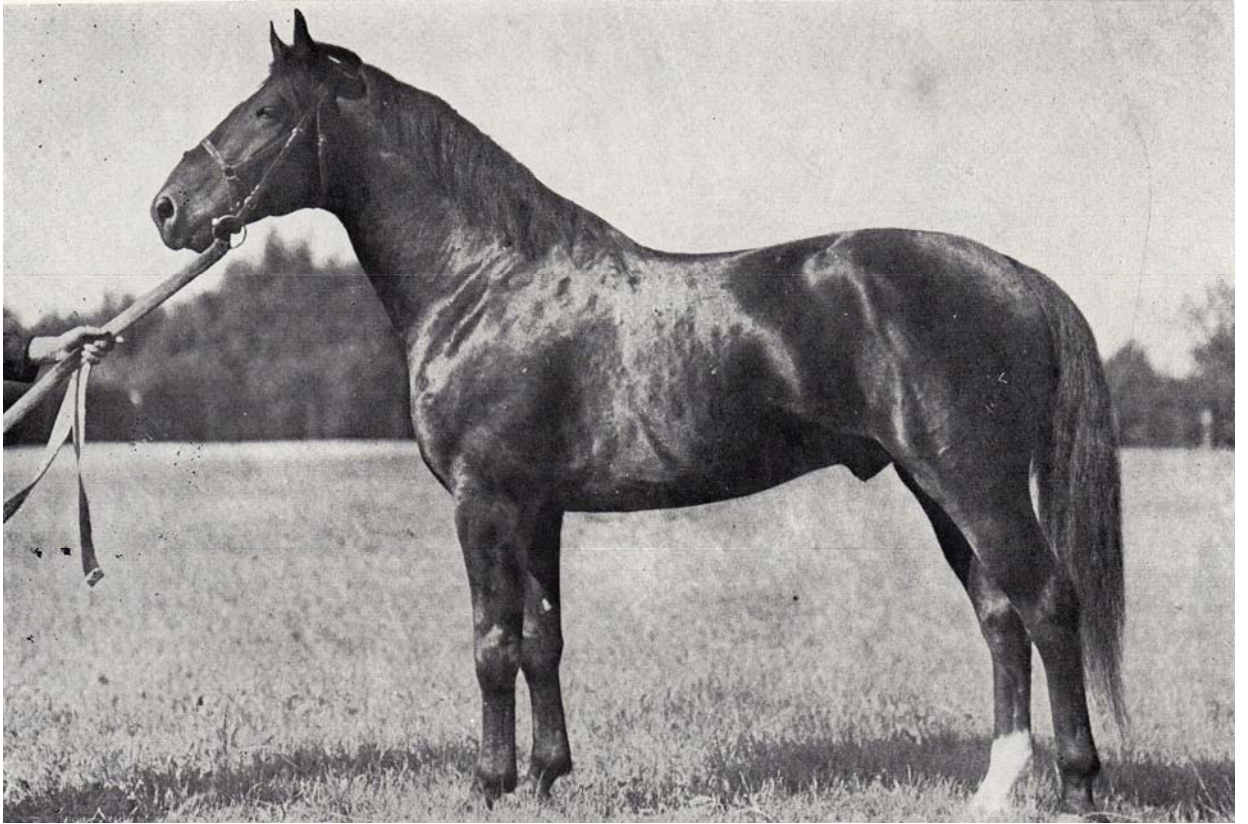

9)

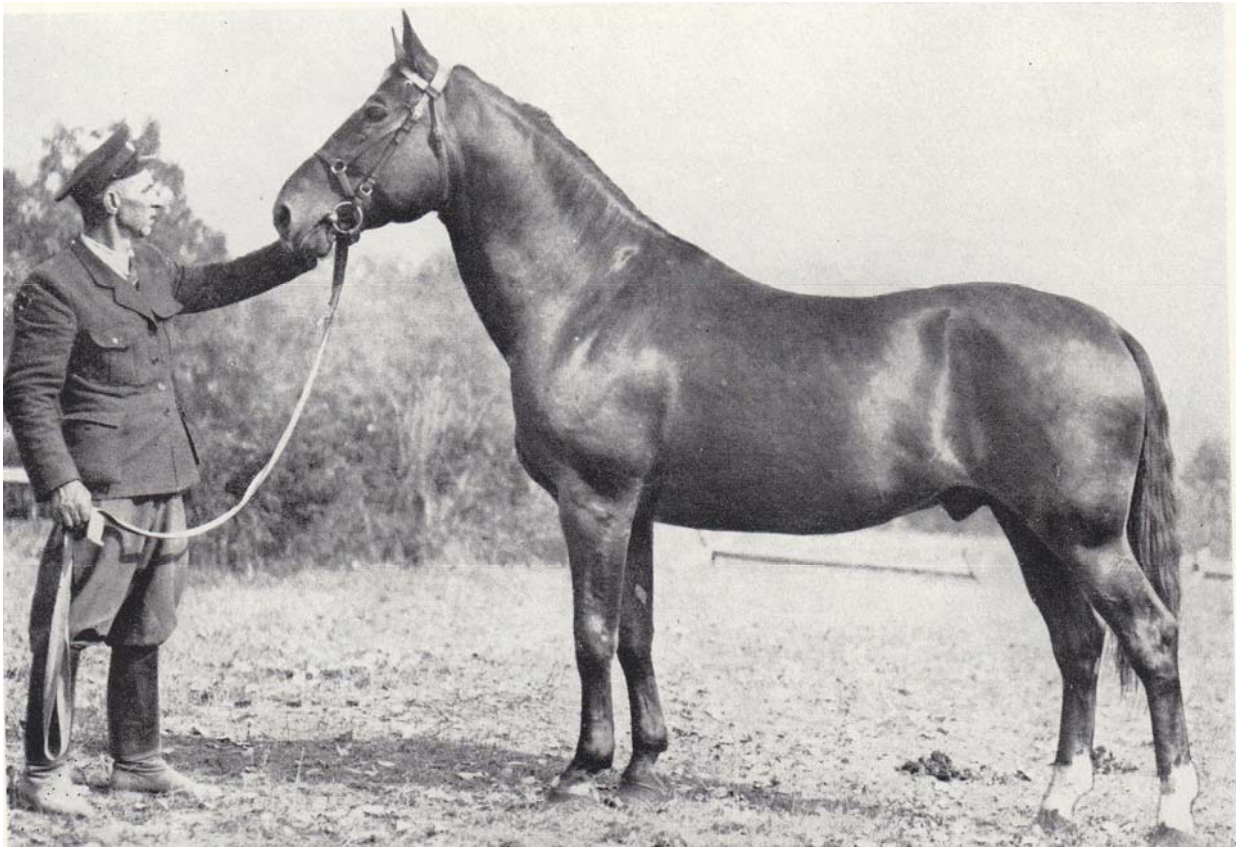

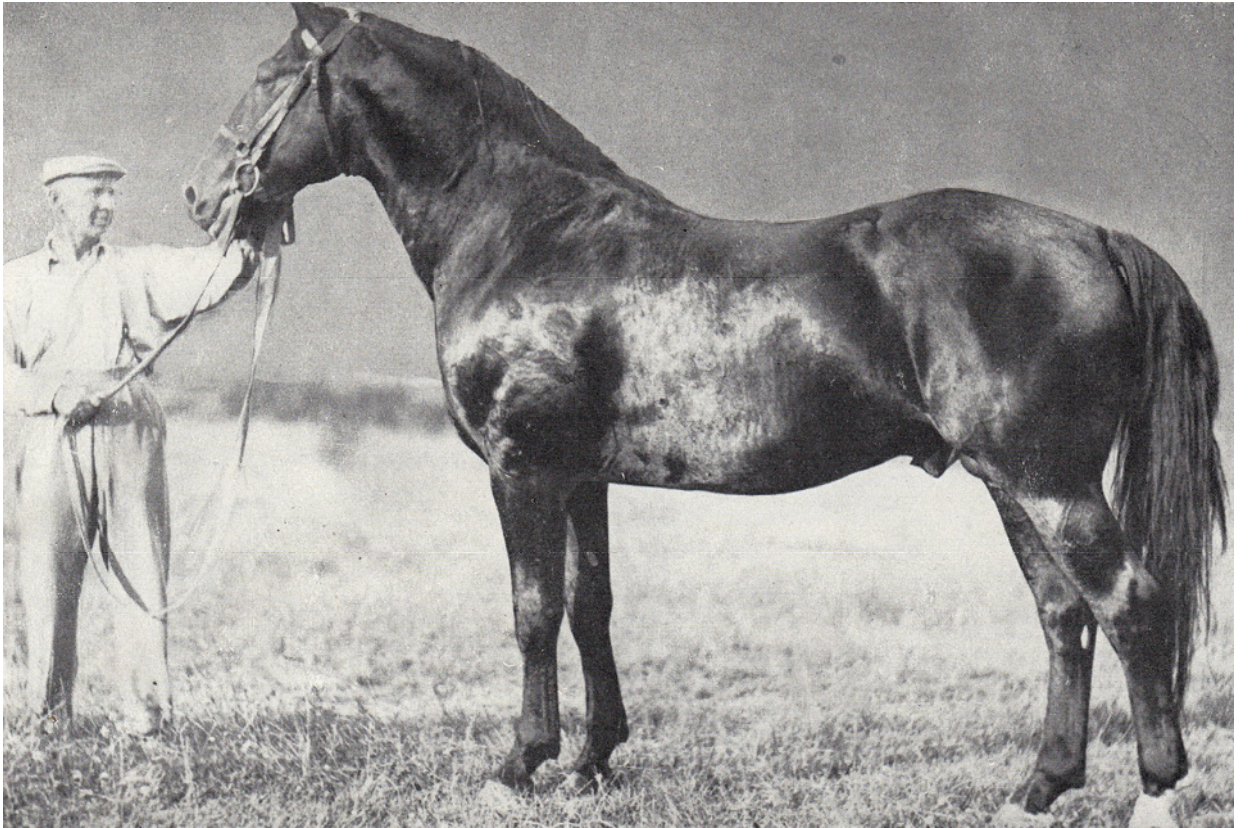
10)

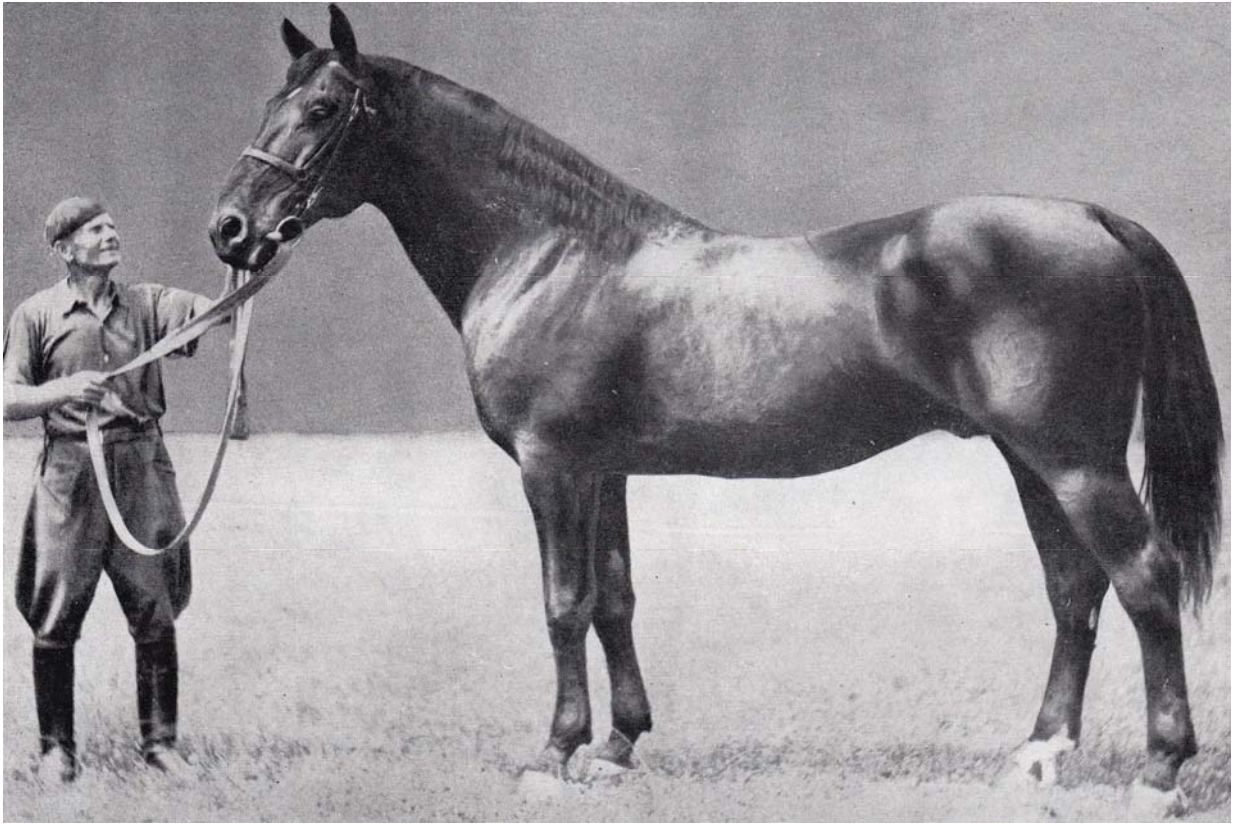
11)

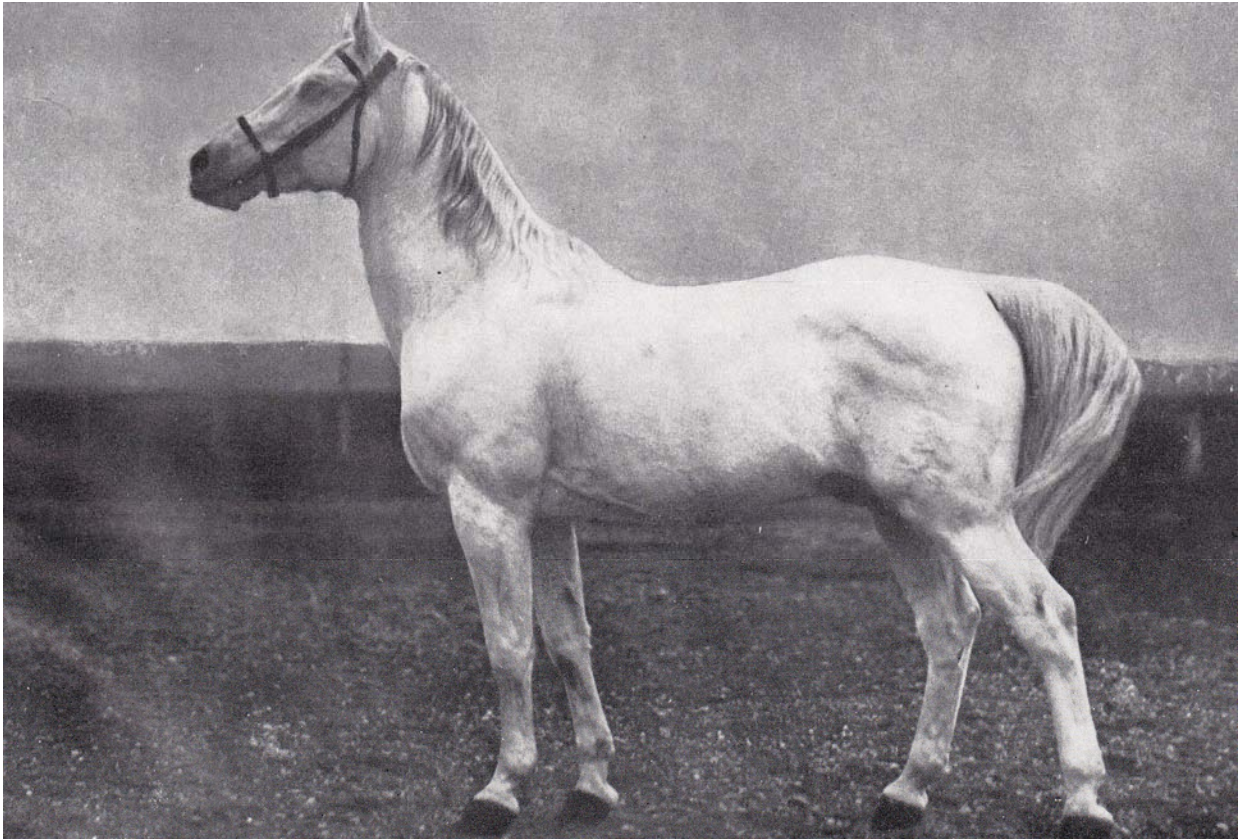
12)

13)

14)

7.

Böhmisches Dragonerregiment

Regtstb.: *Byrandts an der Elbe*

1. *Divestb.: Dobřan*, 2. *Brandts an der Elbe*

ErsKad.: Altbunzlau

Ergänzt sich aus dem Militärterritorialbereich Prag (8. Kps)

1693 als Kürassierregiment errichtet, Garnier, Hans Heinrich Frh. v.; GFWM.: 1694 Nostitz Johann Nikolaus Gr. v., Oberst; 1670 Dünewald, Johann Heinrich Gr., FM.; 1691 Truchsess v. Wetzhausen, Veit Heinrich, FML.; 1697 Braunschweig-Lüneburg und Hannover, Christian Prinz von, FM.; 1718 La Motte, Louis de, FML.; 1718 Hamilton, Joseph Guido de, GdK.; 1731 Trauttmansdorff, Carl Gr., FML.; 1786 Harrach, Ferdinand Gr., FML.; 1790 Wallisch, Christoph Frh. v., FML.; 1794 Lothringen, Carl Eugen Prinz, GdK.; 1798 Kürassierregiment Nr. 7; 1890 Hradetz, Heinrich Gr., GdK.; 1854-1854 Wilhelm Herzog von Braunschweig; seit 1. Oktober 1857 Dragonerregiment Nr. 7

(*Zweite Inhaber waren: von 1854-1858 Pavot, Jakob v., FML.; von 1858-1877 Blomberg, Friedrich Frh. v., FML.*)
(Als Dragonerregiment Nr. 7 waren vormalig eingerechnet: von 1798-1802 das gegenwärtige Husarenregiment Nr. 15; von 1851-1890 das Dragonerregiment Nr. 14)

1888 Carl V. Leopold Herzog von Lothringen und Bar, Generalleutnant u. FM.

(† zu Wien den 18. April 1890)

(*Dies Regiment hat dessen Namen auf immerwährende Zeiten zu führen*)

Oberste { **Hilvety** Artur MYK. ♂ D3. ♂ Rgtskmdt.
Lokkowitz Zdenko Prinz v. Durchlaucht ♂ D3. ♂ ♂ ♂ (nk.) Kammerversteher Sr. k. u. k. Hohheit des EH. Carl Franz Joseph

Major

Habernek Edmund MYK. D3. ♂ ♂ Kmdt. 2. Div.
Zelený Eduard MYK. D3. ♂ ♂ Kmdt. 1. Div.
Schram Hugo v. MYK. D3. ♂ ♂ Kmdt. Kombiniertes Div.

Rittmeister

Erzherzog Carl Franz Joseph k. u. k. Hohheit 670-R. ♂
Podstátný Liechtenstein Carl Gr. ♂ ♂ ♂ (beurl.)
Widák Johann ♂ ♂ ♂ (beurl.)
Aichelburg Alfred Gr. ♂ ♂
Gross Jaroslav ♂ ♂
Gross Viktor ♂

Major v. **Tübör-Éts** Adalbert Dudač Emil ♂ ♂
Freih. MYK. ♂ D3. ♂ ♂
Čadnović Carl ♂ ♂ Rgtsadj.
Rehmann v. **Aspernbrock** Alois Bismauer Edl. v. Montevase Alois ♂ ♂
Teeseberg Rudolf v. ♂ D3. ♂ ♂
Wondrak Carl ♂ ♂

Oberleutnants

Salm-Reiferscheidt Robert Altgraf zu ♂ ♂ ♂ (beurl.)
Peter Friedrich ♂ ♂ Ers Kmdt. (titl.)
Koppen v. **Hosenwade** Ludwig ♂ ♂

Dragonerregimentler

Felitzsch Arno Frh. v. ♂
Erüber Edl. v. **Seelingshelm** Johann ♂ FZKmdt.
Pietl Paul ♂ (beurl.)
Waldorff Franz Gr. ♂ ♂
(nk.) zug. Hofstaat Sr. k. u. k. Hohheit des EH. Carl Franz Joseph
Ludwig Carl Frh. v. ♂
Saumdörfer Friedrich ♂
Pommer Carl ♂
Günther Wilhelm ♂ (nk.) zug. Gdtb.
Nechwatky Carl v. ♂ ♂
Schmidberg Gisobert Frh. v. ♂
Tisjar v. **Lentulis** Zivko ♂
Schmidberg Otto Frh. v. ♂

Magazinsoffizier
Letzner Rudolf ♂ ♂
d. R.

Proviantoffizier
Hertmann Edl. v. **Kronwart** Julius D2. ♂ ♂
LandesgenéKmdo. Nr. 2

Militärärzte, Dr. med.
Rosta Gottlieb ♂ ♂ Regtsarzt
Tutschka Carl ♂ ♂ Regtsarzt

Truppenrechnungsführer
Geßlicher Rudolf ♂ ♂ ObltRechnf.

Militärärzte
Grindel Adalbert ♂ ♂
Otlterarzt

Heinrich Gustav Utlterarzt

In der Reserve

Aurepeng Ludwig Prinz v. Seilern Franz Gr.

Sapleha Leo Prinz Durchlaucht **Morsay** Andreas Frh. v. Heintzel Edl. v. **Heinegg** Egerbert

Frank Gustav
Chutek Carl Gr.
Felitzsch Rudolf Frh. v. Klinger Erich Frh. v. Knobloch Franz

Gruener Robert
Dvorsky Zdenko

Steffan Ernst
Heintzel Edl. v. **Heinegg** Maximilian
Gross Emanuel
Lokkowitz Ferdinand Prinz v. Durchlaucht
Schläger Maximilian
Adamek Carl

Wilhelm v. **Heimfeld** Friedrich
Hajek Joseph
Münzberg Rudolf
Heintzel Edl. v. **Heinegg** Erich
Selkowsky Hans
Sellern-Aspang Ladislaus Gr.

Rittmeister

Thun-Hohenstein Guido Gr. ♂ ♂ ♂ B. O.

Oberleutnants

Renner Adalbert ♂ B. O.
Jerie Adalbert ♂ B. O.

Leutnants

Zedrich Carl Dr. jur.
Tittinger Hugo
Riedl v. **Riedenstein** Erick
Prohazka Anton

Ergänzung schwelbGelb (wie Nr. 10), Knöpfe weiß

9.

Husarenregiment

Rgtstsb.: Sopron

1. Divsib.: Nezsider 2. Sopron

Ers. Kad.: Sopron

Ergänzt sich aus dem Militärterritorialbereich Pozsony (5. Kps.)

1888 erigiert, Oberst Adalbert Graf, GFWK: 1888 Paflfy, ab 1894 Johann Graf, FML: 1700 Ebercsényi, Ladislaus Freih. v. FM: 1724 Csák de Kerecsényi, Georg Emerich Graf, FM: 1741 Nadasdy auf Fogaras, Franz Graf, FM: 1783 Erdelyi de Montyörökersk, Johann Nepomuk Graf, GdK: 1806 Frimont v. Palola, Johann Graf, Fürst v. Andriodoco, GdK: 1832 Winkler, Georg Freih. v., FML: 1833 Nikolaus I., Kaiser von Rußland: 1838 Liechtenstein, Franz Fürst von und zu, GdK: 1837 Thurn und Taxis, Lamoral Prinz v., FM: 1847

(Zweiter Inhaber war: von 1833-1849 Wladim, Georg Freih. v., FML.)

1888 Nadasdy auf Fogaras Franz Leopold Graf, FM.

(† zu Carlsstadt den 22. März 1783)

(Das Regiment hat diesen Namen auf immerwährende Zeiten zu führen)

Oberst u. RgtsKmdt., Herberstein Herbert Graf, MVK, D3, 9, 9, 9

Oberstleutnants

Schaumburg-Lippe Friedrich Prinz zu Durchlaucht LO-R, MVK, 9, 9, 9 (beurl.) orthidilos Herrschaftsmittglied des österr. Reichsrates Guilleaume Adalbert Graf, D3, 9, 9, 9 (beurl.) Hohelohe-Schillingsfürst Gottfried Prinz zu Durchlaucht LO-R, 9, 9, 9 (beurl.) Mühr Othmar Graf, D3, 9, 9, 9 Knoll, L. Div.

Majore

Kreutzbruck v. Lilienfels Zdenko MVK, 9, 9, 9 Knoll, 2. Div. Riedl Nikolaus MVK, 9, 9, 9

Rittmeister

Steiger v. Dandöz Julius Ritt, 9, 9, 9 Czveita v. Pettisije Paul Ritt, 9, 9, 9 Rodillard Aladar v. (W6) Romer Willy Graf, (Dk.) zugeh. Insp. Personaldj. d. Armeekorps, Hötzingdorf Lenck Paul Graf, PZK mdt., Thun-Hebenstein Leonard Graf, 9, 9, 9 Ségur-Gabaneas Artur Graf, 9, 9, 9 Fekete de Galánha Aladar Freih., 9, 9, 9 Wenckheim Carl Graf, 9, 9, 9 Oriéans u. Breganza Anton Prinz v. kgl. Hofreit 9, 9, 9 Hajas v. Simonyi Desiderius Graf, 9, 9, 9 Himmel Heinrich Graf, 9, 9, 9 Rolier Oskar Graf, 9, 9, 9

Husarenregiment

Juhász de Kislapás Eugen Graf, Lamprecht Franz Graf, Georgievits v. Apadia Georg Stabsarzt Pöblich Richard Henriques Vinzenz Ritt, v. Kadett Biblmeyer August Georgievits v. Apadia Guido Graf, Wacsek de Duna-Szt. György Franz Graf Leutnants Tolnay Adalbert v. Graf, (W6) Beas u. Christin Johannes Freih. v. Bethlon Franz Graf.

In der Reserve

Hunyady v. Kéthely Joseph Graf, Dr. jur. 9, 9, 9 Cziráky Ladislaus Graf, Dr. jur. 9, 9, 9 Flandorfer-Kömal Paul Ritt, v. 9, 9, 9 Thurn u. Taxis Erich Prinz v. Durchlaucht, 9, 9, 9 Somssich Anton Graf, 9, 9, 9 Leitnants Ronay de Zombor Michael Graf, 9, 9, 9 Károlyi Ludwig Graf, 9, 9, 9 Mádassy Thomas Graf, 9, 9, 9 Teleki de Szék Thbor Graf, 9, 9, 9 Kinsky Franz Graf, 9, 9, 9 Flandorfer-Kömal Ignaz Ritt, v. 9, 9, 9 Esterházy Paul Graf, 9, 9, 9 Drakovich Ivan Graf, 9, 9, 9 Vetsera Franz Freih. v. 9, 9, 9 Csakonka Alexander Graf, Dr. jur. 9, 9, 9

Militärärzte, Dr. med. Dascai Demeter Graf, Stabsarzt Obhidal Anton Graf, RgtsArzt Kallós Oskar Graf, RgtsArzt Truppenrechnungsführer Stesgal Franz Graf, LtRechnt. Militärtierärzte Ustrnal Ladislaus Graf, Tierarzt Kozma Julius LtTierarzt

Wenckheim Ladislaus Graf, Wenckheim Paul Graf, Wenckheim Adalbert Graf, Haller v. Hüb Joseph Cziráky v. Czirák u. Dénesfalva Joseph Graf, Dr. jur. 9, 9, 9 Fastetics Alexander Graf, 9, 9, 9 B. O. Montanovo Ferdinand Prinz v. Erdödy Thomas Graf, Drakovich Paul Graf, 9, 9, 9 Mináffy Ernst Radozsa de Sar Szt. Miklós Thbor Apponyi Anton Graf, Flandorfer-Kömal Ignaz Ritt, v. 9, 9, 9 Landsco Max Bauer de Tormás Otto Esterházy Carl Graf, Kadetten Major-Ragy Béla Barkassy Koloman v. Blöck Friedrich Jusch v. Neerpal Andreas

Weißer Tschako (wie Nr. 2, 3 und 12), dunkelblauer Albus (Veltazilla) mit weißen Oliven

(Gedruckt am 15. Dezember 1911)

Ulanenregimenter

1.

Galizisches Ulanenregiment

Rgttsstb.: Lemberg

*1. Divstb.: Lemberg 2. Mosty wiedeke
ErsKad.: Krakau*

Ergänzt sich aus dem Militärterritorialbereich Krakau (1. Kps.).

1791 aus den Ulanendivisionen der Chevau-légers-Regimenter errichtet; 1792 Maszaros de Szobozszi Johann Frhb., FML.; 1797 Marvoldt, Maximilian Gf., GfK.; 1815 Sachsen-Coburg-Saalfeld (seit 1820 Sachsen-Coburg und Gotha), Ernst Herzog, GfK.; 1844 Civalardi Graf von Sassenau, Gf.; GfK. (von 1830 an, bis an Allerhöchste Anordnung FML. Carl Graf Erdmann, Gf.; GfK. (von 1834 an, bis an Allerhöchste Anordnung FML. Carl Komprinz Erzherzog Rudolf, FML.; 1834—1906 Erzherzog Otto, GfK.).

(Zweiter Inhaber war: von 1815—1844 Czianard, Carl Gf., GfK.)

1907 Brudermann Rudolf Ritt. v. GdK.

Oberst u. RgtSkmdl. Ruiz de Roxas Eugen Chev. ♂ ♂ D3. ♂ ♂

Majore

- Lasocki v. Lasocino Joseph Gf. ♂ D3. ♂ ♂
- Fröhlich v. Eimbach u. Groara Rudolf Frhb. MVK. ♂ ♂ Kndt. I. Div.
- Rittmeister
  - Wiederperger v. Wiedersberg Gustav Frhb. MVK. D3. ♂ ♂ Kndt. 2. Div. (entl.)
  - Diam-Martinitz Gottfried Gf. MVK. ♂ ♂ Kndt. I. Div. (entl.)
  - Reithornerst. Kowoski Roman MVK. ♂ ♂
  - Kasprzycki v. Castmedole Szephan Ritt. MVK. ♂ ♂
  - Orzechowski v. Okaza Ladislaus Ritt. MVK. ♂ ♂
- Hübner Edl. v. Schwarzthal Eugen ♂ Kndt. MGA.
- Lobaczewski v. Winczak Siegmund ♂ ♂ ErsKndt.
- Stork Carl Ritt. v. ♂ ♂ Fedorowicz-Jackowski Wladimir Ritt. v. ♂ ♂ Kndt. I. Div.
- Kubin Friedrich Edl. v. ♂ ♂ RgtSkdl.
- Bukowski de Ozeria Wladimir Rht. ♂ ♂ (nk.) Pers-nataldj. d. GfH. Schoeller
- Resseguier Wilhelm Gf. ♂ ♂
- Reithornerst. Oszaczinski Roman Edl. Benedikt ♂
- Bichter-Artur ♂
- Browski Ladislaus Ritt. v. ♂
- Kozynski Alexander ♂
- Hilberth Edl. v. Schwarzthal Eugen ♂ Kndt. MGA.
- Pustowka Robert ♂ ♂
- Schaedl v. Eulenhaupt Carl ♂ ♂ MGA.
- Chylinski v. Jastrzebiec Mies-laus Rht. ♂
- Olaszewski Wladimir ♂ ♂ (nk.) Pers-nataldj. d. FML. Kolosse-vary de Kolosvár
- Puchalski Ladislaus ♂ ♂ (WG)
- Reithornerst. Pabstmann Gustav ♂ ♂
- Bogdanaki v. Bogdanow Paulin Ritt. ♂

Ulanenregimenter

- Führer**
  - Horodynski Dominik Rht. v. ♂ ♂
  - Browski Heinrich Rht. v. ♂ ♂
  - Stechl-Szanowski Kasimir Kadett
  - Biernacki Miroslaus v. ♂ ♂
  - Magazinsoffizier Drwota Adolf ♂ Lt. d. R.
  - Proviantoffizier Passola Aurel ♂ ♂ ObltProv-offz.
- Militärarzt, Dr. med.**
  - Uteraki de Wierpoda Bronislaus ♂ ♂ RhtSkArzt
  - Schlehtner Maximilian ♂ ♂
  - Hornwitz Jakob ♂ RechtStellv.
- Militärarzt**
  - Habaacher Ferdinand Dr. vel. ♂ Tierarzt

In der Reserve

- Jokesch Hermann
- Rosenberg Gustav
- Joseph Wolfgang
- Sommal Adolf
- Hussak Max
- Wittek Roman
- Labin Hugo
- Hellmann Waller
- Rottler Erwin
- Friedl Otto
- Müller-Joseph
- Wysockanski Wladimir MO-R. ♂
- Maramoros Carl v. ♂
- Krechowicki Kasimir Dr. jur. ♂
- Sykoraki v. Kopsayna Nikolaus
- Kaletten
  - Czerkawski Titus v. ♂
  - Wiktor Stephan
  - Wolffarth Julius
  - Prawdzic-Sekowski Alexander
  - Hauenschilde-Bauer Eugen Frhb. v. ♂
  - Lazaraki Edger
  - Glogowski Johann
  - Messinger Emil
  - Kantor Richard

Küsenpeltze Tschapka (wie Nr. 9). Knöpfe gelb

Adjutierung der Ulanenregimenter

Tschapka mit Rothaarbusch, lechtblau Ulanke (im Winter lechtblau Polzlauke) mit kupferer Egalisierung und halbkegelförmigen Knöpfen (Kompasssch), krappröde Reithose, Mantel dunkelbraun

Die Farbe der Tschapka und der Knöpfe ist bei jedem Regiment angegeben

18)

19)

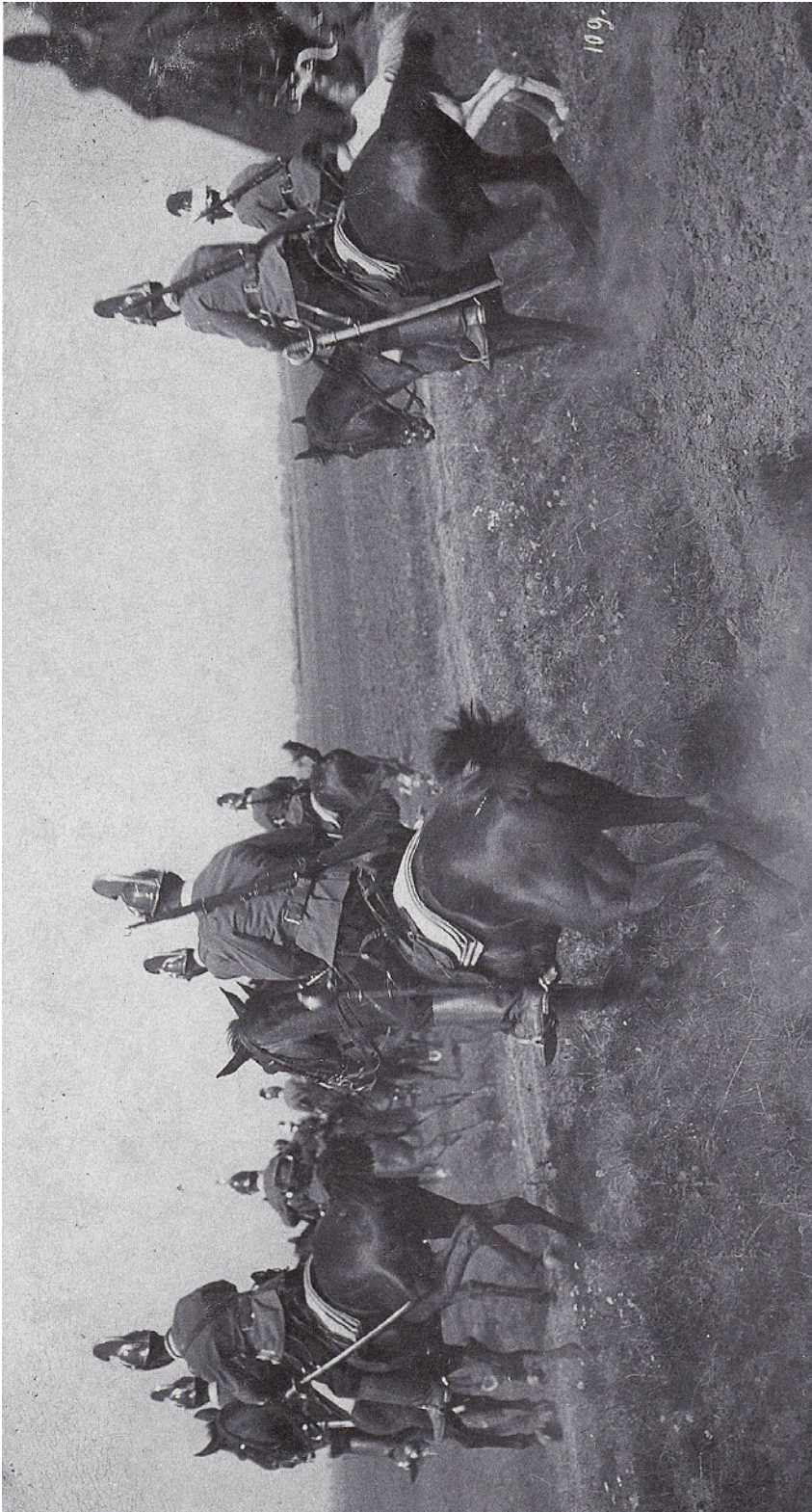
20)

21)

22)

23)

24)

25)

26)

27)

28)

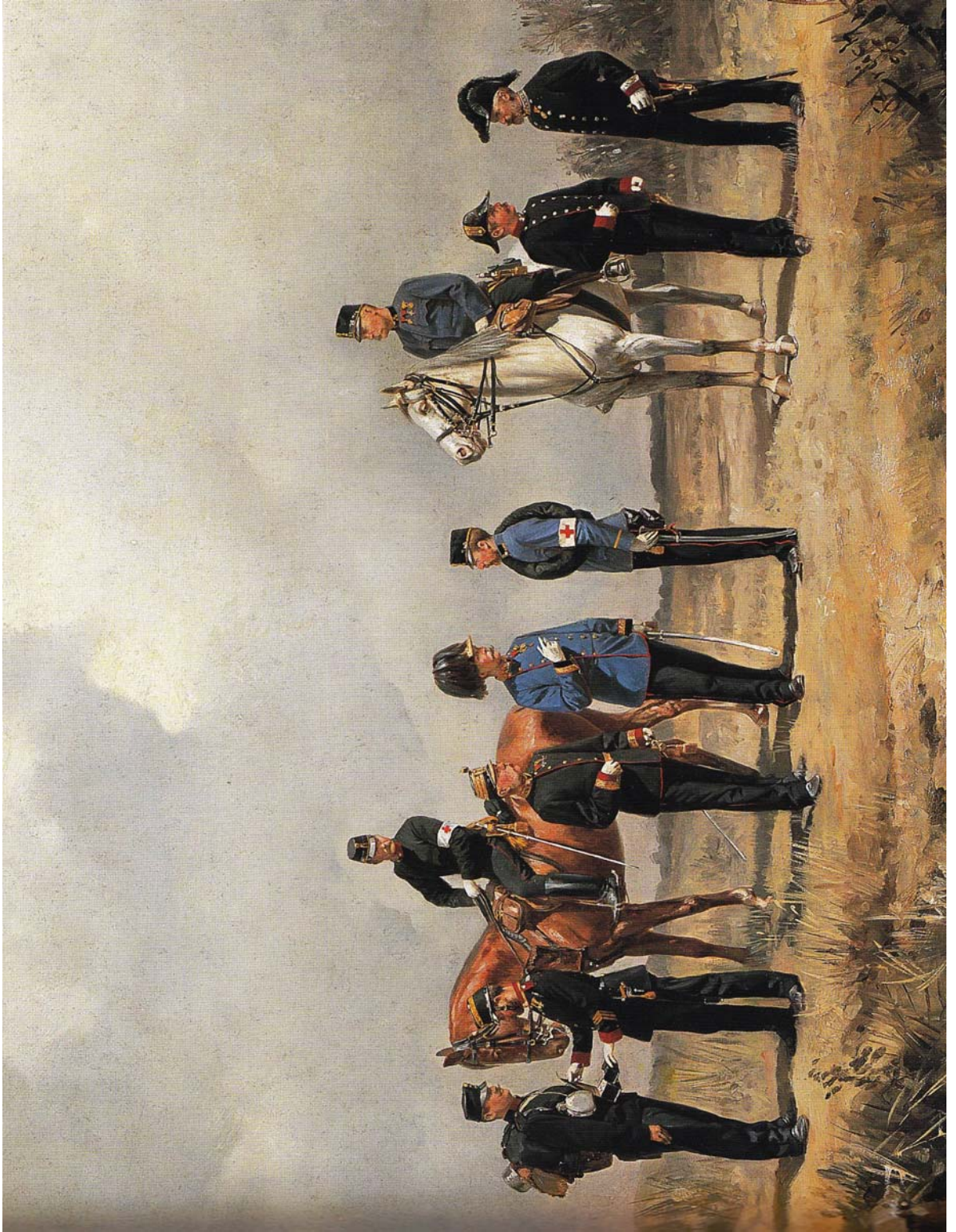
29)

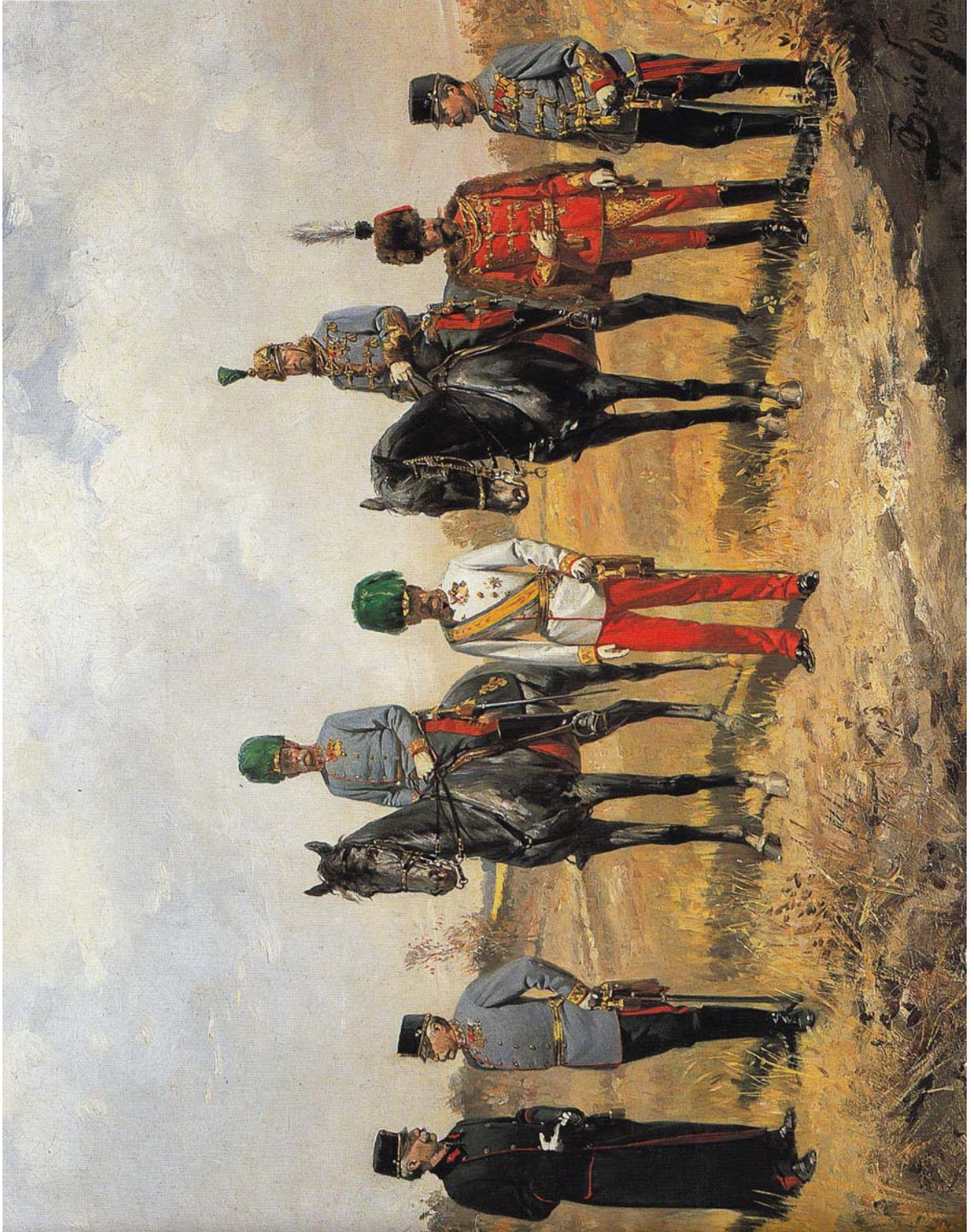
30)

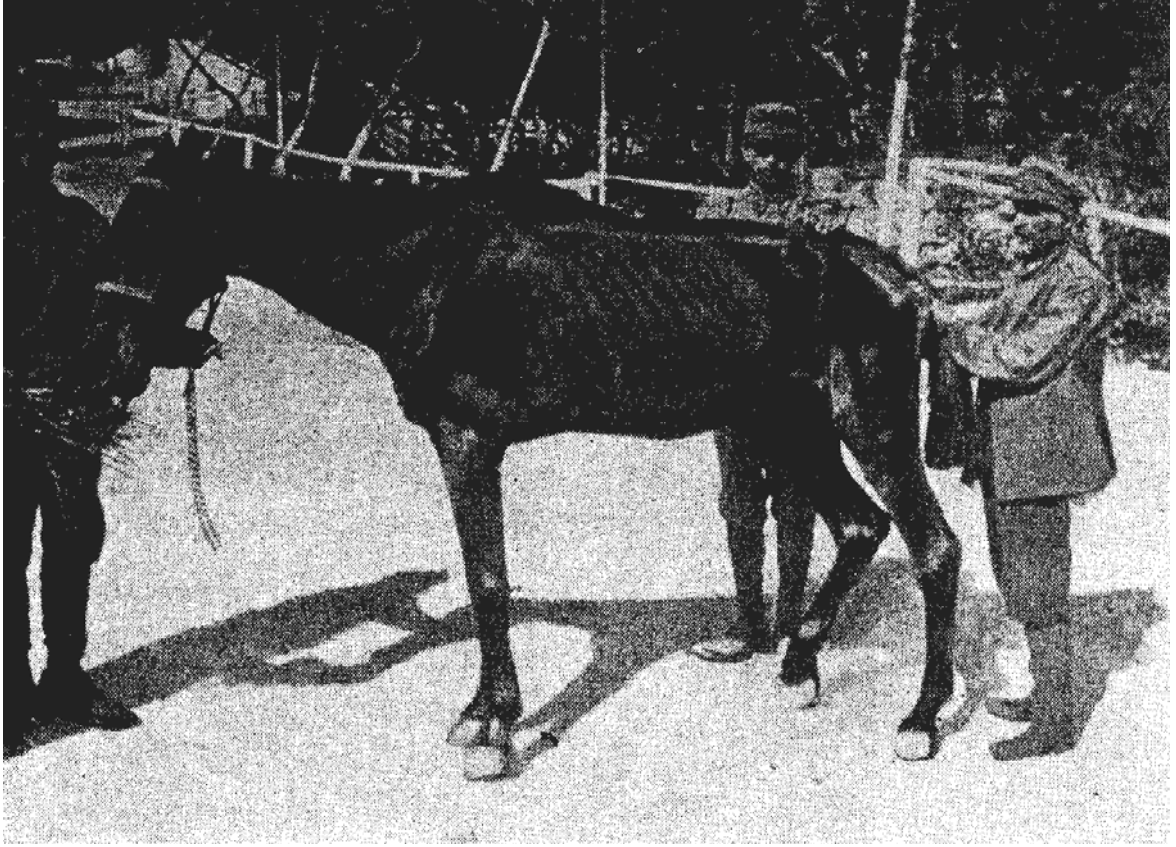
31)

32)

33)

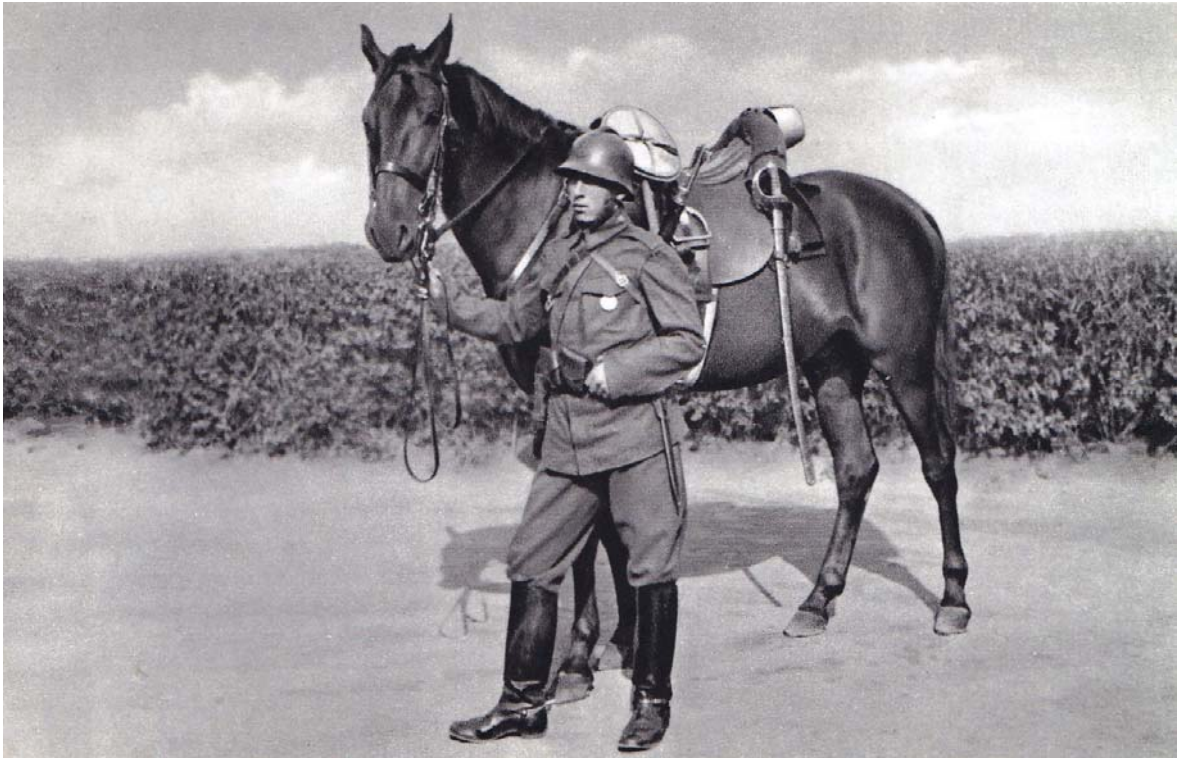

34)

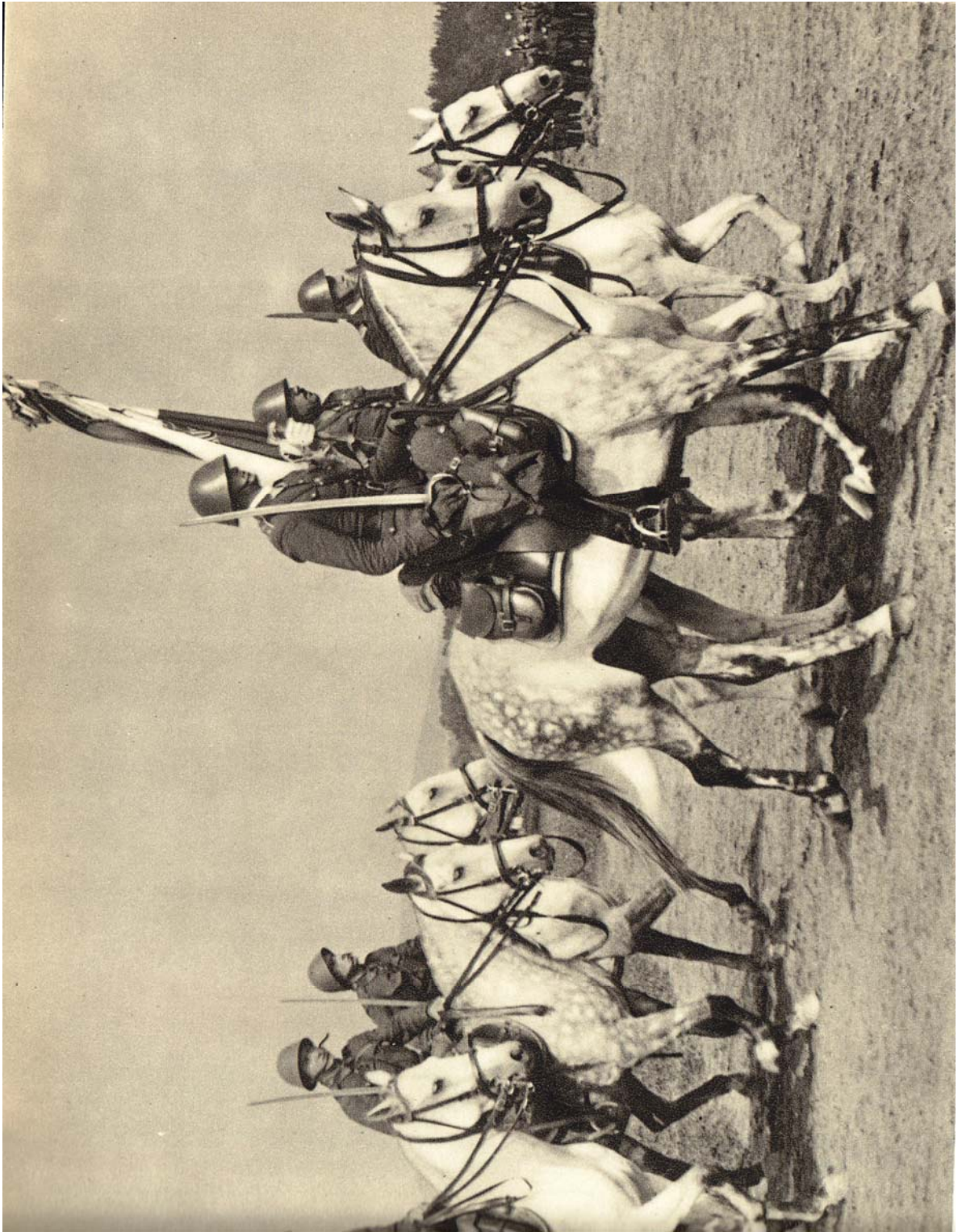
35)

36)

37)

38)

39)

40)

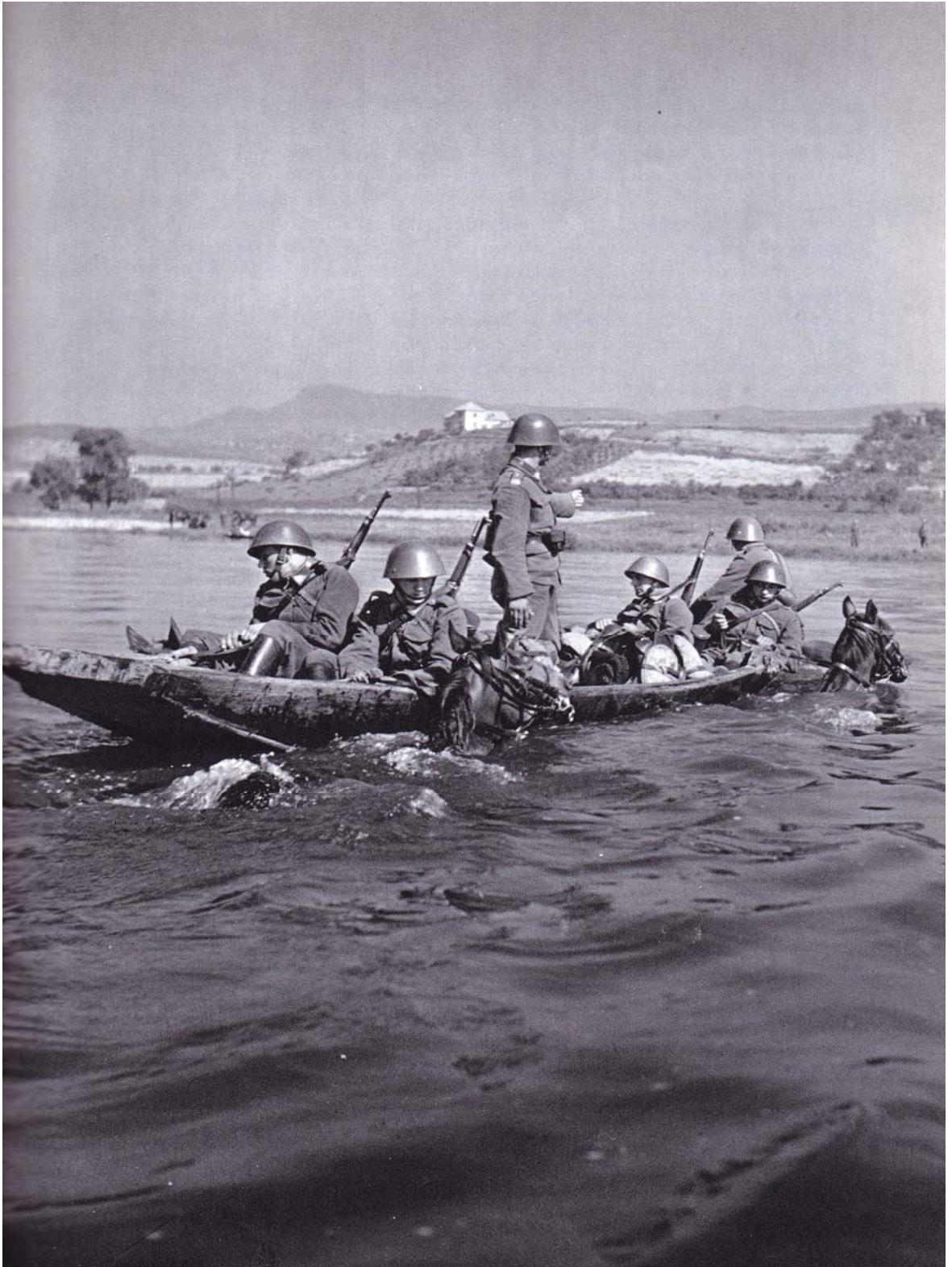

41)

42)

43)

44)

45)

46)

47)

48)

49)

2678 Artemon

Základní údaje

Evidenční číslo: 2678	Výkonnostní zkoušky: 1995
Základní jméno: Artemon	Třída: 6.6
Narozen: 30.3.1992	Body typ: 0.00
Pohlaví: hřebec	Body exteriér: 6.59
Plemeno: český teplokrevník	Body výkon: 6.93
Barva: Ryz.	KVP: 177
Popis:	KVH: 167
Plemenná kniha:	OH: 193
Datum zařazení: 1995	Ohol: 22.0
Datum vyřazení:	Hmotnost: 520
V chovu: ANO	Sportovní výkonnost: vl.:(D:L,S:ZL)
Akcelerační program: NE	pot.:(D:Z,S:ST,C:Z)

Potomstvo

Hřebci v chovu:

Klisny v chovu: [Alfa](#), [Anička](#), [Vermona](#).

Ostatní potomci:

Majitel a chovatel

Majitel: Kaplánek Oldřich, Vřesovice 87 798 09

Chovatel: MVDr.Holý Vít, Bolatice 747 23

Stanice: Chomoutov, Olomouc-Chomoutov 783 35

50)

296 Almhirt chlumecký

Základní údaje

Evidenční číslo: 296	Výkonnostní zkoušky: 1990
Základní jméno: Almhirt chlumecký	Třída: 7.9
Narozen: 8.4.1987	Body typ: 7.68
Pohlaví: hřebec	Body exteriér: 7.88
Plemeno: český teplokrevník	Body výkon: 7.96
Barva: č.Ryz.	KVP: 175
Popis:	KVH: 165
Plemenná kniha:	OH: 187
Datum zařazení: 1990	Ohol: 22.0
Datum vyřazení:	Hmotnost: 550
V chovu: ANO	Sportovní výkonnost: pot.:(D:S,S:T,C:Z)

Akcelerační program: NE

Potomstvo

Hřebci v chovu:

Klisny v chovu: [Alcha](#), [Alcha Březový potok](#), [Alchymie](#), [Alma](#), [Almira](#), [Alžběta Zdeslavská](#), [Amanda Lee](#), [Angelika](#), [Anička](#), [Ara](#), [Aranka](#), [Avela](#), [Bahroona](#), [Bona](#), [Coala](#), [Denisa](#), [Dora](#), [Doubravka](#), [Eny](#), [Euridika](#), [Eva](#), [Goldie](#), [Jackie](#), [Jasmína](#), [Karmen](#), [Kristýna](#), [Lea](#), [Legacy Kinská](#), [Líbezná](#), [Liseta](#), [Monika](#), [Myrtha](#), [Rebeka](#), [Rina](#), [Rita](#), [Sally](#), [Salome](#), [Samira](#), [Shina](#), [Sywiam](#), [Tajga](#), [Tanga](#), [Tara](#), [Tonka](#), [Troja](#), [Unie](#), [Unita](#), [Vanda](#), [Varna](#), [Viny](#), [Žemlička](#),

Ostatní potomci:

Majitel a chovatel

Majitel: Zemský hřebčinec s.p., Písek 397 01

Chovatel: St.statek, Chlumeck nad Cidlinou

Stanice: Dražka, Sedlčany 264 01

51)

704 Amio

Základní údaje

Evidenční číslo: 704	Výkonnostní zkoušky: 0
Základní jméno: Amio	Třída: 7.7
Narozen: 23.3.1992	Body typ: 0.00
Pohlaví: hřebec	Body exteriér: 0.00
Plemeno: český teplokrevník	Body výkon: 0.00
Barva: Běl.	KVP: 176
Popis:	KVH: 165
Plemenná kniha:	OH: 190
Datum zařazení: 1997	Ohol: 22.0
Datum vyřazení:	Hmotnost: 0
V chovu: ANO	Sportovní výkonnost: vl.:(S:ST)
Akcelerační program: NE	pot.:(D:L,S:T)

Potomstvo

Hřebci v chovu:

Klisny v chovu: [Air Lady](#), [Antika](#), [Damia](#), [Dia](#), [Dilona](#), [Domina](#), [Duna](#), [Esmeralda](#), [Mamia](#), [Rozárka](#), [Sarah](#),

Ostatní potomci:

Majitel a chovatel

Majitel: Staňková Ivana, Most 1 434 01

Chovatel: EQUI Bořeň-Svinčice spol.s r.o, Most 1 434 01

Stanice: Svinčice, Most 434 01

52)

781 Shagya V-CZ (Salim)

Základní údaje

Evidenční číslo: 781	Výkonnostní zkoušky: 2001
Základní jméno: Shagya V-CZ (Salim)	Třída: 7.3
Narozen: 29.6.1995	Body typ: 0.00
Pohlaví: hřebec	Body exteriér: 0.00
Plemeno: Shagya-arab	Body výkon: 7.20
Barva: smíš.Běl.	KVP: 163
Popis:	KVH: 158
Plemenná kniha:	OH: 179
Datum zařazení: 2000	Ohol: 19.5
Datum vyřazení:	Hmotnost: 0
V chovu: ANO	Sportovní výkonnost:

Akcelerační program: NE

Potomstvo

Hřebci v chovu:

Klisny v chovu:

Ostatní potomci:

Majitel a chovatel

Majitel: MVDr.Pašková Jana, Trnová 330 13

Chovatel: Provazník Ladislav, Holice v Čechách 534 01

Stanice: Trnová, Trnová 330 13

53)

54)

55)

56)

57)

58)

Tabulka s přehledem plemenných hřebců zahrnutých pro základní biometrické výpočty.

1902 - 1942

jméno	č.	barva	KVP	KVH	Ohr	Ohol	hmot.	rok	kmen
Gidran Počeradský	203	ryzák	173	158	190	21,4	580	1927	gidran
Furioso Hodonský	59	hnědák	172		193	22,5	590	1925	furioso
Furioso XVI - 13	54	hnědák	173		193	22	580	1923	furioso
Furioso XIII - 19	34	hnědák	176	164	197	23	650	1929	furioso
Furioso Kroměřížský	13	hnědák	172		195	22	630	1926	furioso
Furioso Buršík	83	hnědák	172		197	21,5	620	1921	furioso
Furioso XIII	96	hnědák	172		189	22,3	585		furioso
Furioso VII - 9	131	hnědák	174		189	21,9	580	1932	furioso
Przedswit II - 6	68	bělouš	168		188	21,3	550	1928	przedswit
Przedswit VIII	88	hnědák	177		202	22,6	680	1925	przedswit
Furioso XIII - 3	154	bělouš	175	165	195	21,8	585	1929	furioso
Gidran XXVII - 4	4	ryzák	176	166	193	21,5	560	1928	gidran
Przedswit II - 19	55	hnědák	180	170	204	23,4	540	1936	przedswit
Furioso Bilanský	76	hnědák	177		191	23	600	1928	furioso
Gidran - 6	509	ryzák	167	153	188	21,7	550	1924	gidran
Nonius Široký	66	ryzák	167		173	21		1918	nonius
Furioso XXVII - 9	230	hnědák	168	155	183	21,5	547	1921	furioso
Gidran Jarkovský	90	hnědák	174		194	21,6	580	1929	gidran
Furioso VII - 13	102	bělouš	175	164	194	21,6	620	1932	furioso
Furioso Netčický	406	hnědák	175		193	21,6	620	1922	furioso
Gidran Sedlišťský	467	hnědák	171	161	195	23	590	1934	gidran
Furioso Bezměrovský	142	hnědák	178		198	23	670	1932	furioso
Furioso VI - 9	94	hnědák	170		198	23	640	1932	furioso
Furioso Kroměřížský I	188	hnědák	174	164	197	22,3	675	1931	furioso
Furioso Zlobický	66	hnědák	175		194	22,8	580	1927	furioso
Przedswit VII - 17	198	ryzák	169		183	21,2	560	1923	przedswit
Furioso Štětovický I	45	hnědák	172	160	196	21,8	615	1930	furioso
Furioso XIII - 5	121	hnědák	174		190	21	550	1924	furioso
Furioso V - 4	431	hnědák	167	158	188	21,3	550	1931	furioso
Gidran Náměšťský	41	bělouš	174		196	23	615	1924	gidran
Gidran Kalina	232	hnědák	170		185	21,5	570	1919	gidran
Shagya Lednický	122	vraník	169	159	190	21,5	550	1934	shagya
Furioso XIII - 13	323	hnědák	170	158	192	22	615	1935	furioso
Przedswit - 2	441	ryzák	175	164	191	22	620	1922	przedswit
Furioso VIII - 3	23	bělouš	170		193	22,5	585	1925	furioso
Furioso XIII - 9	81	hnědák	168		188	21,5	540	1930	furioso
Przedswit Sokol	53	vraník	174	164	193	23,2	600	1935	przedswit
Furioso XIII - 3	259	hnědák	171		190	20,5	550	1926	furioso
Furioso Studenecký	262	hnědák	168		190	22	590	1923	furioso
Furioso XIII - 3	110	hnědák	172		192	22	545	1925	furioso
Furioso Košulič	31	hnědák	175		198	23,2	675	1930	furioso
Przedswit VIII - 6	29	hnědák	175		195	21,9	580	1933	przedswit
Nonius Prelát	73	ryzák	170	159	187	21,5	600	1924	nonius
Shagya Chytil	129	bělouš	174		200	22	600	1928	shagya
Furioso VI - 14	409	hnědák	172	163	190	21,8	590	1932	furioso
Furioso XIII 4/38	2015	hnědák	175	162	199	22,1	655	1937	furioso

Furioso XIII - 4	74	ryzák	176	166	195	22,3	580	1936	furioso
Gidran XXXIII - 1	178	hnědák	165		179	20,4		1913	gidran
Furioso Polkovský	226	hnědák	172		195	22,5	560	1934	furioso
Furioso Boňov	243	hnědák	175	166	201	23	670	1934	furioso
Furioso IV - 9	429	hnědák	174		194	21,2	560	1931	furioso
Furioso XIII	70	hnědák	178	166	200	22,9	655	1935	furioso
Furioso XIII - 9	87	ryzák	167	159	191	21,5	565	1936	furioso
Furioso Štětovický	398	hnědák	172		195	21,5	545	1922	furioso
Furioso XI - 2	33	bělouš	173		192	22	585	1928	furioso
Furioso Kroměřížský II	132	hnědák	176	164	194	22,3	640	1933	furioso
Nonius Asmar	485	ryzák	175	163	190	20,7	570	1923	nonius
Furioso Víceměřický	2065	hnědák	170	160	190	22,6	630	1936	furioso
Furioso VI	2176	hnědák	175	164	194	22,1	610	1936	furioso
Przedswit VIII - 18	245	hnědák	171		186	21,2	570	1931	przedswit
Gidran 3	454	ryzák	173	165	191	21,5	620	1926	gidran
Przedswit Křižanovský	95	hnědák	175		194	22	650	1937	przedswit
Furioso Radostický	210	hnědák	172		189	22,1	580	1931	furioso
Furioso XIII - 4	235	ryzák	171	160	192	22,2	585	1938	furioso
Przedswit VIII - 8	279	ryzák	161		186	20,7	557	1921	przedswit
Furioso IV - 6	391	hnědák	170	160	192	21,3	570	1930	furioso
Furioso XII - 2	444	hnědák	166		185	20,7		1907	furioso
Przedswit VIII - 1	17	hnědák	172	161	200	21,6	615	1933	przedswit
Gidran	22	vraník	177		193	23,2	610	1932	gidran
Gidran XXVII - 10	23	ryzák	168		182	20,5		1909	gidran
Gidran II - 4	166	ryzák	174	169	198	23,2	660	1935	gidran
Przedswit VIII - 4	241	hnědák	178		205	23	610	1926	przedswit
Nonius L - 9	313	hnědák	174		192	21,4		1904	nonius
Shagya X - 18	315	bělouš	167		182	20,5		1913	shagya
Gidran - 1	447	ryzák	165	153	184	21,3	570	1922	gidran
Gidran Hlasivecký	38	hnědák	171	160	192	21,7	640	1932	gidran
Furioso Penčič	171	hnědák	171		160	22,5	630	1935	furioso
Furioso Mrázek	360	ryzák	168		187	21	580	1922	furioso
Furioso XI - 15	442	hnědák	173		190	20,4		1907	furioso
Furioso XIII	69	hnědák	175		195	22	620	1932	furioso
Furioso Netčický III	193	hnědák	171		190	22,1	620	1931	furioso
Gidran - 7	284	ryzák	173		192	22,5	610	1926	gidran
Furioso IX - 2	409	hnědák	168		199	21,5		1902	furioso
Furioso Baláš	2001	hnědák	179	168	200	23,2	670	1937	furioso
Przedswit II - 18	69	hnědák	177	166	206	22,2	675	1941	przedswit
Przedswit Sokolnický	84	hnědák	170		197	21,1	580	1932	przedswit
Przedswit VIII - 21	96	hnědák	172		189	22,3	585	1932	przedswit
Furioso Věrovanský	108	vraník	173	162	191	21,5	605	1933	furioso
Furioso VI - 9	179	hnědák	175	165	193	22	600	1936	furioso
Przedswit II	206	vraník	175	164	198	22,3	660	1939	przedswit
Furioso IV - 8	401	hnědák	176	164	197	22,9	670	1929	furioso
Gidran - 10	435	ryzák	177	164	195	22	620	1931	gidran
Furioso Bohuš	36	hnědák	176	164	195	22,2	620	1934	furioso
Przedswit Boňov	2103	hnědák	173	162	195	21,7	585	1937	przedswit
Furioso XII - 4	445	hnědák	170		181	20,5		1907	furioso
Furioso Vyškovský	106	bělouš	173	161	198	22,5	625	1937	furioso
Shagya Jamnický	162	bělouš	172		195	21,7	600	1931	shagya
Furioso XIII - 10	175	hnědák	173		198	22	565	1933	furioso
Furioso Počenický	196	hnědák	172	162	198	22	610	1931	furioso
Furioso Smrk	2270	bělouš	176	165	192	22,8	610	1935	furioso

Nonius Prelát Hradecký	497	ryzák	173	163	191	32,5	630	1934	nonius
Furioso Mikulčický	2040	hnědák	173	162	189	21	550	1940	furioso
Gidran - Furioso	278	hnědák	172	163	199	22,3	610	1934	gidran
Furioso V - 8	303	hnědák	175	166	204	23,2	640	1931	furioso
Gidran XXVIII - 9	17	bělouš	170		185	20,6		1908	gidran
Furioso Prostějovský	28	hnědák	165		185	21	580	1924	furioso
Furioso Rous	2056		169	159	195	21,2	600	1939	furioso
Shagya Gajdoš	172	hnědák	171	160	189	21,7	550	1935	shagya
Przedswit VIII	229	hnědák	174		194	21,6	550	1931	przedswit
Gidran Počátecký	237	ryzák	175	162	196	22,5	630	1932	gidran
Furioso XIII - 2	390	hnědák	169	156	184	20	530	1930	furioso
Nonius Nesvatba	393	hnědák	174		192	22,3	635	1922	nonius
Furioso Vícenický	25	hnědák	175		198	22,8	640	1942	furioso
Gidran XXVIII - 3	45	bělouš	170		189	21		1906	gidran
Gidran XXXIII - 10	111	hnědák	164		185	20,5		1913	gidran
Furioso Páleník	396	hnědák	169		185	21,7	550	1922	furioso

1984 - 2005

jméno	č.	barva	KVP	KVH	Ohr	Ohol	hmot.	rok.naroz.	kmen
Aldan Vaňha	761	hnědák	173	165	187	21,2		1996	čt
Almhirt Chlumecký	296	ryzák	175	165	187	22	550	1987	čt
Alois	918	plav.	173	163	194	21,5		1993	čt
Amio	704	bělouš	176	165	190	22		1992	čt
Amon - 36	2591	ryzák	171	162	185	21,6		1990	čt
Argon	1106	hnědák	183	173	198	22,5		1998	čt
Artemon	2678	ryzák	177	167	193	22	520	1995	čt
Arthur	2710	hnědák	174	165	193	21,5	570	1994	čt
Belfast Vasury	898	bělouš	175	167	196	21		1996	čt
Bell Ami	689	isabela	172	163	185	21	510	1993	čt
Bentley Kletečka	852	hnědák	173	163	195	21,2	560	1998	čt
Bohém	2902	hnědák	172	162	181	21	540	2002	čt
Carinus	2982	hnědák	177	166	198	22	610	2004	čt
Cahs - Dick	775	ryzák	180	168	196	22		1993	čt
Catalin IV - 33	2815	hnědák	178	168	197	22		1990	furioso
Catango HT	1321	hnědák	177	167	191	21,5	580	2005	čt
Century Nákelský	2557	hnědák	180	170	201	21	610	1988	čt
Charleston	631	ryzák	174	165	188	21,5	515	1993	čt
Chazar	2667	hnědák	175	165	187	20,5	490	1992	čt
Comisar - K	1045	ryzák	176	165	194	21,6	560	2002	čt
Cornet - P	688	hnědák	176	167	191	20,8	555	1993	čt
Corrado - AZ	2878	hnědák	180	169	198	22,8	610	2001	čt
DAF Ondráš	552	hnědák	177	170	190	21,7		1988	čt
Dahoman IV - CZ (Tamarix)	2943	bělouš	171	161	194	20,7		2001	shagya - arab
Dietward	1002	ryzák	179	169	200	23	600	2001	čt
Dietward - 7	235	hnědák	174	163	193	22,5		1984	čt
Dietward - 86	2558	hnědák	174	164	193	22	570	1989	čt
Div Týnský	497	isabela	177	166	189	20		1984	čt
Doven	793	bělouš	173	162	192	21,3		1997	čt
Duellano Smolka	2586	bělouš	172	162	187	21,5		1990	čt
Duramus Alpaka	2656	ryzák	178	166	200	23,5		1992	čt
Erik	2905	hnědák	173	162	191	22		1998	čt
Esлом	890	hnědák	176	163	195	21		1999	čt
Fallada Žihelský	390	bělouš	177	167	196	21,5	600	1988	čt

Fors Mozart	1153	hnědák	179	168	196	21,5	600	2003	čt
Fors - Gedos	474	hnědák	175	166	192	20,9		1990	čt
Fruhesch - 2	297	vraník	177	167	188	21,9	580	1987	čt
Furioso XXI - 24 (NJ)	2839	ryzák	181	169	194	21,4		1999	furioso
Furioso XXV - 8 (Red Fernet)	2951	hnědák	180	169	196	23,4		2003	furioso
Gargamel	2853	ryzák	180	170	187	22		2000	čt
Genius - 13	471	hnědák	173	164	185	21		1989	čt
Genius - 2	392	vraník	173	162	195	22		1988	čt
Genius Lysák	2825	ryzák	180	170	193	22	580	1999	čt
Gidran Bernartický	505	ryzák	180	168	193	21,5		1987	čt
Gidran XVI - 6	2698	hnědák	185	165	193	21,5		1992	furioso
Grand Step Koláček	2854	hnědák	180	170	186	21,5		2000	čt
Grantast - 13	432	ryzák	174	163	197	22	575	1989	čt
Happy Man	1160	hnědák	172	164	196	21		1996	čt
Jusper´s Boy	908	hnědák	175	165	196	21,5		1999	čt
Jury - 22	545	ryzák	174	164	195	22,5		1991	čt
Koriandr	3017	hnědák	187	178	195	24		1994	čt
Lacaux	1187	ryzák	174	166	193	21,5		2002	čt
Landini ZH	1232	hnědák	175	165	195	21,2		2004	čt
Landruf Netolický	1234	hnědák	172	173	200	22		1997	čt
Leonardo	911	hnědák	175	168	192	21,5		1996	čt
Lombard - 1	593	hnědák	172	161	195	21		1992	čt
Lombard ZH	1183	hnědák	178	164	199	21	600	2003	čt
Lopez - 11	529	ryzák	180	168	201	22,3		1991	čt
Lopez - 17	536	hnědák	176	167	195	22,5		1991	čt
Lopez - 18	2628	ryzák	173		190	21,5		1991	čt
Lopez - 27	2655	hnědák	180	168	196	22,7		1992	čt
Master	527	hnědák	183	172	191	21,5	600	1991	čt
Mineral	718	isabela	176	168	192	21,5		1995	čt
Mistrál	2810	isabela	174	163	189	21,3		1996	čt
Mykos - 22	2455	ryzák	181	170	192	23	615	1986	čt
Orido	977	hnědák	183	175	194	21,5		1996	čt
Przedswit Altaj	3018	ryzák	179	165	194	21,7		2003	čt
Przedswit Klam	2609	ryzák	178	167	195	23,5		1986	čt
Przedswit Libor	1139	ryzák	177	167	196	21,8	560	2003	čt
Przedswit Lionel	1231	ryzák	175	162	194	21,3		2004	čt
Przedswit Lord	750	ryzák	174	163	186	21,4		1992	čt
Przedswit Makebo	630	hnědák	170	162	190	20,5	485	1993	čt
Przedswit XXI	2420	bělouš	176	166	190	22	600	1984	čt
Przedswit Primus	723	ryzák	174	164	188	21	525	1995	čt
Przedswit Rufa	2904	ryzák	177	168	192	22,4		1997	čt
Przedswit XVI - 12	299	ryzák	173	163	189	21,2	530	1987	čt
Puerto Rico	2855	hnědák	177	168	188	21,8		1997	čt
Quidam	2766	hnědák	176	163	193	21,5		1997	čt
Quint (QIII - 43)	2663	ryzák	173	162	195	20,8		1991	čt
Ramirez - HF	1354	ryzák	176	166	195	22,2	620	2005	čt
Sahib Kubišta	2626	bělouš	175	166	191	21,5		1990	čt
Sapiens - K	1295	hnědák	181	171	200	22,5		1998	čt
Shagya Rasim (Sh II - CZ)	2542	bělouš	166	155	175	19,5		1987	shagya - arab
Shagya V - CZ (Salim)	781	bělouš	163	158	179	19,5		1995	shagya - arab
Shagya VII - CZ (Kasr)	2944	bělouš	172	162	196	20,3		2002	shagya - arab
Taarlo Kubišta - 2	2712	ryzák	178	169	190	22	560	1994	čt
Tajor	719	ryzák	173	163	194	21	550	1995	čt
Thurin Frýbert	2747	ryzák	181	174	192	21,4		1995	čt

Topas	2454	hnědák	178	168	200	22		1986	čt
Valát - 38 (Uran)	560	ryzák	179	165	206	21		1991	čt
Volonter - T	996	hnědák	177	167	190	21		1997	čt